STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03195

TSVEY MAMES

Jacob Dineson

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יעקב דינעזאָן

DIENESOHN, JACOB

צוויי מאַמעס

ראָמאַן

פארלאג „אחיספר"
ביי געז. „צענטראל",
ווארשע, נאוואליפקי 7.

Printed in Poland

ZAKŁAD GRAFICZNY „STEREOTYP"
:: :: WARSZAWA, NOWOLIPKI 7. :: ::

Y 670, c.1

I

ער הייסט מאירל, און מען רופט אים מייטשיק.

זי הייסט רבקה, און אַלע רופן זי בעקע.

איר טאַטע, וועלכער איז אַ האַלבער דייטש, האָט איבערגעלייגט איר יידישן נאָמען רבקה כלומרשט אויפן דייטשן נאָמען „רעבעקע". מייטשיק אָבער, וואָס האָט אין אָנהייב נישט געקענט שאַרף אויסרעדן אַ רי"ש, פלעגט זי רופן בעקע.

צוליב מייטשיקן האָבן אויך אַלע אַנדערע אין שטוב זי אַזוי אָנגעהייבן צו רופן, ביז מען האָט זיך צוגעוויינט צום נאָמען „בעקע" און מען ווייסט שוין גאָרנישט אַנדערש.

בלויז די באָבע, איר טאַטנס מוטער, וועלכע וווינט אין דער לעצטער צייט ביי איר זון, רופט זי רבקה אָדער רבקהלע.

— נעמען אַ נאָמען פון די הייליקע אמהות און איבערמאַכן אויף „בעקע", — זאָגט זי, — איז אַ זינד אַ גרויסע.

שרהלע ר' זיסלס, מייטשיקס מאַמע, מיט בעקעס טאַטן זענען לייבלעכע שוועסטערקינדער. אַמאָל, באַלד נאָך זיין חתונה, איז ער געווען אַ סוחר און מען האָט אויף אים נביאות געזאָגט, אַז ער וואַקסט אַ נגיד. איצט איז ער נאָר אַ בוכהאַלטער ביי ר' זיסלען, מייטשיקס טאַטן.

ווען שרהלע איז אויפגעשטאַנען פון קינפעט מיט מייטשיקן, האָט זיך מינעלע — אַזוי האָט מען בעקעס מאַמען גערופן — אין קינפעט געלייגט מיט בעקען. און נישט באַשערט געווען דער יונגער מוטער, איר ערשט-געבוירן עופהלע כאָטש איינמאָל מיט איר אייגענער ברוסט אָנצוזויגן: אויף מאָרגן נאָכן „האָבן" איז זי שוין געלעגן נישט אין בעט, נאָר אויף דער ערד, אויף דריי שטרוי־

אונטערגעבעט, מיט אַ שוואַרצן געוואַנט אַריבערגעדעקט, און אין אירע בענטש לייכטער האָבן איר דריי ליכט געברענט צוקאָפּנס.

ווייבער, וואָס זענען ביי דער טהרה געווען, האָבן געשווירן, אַז דאָס האָט איר עין הרע פאַרשאַדט: „מען האָט זי מיט די אויגן אויפגעגעסן".

— און באמת, — האָבן אַלע צוגעגעבן, — ווער האָט זיך געקענט אין איר ליכטיק פנים אָנקוקן און זיך נישט וווּנדערן אויף אַזאַ שיינער רויז, וואָס האָט ביז איר לעצטער רגע נישט אויפגעהערט צו בליען?

אַראָפּגייענדיק פון „גוטן אָרט" צוריק פון דער לוויה, האָט די אַלטע רביצין אַ זאָג געטאָן:

— אדרבה, זאָלן אַלע היינטוועלטיקע ווייבלעך וויסן, וואָס כּפּר אַ סוף די אשה האָט, אַז זי היט נישט אָפּ גאָטס געבאָט און מאַכט זיך אַ התּיר אומצוגיין מיט די אייגענע האָר, ווי אַ שיקסע, נישט צוגעקומען זאָל עס ווערן!

דאָס פּיצל קינד אָבער, וואָס איז נאָך אוודאי נישט זינדיק געווען, האָט די אַלטע רביצין אַליין אַריינגעטראָגן צו דער פרומער שרהלען עס אָנזויגן און האָט איר אַ זאָג געטאָן:

— אין וואָלט דיר ראַטן, שרהלע, דו זאָלסט דאָס קינד אינגאַנצן צונעמען צו זיך. דער גאָט, וואָס גיט דאָס מילך אין דיין ברוסט פאַר דיין אייגן קינד, וועט דער ברוסט נאָך אַ ביסל מילך צושיקן פאַר' דער עלנטער יתומהלע. אויפן ערגסטן אופן וועסטו נישט בדלות ווערן, אַז דו וועסט צונעמען אַן אָם, זיי ביידע צוצוזויגן... בזכות זה, געדענק מיינע רייד, וועסטו זוכה זיין צו זיין אַ מוטער דיין אייגן קינד ביז הונדערט און צוואַנציק יאָר!

מיט די רייד איז די אַלטע רביצין אַוועקגעגאַנגען אַהיים צו זיך, און דאָס פּיצל קינד איז געבליבן ביי שרהלעס ברוסט.

ר' זיסלען איז עס אפילו אַ ביסל פריקרע געווען, און ער האָט עס גאָרנישט געוואָלט ליידן.

נאָר שרהלע האָט אים אַמאָל אַ זאָג געטאָן:

— הער נאָר, מיין מאַן, וואָס איך וועל דיר זאָגן, זיי נישט קיין שלעכטער... דו מוזט באַרעכענען, צוליב וואָס טו איך עס. ערשטנס, קענסטו אַליין פאַרשטיין, אַז נאָך אַזאַ בראָך, ווי מיין קרוב מיכלען האָט געטראָפן, ווייסט ער, געבעך, נישט אויף וועלכער וועלט ער איז.

דינעזאָן

וואָס זאָל ער מישן קינד טאָן ? אַריינגעמען אַן אַם פאַרן קינד צו זיך אין שטוב אַריין ? שיקט זיך דאָס : אַ יונגערמאַן אַליין אין אַ שטיבל מיט אַן אַם ? ווערט עס נישט זיין אַ זינד פאַר גאָט און אַ חרפה פאַר לייטן ? אַרויסגעבן דאָס קינד פון שטוב צו עפּעס אַ צוזויגערין, ווי אַנדערע טוען אין אזא פאַל, — זאָל אַזוינס שוין נישט טרעפן, ווי עס טרעפט אין דער וועלט. — ווערט מען ביי אים נישט פועלן בשום אופן. איך האָב שוין גערעדט מיט אים און איך ווייס, וואָס ער טראַכט. אַי, וועסטו זאָגן : וואָס איז דאָס מיין דאגה ? זאָג איך דיר : דיין דאגה אפשר נישט, אָבער מיין דאגה איז דאָס אוודאי ! בלוט, מיין מאַן, איז קיין וואַסער נישט, און אין ווּעמען האָט דאָס עלנטע עופהלע אַ נענטערן קרוב און גואל, ווי אין מיר.

— דאָס איז ערשטנס, — האָט זיך אָפּגערופן ר' זיסל שוין אַ ביסל ווייכער, — און וואָס איז צווייטנס ?

— צווייטנס, — האָט שרהלע געענטפערט, — צווייטנס איז, איך וועל זאָגן ווי די רביצין, זאָל געזונט זיין, זאָגט: „דער גאָט, וואָס גיט דאָס מילך מיין ברוסט פאַר מיין קינד, וועט נאָך אַ ביסל צוגעבן פאַר דער עלנטער יתומהלע אויך!" מיין מאַן, מען טוט נישט בלויז גוטס דעם אַנדערן, מען טוט זיך אפשר נאָך מער... בזכות זה וועט אונדז גאָט, ברוך הוא, מזכה זיין, אונדזער אייגן קינד מגדל צו זיין צו תורה און חופה און מעשים טובים !

ר' זיסל איז בטבע נישט געווען קיין שלעכטער, נאָר אַ בייזער, אַ שטרענגער, ווי עס פּאַסט פאַר אַ גביר בן גביר, וואָס האָט די ברייטע דעה אומעטום און אין אַלץ און וואָס פילט דעם כוח פון זיין גבירהשאַפט.

אויסהערנדיק זיין ווייבס קלוגע און פרומע רייד, האָט ער איר מסכים געווען, און די יתומהלע איז געבליבן ביי אים אין שטוב: געשלאָפן אין איין וויגעלע מיט זיין מייטשיקן און געזויגן פון דער-זעלבער ברוסט גלייך מיט אים, אַמאָל ביי שרהלען און אַמאָל ביי דער אַם, וואָס שרהלע האָט צוליב דעם צוגענומען.

צי האָט ר' זיסל בעקען ליב געהאַט, צי נישט, — איז שווער צו וויסן. ער האָט קיין איבעריקע ליבשאַפט נישט אַרויסגעוויזן אפילו צו זיין אייגן קינד. שטענדיק פאַרטראָגן אין זיינע עסקים מיט וואַלד-

דינעוואַן

Free Public Library, Newark, N. J.

סוחרים און מיט „וואַלד-מענטשן”, ווי ער רופט אָן זיינע משרתים אין זיינע וועלדער, שטענדיק מיט שטאָטישע ענינים.

עס איז דאָך, ברוך השם, דאָ אַ קהילה מיט צוויי רבנים, מיט אַ חזן און דריי שוחטים, אַ תלמוד-תורה מיט באָרוועסע קינדער, אַ הקדש מיט קראַנקע און אָרעמעלייט, צו אַלדע שוואַרץ יאָר, היינט איז נצחון אויך אָן ענין גדול פאַר אַ יידן אַ גביר, וואָס דאַרף דעם עולם לערנען דרך ארץ...

ווען האָט ער געקענט צייט האָבן צו פאַרברענגען אַ שעה מיט די קינדער, וואָס דרייען זיך אין שטוב ארום ווי די קליינע קעצלעך אונטער די פיס? און פאַסט עס גאָר פאַר אַ יידן אַ גביר, מיט אַזאַ ברייטער באָרד און דיקן בויך, מיט קליינע קינדער זיך נאַריש צו מאַכן?

נישט אַזוי איז אָבער די גבירה, שרהלע. איר דאַכט זיך, אַז זי ווייסט קיינמאָל נישט ווער פון דיביידע קינדער איז שענער, קליגער און וועמען פון זיי האָט זי מער ליב.

ווי אַ ברודערל מיט אַ שוועסטערל האָט זיי שרהלע מיט איר ברוסט דערנערט, אין איין וויגעלע האָט זיביידן געלייגט שלאָפן, ביידע צוגלייך האָבן זיי אָנגעהייבן זי צו רופן „מאַמע” און ביידע צו-גלייך זענען זיי אין הארצן איינגעבאַקן געוואָרן, ביז זי פלעגט צייטנ-ווייז גאָר פאַרגעסן, אַז מייטשיקן האָט זי אַליין אונטער איר הארצן געטראָגן און מיט ווייען געהאַט, און בעקען האָט צו איר די אַלטע רביצין אויף די הענט אַריינגעטראָגן, אָן ווייען און אָן שמערצן זי ביי איר איבערגעלאָזן, און איז זיך אַהיים אַוועק.

עס טרעפט אָבער אויך אַזאַ רגע, ווען שרהלע טוט אַ קוק אויף בעקען, דאַכט זיך איר, אַז זי זעט נישט דאָס קליינע מיידעלע פאַר זיך, נאָר דער שיינער מאַמען דעם קינדס, דער שיינער מינעלען, ווי מען האָט זי מיידלוויין גערופן. מינעלען, וועלכע איז, נעבעך, פון דער וועלט אַוועק צוליב איר קינד, וואָס זי האָט אַפילו קיין איין מאָל נישט אָנגעזויגן פאַר איר טויט.

אין אַזאַ רגע פאַררייניקט זיך, מיט איר ליבשאַפט צו בעקען, אויך אַ רחמנות און עלנט-געפיל, און דעמאָלט מיינט שרהלע, אַז בעקע איז איר נאָך ליבער, נאָך טייערער, ווי מייטשיק.

און שיינע קינדער זענען זיי ביידע. מייטשיק האָט שוואַרצע הערעלעך מיט אַ פאָר שוואַרצע ברענענדיקע אויגן — געראָטן, זאָגט

מען, אין זיין טאַטן; און בעקע האָט בלאָנדע האָר, א צאַרט, ווייס געזיכט מיט אַ פּאָר טונקל-בלויע אויגן, וואָס, דאַכט זיך, דער קלאָ-לער, בלויער הימל שפּיגלט זיך אָפּ אין זיי.

שרהלע האָט אַן עלטער קינד פון מייטשיקן, בלומעלע, אַ מיידל פון ניין יאָר, און זי געדענקט איר מי און אַנגסט אַרום דעם קינד, פון זיין געבוירן טאָג ביז איצט נאָך כמעט.

ווען בלומעלע איז געוועזן אַ פּיצל, איז זי שטענדיק קראַנק געווען, נאָר אויף דער האַנט האָט מען זי געמוזט אַרומטראָגן, און נאָך איצט האָט שרהלע צרות פון איר איבער אירע קאַפּריזן, נישט וועלן פּאָלגן, וויינען און „אָיקען" גאַנצע שעות נאָכאַנאַנד.

פון מייטשיקן מיט בעקען אָבער האָט שרהלע קיינמאָל אַזוי פיל אַנגסטן און מי נישט געהאַט: ביידע געזונטע קינדער. אָנגעזויגן זיי, זיך אָנגעשפּילט אַ ביסל, האָט זי, אָדער די אַם, זיי אין וויגל אַוועקגעלייגט, און זיי האָבן זיך געשלאָפן ווי די פייגעלעך אין זייער נעסט.

איצט, אַז זי האָט זיי שוין אויף זייערע פיסלעך אַוועקגעשטעלט און זיי זענען שוין היבשע קינדער, פיר=פינף יאָר אַלט, דאַכט זיך שרהלען, אַז זיי קענען שוין זייער קינדיש וועלטל באַשטיין אָן איר, און איר בלייבט נאָר דאָס נחת צוצוקוקן זיך, ווי זיי פאַרברענגען זייער צייט פאר זיך, אין זייערע קינדישע אינטערעסן, און שטערן קיינעם נישט.

מאַכט זיך אַמאָל, זיי צעשלאָגן זיך, ווי עס טרעפט ביי קליינע קינדער, ווערן זיי באַלד צוריק „גוט=פריינט", קיין סכנה דערביי טרעפט קיינמאָל נישט. גלייך ווי גאָט אליין וואָלט זיך אַלעמאָל אריינ-מישן צווישן זיי און אויסגלייכן זייערע סכסוכים.

עס טרעפט, אַז שרהלע מוז אויסהערן אַלערליי ווייבערשע מיינונגען וועגן די קינדער. איינע פון די ווייבער, וואָס קומען אָפּט אַריין צו שרהלען, טוט זיך אמאָל אַ זאָג:

— א געבענטשט כּאָרל פון גאָט אַליין. עס איז זיך נישט זאַט אָנצוקוקן אין זייער ליכטיק פּנים, לעבן זאָלן זיי!

— גיט נאָר קיין עין הרע נישט! — באַמערקט שרהלע.

— זאָלן יענעם די אויגן אַרויסקריכן, ווער עס וויל זיי אַן עין הרע געבן! — ענטפערט יענע.

אַן אַנדערע פאַרגינט זיך אָפּן צו זאָגן:

— אַ חתן-כּלה... בּעקען איז מסתּמא בּאַשערט אייער שנור-אַמאָל צו ווערן, האָט גאָט, בּרוך הוא, צוגענומען איר מאַמען, זי זאָל קיין מניעה נישט זיין צו דעם, און האָט אייך צוגעשיקט פאַר דער יתומהלע אַ מאַמע צו ווערן, כּדי שפּעטער איר אַ טאָפּעלע מאַמע צו זיין בּיז הונדערט און צוואַנציק יאָר.

בּיי אַזאַ בּאַמערקונג און דאָסגלייכן ענטפערט שרהלע תּמיד:

— גאָטס דרכים ווייסן מיר נישט, דערווייל זענען זיי נישט מער ווי אַ בּרודערל מיט אַ שוועסטערל. גענוג טעג מיט יאָרן וועלן נאָך אַריבּערגיין, גענוג וואַסערן וועלן נאָך אַריבּערשווימען, איידער די צייט וועט קומען אַ טראַכט צו טאָן וועגן חתן-כּלה.

אין שטאָט אָבּער קלערט מען גאָרנישט אַנדערש, און זעט מען מייטשיקן מיט בּעקען גיין האַנט אין האַנט אַמאָל אין גאַס שרייען ווייבּער אַרויס פון די קראָמען:

— אַ מזלדיקער טאָג וועט היינט זיין, חתן-כּלה גייען!

II

ביז פינף יאָר האָט נאָך קײנער בעקען נישט אױסגעזאָגט דעם ביטערן סוד, אַז חוץ שרהלען, װעלכע זי רופט „מאַמע" צוגלײך מיט אײטשיקן, האָט זי אַמאָל, כאָטש נישט מער װי קױם אױף אײן טאָג, נאָך א מאַמען געהאַט, — אַ שײנע מאַמע, אין װעלכער זי, בעקע, איז — װי מען זאָגט שטענדיק — זײער געראָטן.

אַפילו דער טאַטע אירער, װאָס האָט זי אַלס עופהלע אױף זײנע הענט אַרומגעטראָגן און האָט קײנמאָל נישט געלײקנט פון איר, אַז ער איז איר טאַטע, האָט נישט געװאָלט זײן ליב קינד דעם צער אָנטאָן, עס זאָל עוין װיסן, אַז די מאַמע שרהלע אירע איז איר נישט אזאַ אמתע מאַמע, װי מײטשיקן.

— זי װעט נאָך צײט האָבן געװױר צו װערן, װי עלנט זי איז, נעבעך, מײן טײער קינד! — פלעגט ער זיך טרײסטן, בעת דאָס האַרץ פלעגט אים װײ טאָן, װאָס זי רופט מיט דעם ליבן נאָמען „מאַמע" אַ פרעמדע, און נישט די, װאָס האָט זי אױף דער װעלט געבראַכט און װאָס איז צוליב איר פון דער װעלט אַװעק אָן אַ צײט.

װי זאָגט מען אָבער: בײ ײדן קענען קײן סודות נישט זײן, און דער סוד האָט זיך אױך ביסלעכװײז געמוזט אױפדעקן.

אײנמאָל, װען די אַלטע רביצין איז אַרײן צו שרהלען װעגן אַ נדבה פאַר ערגעץ אַן אָרעמער קינפּעטאָרין און האָט בעת מעשה גראָד אָנגעטראָפן, װי שרהלע האַלט בעקען אױף איר שױס, קושט זי און האַלדזט זי, האָט די רביצין אַ זאָג געטאָן:

— איך װײס גאָרנישט װעמענס זכות איז אַזױ גרױס געװען דעמאָלט, װען די מאַמע אירע איז געשטאָרבן, איר צו לענגערע יאָר, און מיר איז דעמאָלט אײנגעפאַלן צו נעמען די יתומהלע און אַרײנ-

טראָגן צו דיר אָנזויגן?... אליין, דאַכט מיר, בין איך אויך גאָרנישט אַזאַ צדקת, מיר זאָל באַשערט זיין דיך מזכה צו זיין מיט אַזאַ גרויסער מצווה, אויסצוהאָדעווען אַזאַ ליכטיקע יתומהלע, לעבן זאָל זי, — טאַקע פאַררעכנט זאָל עס אונדזביידע זיין!

שרהלע ווינקט דער רביצין, זי זאָל אויפהערן צו רעדן וועגן דעם אין קעגנוואַרט פונם קינד, וואָס ווייסט נאָך נישט פון קיין שלעכטס. נאָר די רביצין, פאַרשטייט נישט, וואָס שרהלע מיינט מיט דעם ווונק און ווענדט זיך צום קינד:

— קום צו מיר אַ ביסל, יתומהלע, איך וועל מיינע אַלטע הענט אויף דיין יונג קעפּעלע אַרויפלייגן און בענטשן דיך מיט געזונט און לעבן, מיט אַ סך נחת און גליק אין רעכטער יידישקייט, דו זאָלסט קענען אָפּדאַנקען דער גוטער שרהלען, וואָס האָדעוועט דיך, אַזוי ווי אַן אייגענע מאַמע, וואָס גאָט, ברוך הוא, האָט פון דיר צוגענומען, באַלד ווי דו ביזט אויף דיין וועלט אַרויס.

שרהלע איז אַ פאַרציטערטע געוואָרן און זיך אַ וואָרף געטאָן צו דער רביצין, איר איינגערוימט אַ סוד אין אויער, אַז דאָס קינד ווייסט נאָך גאָרנישט און מען טאָר איר אַזאַ צער נישט אָנטאָן פאַר דער צייט. די רביצין אָבער וויל דערפון גאָרנישט וויסן און ענטפערט:

— פע, שרהלע, איך וואָלט עס אויף דיר זיך גאָרנישט געריכט! ווי הייסט, זי ווייסט נישט ווער איר מאַמע איז געווען? פריער, זעסטו, איז דאָס נאָך אַ קנאַפּע עוולה געווען. די מאַמע אירע, עליה השלום, איז דאָרט געגוג פאַרנומען געווען מיט זיך אַליין ביי דעם דין וחשבון פאַרן בית דין של מעלה. ווען האָט זי געקענט צייט האָבן צו טראַכטן וועגן איר יתומהלע דאָ אין דער נאַרישער וועלט? איצט אָבער איז זי שוין אויסגעלייטערט, און זיצט שוין דאָרט געוויס מיט די אמהות אין גן־עדן; איצט טראַכט זי און דערמאָנט שוין געוויס איר קינד און איר איז דאָרט אוודאי אַ חרפה אַ גרויסע, אַז זי דערהערט, ווי איר קינד רופט דיך „מאַמע", און נישט זי — נישט זי, וואָס האָט זי מיט פּיין געבוירן און וואָס איז געבליבן נאָך איר אַ דור.

— זי וועט עס מיר מוחל זיין, רביצין, — בעט זיך שרהלע. — זי ווייסט, אַז נישט זיך, נאָר איר קינדס טובה בין איך אויסן, וואָס איך זאָג איר דעם אמת נישט.

דינעזאָן

— דיר, שרהלע, וועט זי טאַקע מוחל זיין, דו טוסט געגוג חסד מיט דער יתומהלע, אָבער מיר וועט זי עס נישט מוחל זיין... איך האָב דיר בצוואה באַראַפט אָנזאָגן, דו זאָלסט די יתומהלע לערנען אָנרופן דיך „מומע", נישט „מאַמע"... ווי איז מיר נישט, איך וועל דאָך באַלד זיין דאָרט, ווו דער יתומהלעס מאַמע איז איצט! וואָס וועל איך איר ענטפערן, אַז זי וועט מיך פרעגן: רביצין, וואָס פאַר שלעכטס האָב איך אייך געטאָן אויף יענער נאַרישער וועלט, אַז איר האָט מיר נישט פאַרגינט, מיין קינד זאָל כאָטש וויסן ווער זיין מאַמע איז? ניין, שרהלע, איך ציטער ווי אַ פיש אין וואַסער פאַרן גרויסן יום=הדין... דאָרט וועט שוין צו שפעט זיין. דאָ, נאָר דאָ מוז איך עס פאַרריכטן און זאָגן דער יתומהלע, אַז זי איז אַ יתומהלע און אַז איר מאַמע איז אַן „עליה-השלומדיקע"... און טאַקע באַלד, טאַקע שוין מוז עס געשען. איך ווייס נישט וועמענס מאָרגן ס'איז.

— אָבער ווי קענט איר אַזאַ האַרץ האָבן? האָט רחמנות, רביצין!

— רחמנות ביי אַזאַ זאַך איז אַן אכזריות! — רעדט איר אַרויס די רביצין קאַלט, אַזוי ווי אַ דאָקטאָר ביי אַ נייטיקער אָפּעראַציע און האָט שוין דעם אומשולדיקן קינד געוואָלט דערקלערן זיין ערשטן ביטערן טעות אין לעבן.

כאָטש דאָס אומשולדיקע קינד האָט אייך וואָרט נישט פאַרשטאַנען פון דעם גאַנצן געשפרעך, האָט אָבער דאָס הערצל זיינס דערפילט, אַז די אַלטע שרעקלעכע ידיעה מיטן צעקנייטשטן שטערן און מיטן צעפאַלבטן פנים גרייט זיך עס צו, דאָס יונגע הערצל צעברעכן, צערייסן אינצווייען, עס זאָל שוין קיינמאָל נישט גאַנץ ווערן, און אַנגסט-שרעק האָט בעקען פאַרכאַפּט און זי איז שרהלען אויפן האַלדז געפאַלן, זיך אַרומגעקלאַמערט מיט ביידע הענטלעך און מיט אַ ציטער אָנגעהייבן צו כליפּען.

— איך וועל איר אַליין זאָגן, אַ ל יי ן זאָגן, רביצין! — האָט שרהלע ווי אַ פאַרצווייפלטע אַ געשריי געטאָן און איז ווי פון פייער מיטן קינד אויפן האַלדז פון חדר אַרויסגעלאָפן.

שרהלע האָט דאָס קינד באַרויקט, אַליין אָבער האָט זי זיך נישט געקענט באַרויקן. ביינאַכט האָט זי בעקעס מאַמען אין חלום געזען. זי האָט איר געזאָגט, אַז זי איז איר מוחל, בעט גאָט פאַר

איר, פאַר איר מאַן און קינד, פאַר דעם חסד, וואָס זי טוט מיט דער יתומהלע; אָבער זי פאַרלאַנגט, אַז בעקע זאָל וויסן, אַז זי האָט אַמאָל געהאַט אַ מאַמען, וואָס איז געשטאָרבן.

און שרהלע האָט געמאַכט פּלענער, ווי אַזוי דעם קינד דאָס אויסצוזאָגן אויף אַזאַ אופן, אַז עס זאָל זיך צום האַרצן נישט נעמען און, חלילה, נישט קראַנק ווערן פון צער. און איינמאָל, ווען בעקע איז איר אויפן שויס געזעסן און מייטשיק איז דערביי נישט געווען, האָט שרהלע איר געזאָגט:

— דו ווייסט, מיין קינד, אַז אַמאָל, ווען דו ביזט נאָך געווען גאָר אַ קליינטשקע, אַ פּיצעלע, אַ ברעקעלע גאָר, האָסטו געהאַט אויף אַ ווײַלע, אויף איין טאָג, נישט מער, נאָך אַ מאַמע, אַ שיינע מאַמע, אונדז ביידע צו לענגערע טעג און יאָר!

בעקע איז פון דעם נייס ווייניק נתפּעל געוואָרן: אַ סך מער האָט איר אינטערעסירט, וואָס די מאַמע זאָגט, אַז אַמאָל איז זי, בעקע, געווען גאָר אַ קליינטשקע, אַ פּיצעלע, אַ ברעקעלע גאָר. דאָס איז איר פאָרגעקומען עפּעס אַזוי אינטערעסאַנט, אַז איר האָט זיך שוין געוואָלט וויסן אַקוראַט, ווי קליין זי איז דעמאָלט געווען.

— מאַמע, אַזאַ קליינטשקע, אַזאַ ברעקעלע? — מעסט זי אָפּ אויף אַ שפּיץ פינגער, ווי קליין זי האָט אַמאָל געקענט זיין.

— יאָ, אַזאַ פּיצעלע ביזטו געווען, ווען דו האָסט נאָך יענער מאַמען געהאַט, — ענטפערט שרהלע.

— פאַרוואָס געדענק איך נישט?

שרהלע מיינט, דאָס קינד פרעגט: פאַרוואָס געדענקט עס נישט יענער מאַמען, און ענטפערט:

— דו קענסט, מיין קינד, יענער מאַמען נישט געדענקען. זי האָט אפילו קיין צייט נישט געהאַט דיך אָנצוזעגן.

— ניין, נישט דער מאַמען. פאַרוואָס געדענק איך נישט, ווען איך בין געווען אַזאַ ברעקעלע? — דערקלערט בעקע איר פראַגע.

— ביזט נאָך גאָר אַ נאַרעלע, — זאָגט שרהלע. — דו פאַרשטייסט גאָרנישט, וואָס איך דערצייל דיר. זאָל זיין אויף אַן אַנדערש מאָל, אַז דו וועסט עלטער ווערן און וועסט מער שכל האָבן צו פאַרשטיין, צו נישט אַ מעשהלע אויף צו לייגן און צו שפּילן זיך דערצייל איך דיר איצט.

דינעזאָן

— דערצייל, דערצייל, מאַמע! — בעט דאָס קינד. — איך וועל נישט לאַכן, נישט שפּילן, נאָר צוהערן זיך.

און שרהלע דערציילט איר, ווי שיין יענע מאַמע, עליה השלום, איז געווען, ווי ליב זי וואָלט זי געהאַט, ווען איר, יענער מאַמען, וואָלט נאָך באַשערט געווען צו לעבן און נחת צו דערלעבן פון איר, פון בעקען.

— און ווו איז יענע מאַמע איצט? — פרעגט בעקע, אַ ביסל טרויעריק, אָבער נישט צוליב יענער מאַמען, נאָר צוליב דעם טרויעריקן טאָן, ווי שרהלע רעדט צו איר.

— איצט איז זי ביי גאָט... גאָט האָט זי צוגענומען, נאָך איידער דו האָסט זי געקענט דערקענען, אַז זי איז דיין מאַמע.

— אָבער דיך, מאַמע, וועט שוין גאָט נישט צונעמען פון מיר, — קיינמאָל נישט צונעמען! איך וויל נישט. איך וועל נישט לאָזן! — רעדט דאָס קינד מיט אַנגסט, טוליעט זיך צו צו איר ברוסט און נעמט זי אַרום מיטביידע הענטלעך, גלייך ווי איר וואָלט זיך דאַכטן, אַז אָט וויל שוין גאָט דער מאַמען אויך צונעמען פון איר.

— בעט אים, מיין קינד, אין דעם זכות פון דיין אמתער אויס-געלייטערטער מאַמען, עליה השלום, זאָל איך נישט אָפּגענומען ווערן פאַר מיין צייט נישט פון מיין מאַן, נישט פון מיינע קינדער און נישט פון דיר, מיין האַרציקע בעקע! — האָט שרהלע געענטפערט און פרום אירע אויגן צו גאָט אין דער הויך אויפגעהייבן.

— די מאַמע זאָגט, — האָט בעקע אין דעמזעלבן טאָג מייטשיקן דערציילט, — אַז ווען איך בין געווען אַזאַ ברעקעלע, — דערביי האָט זי אים אויף אירע פינגער אָפּמעסטנדיק געוויזן, — האָב איך געהאַט נאָך אַ מאַמע, אַ שיינע מאַמע, וואָס גאָט האָט זי צוגענומען...

— ווי האָט מען זי גערופן? — האָט מייטשיק באַלד געפרעגט.

די עצם מעשה מיט נאָך אַ מאַמען איז לויט זיין קינדערישן באַגריף אים נישט קשה געווען. דער עיקר האָט אים געאַרט: ווי מען האָט זי גערופן.

— אלעשאַלע (עליה השלום) האָט מען זי גערופן! — האָט בעקע געענטפערט, געדענקענדיק ווי שרהלע האָט אַלץ געזאָגט: יענע מאַמע, עליה השלום.

אין אַ ווײַלע אַרום האָט מייטשיק דער מאַמען געפרעגט:

דינעזאָן

— מאַמע, אַז איך בין געווען אַזאַ פּיצעלע, האָב איך אויך געהאַט נאָך אַ מאַמען אַלעשאַלע, וואָס גאָט האָט זי צוגענומען?

— וואָס באַלבעסטו? נאַריש קינד! — האָט זיך שרהלע אויף אים אָנגעבייזערט.

— פאַרוואָס זאָגט בעקע, אַז דו זאָגסט, זי האָט געהאַט נאָך אַ מאַמען, ווען זי איז אַזאַ פּיצעלע געווען? — פרעגט ער.

— אַז בעקע איז אַ פּיצעלע געווען, האָט גאָט צוגענומען איר ערשטע מאַמע און האָט איר געגעבן מיך פאַר אַ צווייטער מאַמען. דיין מאַמען האָט גאָט געלאָזט לעבן, ער זאָל ווייטער חסד טאָן, מיך לאָזן לעבן, דיר דיין איינציקע מאַמע צו זיין ביז הונדערט און צוואַנציק יאָר, מיין קינד!

מייטשיק האָט דער מאמעס תּירוץ נישט געקענט פאַרשטיין און ער איז געווען גרייט זיך פאַנאַנדערצוווייגען פון פאַרדרוס, וואָס ער האָט נאָך קיינמאָל אַזאַ מאמען נישט געהאַט, אַזוי ווי בעקע. נאָר די מוטער האָט אים פאַרדרייט מיט עפּעס אַנדערש און ער האָט זיין צער באַלד פאַרגעסן.

בעקע האָט עס אָבער נישט פאַרגעסן און פלעגט אַמאָל זיך באַרימען פאַר מייטשיקן מיט יענער מאַמען, וואָס מען האָט זי גערופן „אַלעשאַלע“ און וואָס גאָט האָט זי צוגענומען.

איר האָט זיך גאָרנישט געקענט פאַרשטעלן, אַז שרהלע, מייטשיקס מאַמע, וועלכע זי רופט אויך „מאַמע“, איז נישט אַזוי גוט איר מאַמע, ווי מייטשיקס מאַמע. די פראַגע: ווי קען מען האָבן צוויי מאַמעס — האָט נאָך איר קינדישן שכל נישט געאַרט. אַז די מאַמע זאָגט אַזוי, מסתמא איז דאָך אַזוי.

פונדעסטוועגן האָט זי אַלעמאָל געוווּסט, אַז מייטשיקס טאַטע איז נישט איר טאַטע. מייטשיקס טאַטן האָט מען זי געלערנט רופן „פעטער“, באַלד ווי זי האָט נאָר אָנגעהייבן צו רעדן. „טאַטע“ האָט זי גערופן דעם בוכהאַלטער מיכלען, וואָס האָט זי אַלעמאָל, ווי אַ געטרייער טאַטע אויף זיינע הענט געהאַלטן און צוגעוויינט זי, ווי אַ קינד צו אַ פאָטער.

מייטשיק האָט איר אַמאָל אַ זאָג געטאָן: דו ווייסט, פאַרוואָס איז נישט דיין טאַטע מיר אַ טאַטע?

— פאַרוואָס?

— דו ביזט אַ מיידל, האָסט אַ מיידלשן טאַטן, איך בין אַ ייִנגל, האָב איך אַ ייִנגלשן טאַטן, נישט אמת?

— אמת, — האָט בעקע מסכּים געווען, — און די פראַגע וועגן די צוויי־ערליי טאַטעס איז זיי פאַרענטפערט געוואָרן.

שפּעטער, ווען מייטשיק האָט טענות געהאַט צו בעקען, פאַר־וואָס האָט זי אַמאָל געהאַט נאָך אַ מאַמען און ער האָט נאָך קיינ־מאָל נישט געהאַט נאָך אַ מאַמען, האָט זי אים צוריק פאַרענטפערט:

— נאַרעלע, אַ ייִנגל האָט נאָר איין מאַמען, דו ביזט דאָך אַ ייִנגל, נישט אמת?

— אמת, — האָט ער מסכּים געווען, און די פראַגע וועגן נאָך אַ מאַמען איז ווידער אַזוי פאַרענטפערט געוואָרן.

אַז בעקעס טאַטע פלעגט זיי אַמאָל נעמען צו זיך אין שטיבעלע ביי דער באָבען, פלעגט ער זאָגן: „קומט קינדער, צו מיר אַהיים!” און זיי האָבן געמיינט, אַז מיט דעם נאָמען „היים” רופט מען אָן נאָר דער באָבעס שטיבל. האָט מען זיי געפרעגט: ווו זענט איר געווען, קינדער? האָבן זיי באַלד אָפגעענטפערט: אינדערהיים! און האָבן דערמיט געמיינט ביי דער באָבען. מייטשיק האָט בעקעס באָבע אויך גערופן „באָבע”.

און גליקלעך און שטאָלץ איז בעקע ביי זיך געווען, וואָס איר טאַטע איז מיכל דער בוכהאַלטער, און נישט ר׳ זיסל, מייטשיקס טאַ־טע. מייטשיקס טאַטע האָט זיך אויף אַלעמען געבייזערט כּסדר, איטלעכער האָט פאַר אים מורא געהאַט, און אַז ער פלעגט אַ קוק טאָן אויף איר און אויף מייטשיקן, פלעגן זיי ביידע פאַרציטערט ווערן פון זיין קוק.

גאָר אַנדערש אָבער איז איר טאַטע, ר׳ מיכל. ער בייזערט זיך נישט אויף קיינעם, ער טוט נישט אַ בייזן קוק, ער איז אַזאַ גוטער, האָט אַזעלכע געטרייע אויגן. אַז ער טוט מיט זיי אַ קוק, דאַכט זיך בעקען, אַז עס ווילט זיך איר אים אויפן האַלדז אַרויפפאַלן, גלעטן און קושן איר נאָכאַנאַנד.

היינט האָט איר טאַטע אַ זיס קול, און אַז ער זעצט זי מיט מייטשיקן אַרויף אויף זיינע קני און זינגט זיי אויסנווייניק זיינע לידעלעך, האָבן זיי אים ביידע אַזוי ליב!

זי ווייסט, אַז אַפילו מייטשיק האָט אויך איר טאַטן מער ליב ווי זיין טאַטן. אַמאָל האָט ער עס איר אַליין געזאָגט, נאָר די־

דינעזו!

מאַמע האָט דאָס דערהערט, האָט זי אים אָנגעזאָגט, ער זאָל נאָכ־אַמאָל אַזוינס נישט זאָגן.

— איטלעכס קינד, — האָט די מאַמע געזאָגט, — מוז זיין טאַטן ליב האָבן מער ווי אַלע אַנדערע טאַטעס, אַז נישט איז מען נישט קיין גוט קינד, און נישט קיין גוט קינד האָט די מאַמע אויך נישט ליב. געדענק! — האָט זי אים אָנגעזאָגט, מייטשיק וויל, די מאַמע זאָל אים ליב האָבן און געדענקט, וואָס זי האָט אים אָנגעזאָגט, און ער זאָגט שוין מער נישט, אַז ער האָט בעקעס טאַטן מער ליב, ווי זיין אייגענעם טאַטן.

בעקע אָבער ווייסט פונדעסטוועגן, אַז אין האַרצן ביי זיך האָט מייטשיק נאָך איצט איר טאַטן אזוי ליב, ווי פריער, כאָטש מיטן מויל האָט ער מורא עס אַרויסצוזאָגן.

III

צוליב די צווייערליי טאַטעס פלעגן דיביידע קינדער זיך אָפט צעקריגן, און אַמאָל — זיך אויך צעשלאָגן.

עס פלעגט טרעפן, ווען מייטשיק האָט זיך געשפּילט מיט בע־קען, זיך אַרומיאָגנדיק, ווי, אַ שטייגער, קינדער אַרום עסטיש, איז אַריינגעקומען ר׳ זיסל עפּעס אין כעס אויף עמעצן און האָט אָנגע־שריגן אויף זיי, אָדער זיי אַרויסגעטריבן פון שטוב. דעמאָלט פלעגט בעקע אויסלאָזן איר כעס צו מייטשיקן און זאָגן:

— מ ײ ן טאַטע איז אַ בעסערער פאַר דיין טאַטן!

מייטשיק האָט עס אַפילו אַליין געוווּסט, אָבער ווען זי האָט עס אים געזאָגט מיט כעס, האָט ער עס נישט געקענט פאַרשווייגן און האָט באַלד צוריק אַ פרעג געטאָן:

— אָבער ווער האָט מער כוח?

— יאָ, אוודאי! מיט איין האַנט קאָן מיין טאַטע אַנידערלייגן דיין טאַטן! — באַרימט זיך מייטשיק.

זי שטעלט אויס אַ צונג. ער בלייבט איר אויך נישט שולדיק און ווייזט איר צוריק אַ פייג. ווערט זי ברוגז אויף אַ רגע, ער בעט זי באַלד איבער, און מען ווערט ווידער שלום.

דאָס רוב איז ער דער „איבערבעטער". זי געדענקט אַ באַ־ליידיקונג לענגער און קען ברוגז זיין אַ גאַנצן טאָג אויך.

דאָס לעצטע מאָל האָבן זיי זיך אַזוי צעקריגט איבער די צוויי־ערליי טאַטעס, ווען ר׳ זיסל איז ביים טיש געזעסן, געציילט געלט, און זיי האָבן זיך דערביי געשפּילט. ער איז עפּעס אין כעס געוואָרן אויף זיי און האָט זיי מיט אַ בייזן געשריי אַרויסגעיאָגט פון זיין קאַבינעט.

דינעזאָן

— מיין טאַטע טרייבט אונדז קיינמאָל נישט אַרויס, — האָט זי צו מייטשיקן אַ זאָג געטאָן, אויסרעדנדיק איר באַליידיקט הערצל פאַר דעם געשריי, וואָס זיין טאַטע האָט אויף איר געטאָן.

— דאָס איז דאָך נישט דיין טאַטנס שטוב! — ענטפערט מייטשיק.

— אָבער מיין טאַטע האָט אויך אַ שטוב, — רופט זי זיך אָפּ.

— אויך מיר אַ שטוב, אַ שטיבעלע האָט דיין טאַטע!

— אָבער ווער קאָן בעסער זינגען? פרעגט זי, נישט האָבנדיק וואָס אים אָפּצוענטפערן וועגן איר טאַטנס קליין שטיבעלע.

— אָבער ווער האָט מער געלט? — פרעגט מייטשיק צוריק.

בעקע האָט נישט וואָס נאָך צו ענטפערן. זי פילט זיך באַזיגט, קערט אָפּ פון מייטשיקן איר קעפל — אַ ברוגזע.

— אַהאַ, האָסט מיר נישט וואָס צו ענטפערן! — שרייט מייטשיק מיט נצחון. — מיין טאַטע האָט אַ סך, אַ סך געלט, טויזנט מיליאָן, און דיין טאַטע האָט גאָרנישט, גאָרנישט!

קיינמאָל האָט נאָך בעקען נישט געקימערט, וואָס זי זעט נישט ביי איר טאַטן אַזאַ גרויס הויז מיט חדרים און מעבל אַ סך, און זעט אויך קיינמאָל נישט קיין געלט ציילן, ווי זי זעט שטענדיק ביי איר מאַמע שרהלען און ביי מייטשיקס טאַטן. איצט, אַז מייטשיק האָט זיך פאַר איר באַרימט מיט זיין טאַטנס הויז און געלט, האָט זי דערפילט עפּעס אַ מין ווייטיק, פון וואָס זי האָט נאָך ביז דעם מאָל קיינמאָל דעם טעם נישט געוווסט.

דאָס הערצל האָט איר אָנגעהייבן צו קלעמען, אירע גרויסע אויגן האָבן זיך אָנגעפילט מיט טרערן, און נישט צו ווייזן מייטשיקן אירע טרערן, איז זי אַרויסגעלאָפן פון שטוב און וויינענדיק אַריין צו איר טאַטן אין שטיבל.

מייטשיק, וואָס האָט באַלד חרטה געהאַט, ווי זיין טבע איז געווען, איז איר נאָכגעלאָפן, זי איבערצובעטן.

דער טאַטע איז אינדערהיים נישט געווען. די באָבע איז צו איר צוגעלאָפן און געפרעגט: וואָס וויינסטו רבקהלע?

זי קוקט זיך אום אויף מייטשיקן, און וויל נישט זאָגן, וואָס זי וויינט. איר געבוי'ענער שטאָלץ דערלאָזט נישט מודה זיין, אַז זי וויינט איבער אים. זי ווישט אָפּ אירע טרערן, דאָס הערצל אָבער קלעמט נאָך.

אין אַ ווײַלע אַרום, אַז זי דערזעט ווי מייטשיק איז אַריינגע-

טאָן אין די פּאָטרעטשיקבס, וואָס ער באַקומט אין דעם אילוסטרירט־זשורנאַל, האָס ליגט ביי איר אויפן טישל, זאָגט זי:

— באָבע, פאַרוואָס האָט מייטשיקס טאַטע אַ סך, אַ סך געלט, און מיין טאַטע האָט גאָרנישט?

— פונוואַנען ווייסטו עס? — פרעגט די באָבע פאַרוואונדערט אויף אַזאַ מאָדנער פראַגע פון איר אייניקל פלוצלונג, און נאָכמער — פון דעם באַקלעמטן קולעכל, מיט וועלכן זי פרעגט עס.

— מייטשיק זאָגט:

— מייטשיק האָט נישט געציילט — נישט זיין טאַטנס, נישט דיין טאַטנס געלט. מייטשיק ווייסט נישט וואָס ער רעדט.

— אָבער איך אַליין ווייס, — טענהט בעקע טרויעריק. — ביי מייטשיקס טאַטן איז דאָ אַזאַ פיינער קאַבינעט, מיט אַ טייערן שרייבטיש, מיט צוויי גאָלדענע טינטערס, מיט אַ סאַמעטענער ווייסער קאַנאַפּע, מיט בילדער אויף די ווענט, מיט אַ גרויסן דיוואַן אויף דער פּאָדלאָגע, און אַלעמאָל ציילט ער גאָלדן געלט און וויקלט איין אין ווייסינקע פּאַפּירלעך. ביי מיין מאַמען איז קיין קאַבינעט נישטאָ, קיין ווייכע קאַנאַפּע נישט, קיין דיוואַן אויף דער פּאָדלאָגע, קיין שרייבטיש נישט, און קיין גאָלדן געלט וויקלט ער אויך נישט איין אין ווייסינקע פּאַפּירלעך.

— אפשר געפעלט דיר נישט דיין טאַטע מחמת דעם? — טוט די באָבע אַ פרעג האַלב ברוגז.

— ניין, באָבע! מיין טאַטע געפעלט מיר! — שרייט בעקע, און דאָס הערצל כליפּעט פון באַקלעמונג. — מיין טאַטע איז דאָך אַזאַ גוטער, אַזאַ טייערער טאַטע, איך האָב אים דאָך אַזוי ליב, אַזוי ליב, באָבעניו!

— נאַרעלע, וואָס זשע ווייסטו? איטלעכער איז זיך רייך מיט דער גאָב, וואָס גאָט, ברוך הוא, גיט אים, — טרייסט זי די באָבע. — מייטשיקס טאַטן האָט גאָט געגעבן אַ סך געלט, איז ער רייך מיט זיין געלט. דיין טאַטן האָט גאָט געגעבן דיך, מיין קינד, פאַר אַ טייער טעכטערל, איז ער רייך מיט דיר, און האָט צו גאָט, ברוך הוא, קיין טענות נישט.

● בעקע פאַרשטייט נישט דער באָבעס רייד, כאָטש זי הערט זיך גוט צו צו איטלעכעס וואָרט, וואָס יענע רעדט אַרויס, און זי טענהט ווידער:

— אָבער זאָג, באָבע, פאַרוואָס האָט מיין גוטער טאַטע גאָרנישט, גאָרנישט...

— נאַרעלע, פאַרוואָס עפּעס גאָרנישט? ער האָט דאָך דיך, מיין טייער קינד, און דו ביזט אים טייערער, ווי גאָלד און זילבער.

— איך האָב דאָך אויך גאָרנישט, באָבעניו, גאָרנישט האָב איך צו געבן מיין טייערן טאַטן! — פליפּעט בעקע פון רחמנות אויף איר גוטן טאַטן. — איך האָב קיין גרויסע שטוב נישט, קיין טייערן דיוואַן אויף דער פּאָדלאָגע נישט, קיין רויטן שרייבטיש נישט אין קאַבינעט און קיין געלט, באָבעניו, האָב איך אויך נישט אים צו געבן, — רעכנט בעקע ווידער אויס, וואָס זי וואָלט איצט געגעבן איר טאַטן, ווען זי וואָלט עס נאָר אַליין האָבן.

— איך זאָג דיר דאָך, מיין קינד, — ענטפערט די באָבע, — איך גיב דיר דאָך צו פאַרשטיין, אז דיין טאַטע האָט דיך אַליין, איז ער שוין רייכער פאַר מייטשיקס טאַטן. פאַרשטייסטו שוין, מיין קינד?

בעקע אָבער קאָן עס נישט פאַרשטיין. זי ווייסט, אַז זי איז נאָר א קליין מיידל, נישט קיין גאָלד, נישט קיין טייערער דיוואַן אויף דער פּאָדלאָגע, קיין רויטער שרייבטיש איז זי נישט, און קיין געלט האָט זי אויך נישט. מיט וואָס קאָן איר טאַטע, כאָטש ער האָט זי שוין, נאָך רייכער זיין פאַר מייטשיקס טאַטן, ווי די באָבע זאָגט?

— איך פאַרשטיי נישט, באָבעניו, וואָס דו זאָגסט, — ווענדט זיך בעקע ווידער צו דער אַלטער, נאָכדעם, ווי זי האָט אַ מינוט זיך געמאַטערט איבערצוטראַכטן דער באָבעס רייד.

— וואָס פאַרשטייסטו דאָס נישט, מיין קינד? עס איז דאָך אַזוי קלאָר! — ענטפערט די אַלטע און ווייסט נישט, אַז דאָס, וואָס איר דאַכט זיך אין די אַלטע יאָרן, אַז עס איז קלאָר, איז נאָך ווייט נישט קלאָר אין די ערשטע יאָרן פאַר אַ קליין קינד.

— שטעל דיר פאָר, — וויל די באָבע איר אייניקל דערקלערן מיט-אַמאָל וואָס זי זאָגט, — שטעל דיר פאָר, ווען גאָט זאָגט צו דיר: וואָס ווילסטו בעסער, רבקהלע, צי האָבן אַ סך געלט און זיין אַזוי רייך ווי ר׳ זיסל, מייטשיקס טאַטע, און נישט האָבן, חלילה, דיין טאַטן, אָדער צו האָבן דיין טאַטן ביז הונדערט מיט צוואַנציק יאָר, און דער טאַטע דיינער זאָל נישט האָבן קיין געלט מיט אַ גרויסער שטוב — וואָס, מיין קינד, וואָלסטו אָפּענטפערן גאָט אויף אַזאַ פראַגע?

דינעזאָן

בעקע טראַכט אַ רגע און טוט אַ זאָג אויפגעמונטערט:

— איך וואָלט זאָגן, אַז איך וויל האָבן מיין טייערן טאַטן, און ער זאָל האָבן אַ סך געלט און זיין אַזוי רייך, ווי מייטשיקס טאַטע...

— אָבער גאָט, ברוך הוא, גיט נישט ביידע זאַכן מיטאַמאָל. ער גיט נאָר איינס פון די ביידע: גיט ער אַ גוטן טאַטן, גיט ער נישט קיין געלט און קיין רייכקייט... גיט ער געלט און רייכקייט, גיט ער נישט קיין גוטן טאַטן, חלילה, — דערקלערט די אַלטע ווי אַ געוויסע אָפּגעפּסקנטע זאַך.

— פאַרוואָס, באָבעניו? דו זאָגסט דאָך אַלעמאָל, אַז גאָט איז אַ גוטער? — פרעגט בעקע, נאָך אַלץ נישט באַפרידיקט, כאָטש זי פאַרשטייט שוין גוט דער באָבעס רייד.

— אוודאי איז גאָט, ברוך הוא, אַ גוטער, מיין קינד! — ענטפערט די אַלטע, אָבער ער וויל אויספרווון דעם מענטשן, צי איז ער צעפרידן מיט וואָס ער גיט אים, צי נישט? אָט פרוווט ער דיך אויך, מיין קינד: ער האָט דיר געגעבן אַ גוטן טייערן טאַטן, ביז הונדערט און צוואַנציק יאָר, וועסטו צעפרידן זיין מיט אים און נישט מקנא זיין מייטשיקן, וואָס זיין טאַטע איז רייכער, וועט ער מיט דער צייט אויך דיין טאַטן געבן געלט אַ סך, רייכקייט און אויך יאָרן אַ סך...

— איך וועל נישט מקנא זיין, באָבעניו, זאָג, גאָט, אַז איך בין צעפרידן... זאָל ער געבן מיין גוטן טאַטן אויך געלט אַ סך, אַ גרויסע שיינע שטוב מיט חדרים אַ סך, מיט טייערע דיוואַנעס אויף דער פּאָדלאָגע, מיט אַ בופעט, מיט שיינע זילבערנע כלים, מיט אויסגעגילטע בעכערלעך, און אַלץ, וואָס מייטשיקס טאַטע האָט... זאָל גאָט געבן אויך מיין טאַטן, באָבעניו!

— גוט, מיין קינד, — איז די באָבע מסכים, — אָבער אַז דו ביזט צעפרידן, ווי דו זאָגסט, טאָ וואָס זשע וויינסטו נאָך?

— זאָל מייטשיק זיך נישט רייצן מיט מיר, און זאָל ער נישט זאָגן, אַז זיין טאַטע האָט אַ סך, און מיין טאַטע האָט גאָרנישט... — בעט דאָס באַליידיקטע קינד.

— קום נאָר אַהער צו מיר, מיין זון! — ווענדט זיך די באָבע צו מייטשיקן, וועלכער איז נאָך אַלץ געשטאַנען ביים טיש און געבלעטערט דעם אילוסטרירטן זשורנאַל.

דינעזאָן

מייטשיק איז צוגעגאַנגען צו דער באָבען פאַרשעמט, ווי אַ שולדיקער, און געוואַרט וואָס די באָבע וועט אים זאָגן.

— דיר, מיין זון, זאָג איך, — רעדט די אַלטע אַרויס האַלב געטריי, האַלב שטרענג, — דיר זאָג איך, אַז ווען גאָט גיט אַ ייִנגלס טאַטן געלט אַ סך מיט אַ שטוב פון האָב און גוטס, טאָר אַ ייִנגעלע זיך נישט רייצן און זאָגן: מיין טאַטע האָט אַלץ, און דיין טאַטע האָט גאָרנישט! און ווייסטו, וואָס גאָט טוט מיט אַזאַ ייִנגעלע, וואָס באַרימט זיך און רייצט זיך מיט זיין טאַטנס האָב און גוטס? ער נעמט, חלילה, צו ביים ייִנגלס טאַטן, וואָס האָט אַלץ, און גיט אַוועק יענעם קינדס טאַטן, וואָס האָט גאָרנישט.

— ניין, באָבע! — שרייט אויס בעקע-ווי מיט אנגסט. — איך וויל נישט, גאָט זאָל צונעמען ביי מייטשיקס טאַטן אַלץ, וואָס ער האָט! מייטשיקס טאַטן האָב איך אויך ליב, ער איז דאָך מיין מאַמעס שרהלעס מאַן. איך וויל בעסער, גאָט זאָל מיין טאַטן זיין אייגן געלט געבן, נישט אָפּנעמען עס ביי קיינעם... גאָט האָט דאָך אַ סך, אַ סך... טויזנט מיליאָן מאָל...

— זעסטו, מייטשיק, — זאָגט די באָבע צו אים, — רבקהלע, לעבן זאָל זי, איז בעסער, ווי דו ביזט. זי פאַרגינט דיין טאַטן אויך אַלדאָס גוטס, און דו רייצסט זיך נאָך מיט איר.

— איך וועל זיך שוין קיינמאָל נישט רייצן מיט איר! קיינמאָל, קיינמאָל נישט! — גיט ער צו, זיין אמתע חרטה אויסצודריקן. — זאָל זי מיר שוין מוחל זיין און נישט זיין ברוגז מיט מיר! — בעט ער און זיינע אויגן פילן זיך אָן מיט טרערן.

— זיי אים מוחל, מיין קינד, — זאָגט די אַלטע צו בעקען. — זאָל ז יי ן טאַטע רייך זיין און גליקלעך זיין, און זאָל אויך ד יי ן טאַטע רייך און גליקלעך זיין, און זאָלן אייערעביידע טאַטעס און די איינציקע גוטע פרומע מאַמע שרהלע, זאָל געזונט זיין, א סך, אַ סך נחת און טרייסט דערלעבן אָן איך ביידן, מיינע טייערע גאָלדענע קינדער, אמן!

— אָמן! — האָבן ביידע מיטאַמאָל אַרויסגערעדט, מחמת מען האָט זיי געלערנט אָמן צו זאָגן אַלעמאָל, ווען די גרויסע זאָגן אמן.

און קיינמאָל, דאַכט זיך בעקען, איז איר מייטשיק נישט געווען אַזוי ליב און טייער, ווי אין דער רגע, ווען זי זעט אים פאַרשעמט

פאַר איר מיט טרערן אין זיינע אויגן, וואָס קוקן אויף איר מיט אַזויפיל ליבשאַפט און חרטה.

און קיינמאָל, דאַכט זיך מייטשיקן, האָט ער ביז אַהער בעקען נישט געזען אַזוי שיין און ליב, ווי איצט, ווען אירע צאַרטע ווייסע בעקעלעך שיינען אַזוי ווי צוויי ראָזע בלימעלעך, און אירע אויגן, די בלויע גרויסע רויקע אויגן, קוקן אויף אים אַזוי אומעטיק, אַזוי ליב.

IV

בעקע האָט מיט איר גאַנצער קינדישער תמימות געגלויבט דער באָבען, אַז גאָט איז אַ גוטער און וועט איר טאָן אויך געבן אַלדאָס גוטס, וואָס זי זעט ביי מייטשיקס טאָטן. דעריבער האָט זי אַרויס־גייענדיק פון דער באָבען, פאַרגעסן די באַליידיקונג פון מייטשיקן און האָט זיך געשפּילט מיט אים, געשפּילט און געלאַכט, כאָטש מינוטנ־ווייז פלעגט זיך נאָך אַלץ אַרויסרייסן אַ שווערער זיפץ פון איר באַ־ליידיקטן און ווידער געטרייסטן הערצל.

מייטשיק אָבער, כאָטש ער האָט מיט בעקען מיטגעשטיפט און מיטגעלאַכט, איז אָבער אין זיך עפּעס אומעטיק געוואָרן.

מיט אַ פּאָר וואָכן פריער האָט ער זיך מיט בעקען געהאַט צעקריגט און פון כעס האָט ער איר דאָס פּנים צעדראַפּעט.

די מאַמע האָט אים דעמאָלט אָנגעשלאָגן, ער האָט בעקען מחילה געבעטן און זיי זענען ביידע צוריק „גוט־פריינט“ געוואָרן. פינדעסטוועגן, אַז ער האָט עטלעכע טעג כסדר, געזען בעקעס צע־דראַפּעט פּנימל, פלעגט אים אין הערצל עפּעס אַ שטאָך טאָן.

ער פלעגט פאַר זיך אַליין פאַרשעמט ווערן און פילן אַ חרטה־ווייטיק, וואָס ווען ער וואָלט זיך נאָר נישט געשעמט, וואָלט ער גע־וויס יעדעס מאָל אָנגעהייבן צו וויינען.

ווען בעקעס צעדראַפּעט פּנימל האָט זיך שוין פאַרהיילט, איז ער פריילעכער געוואָרן און שפּעטער האָט ער יענס פיינלעך חרטה־געפיל אינגאַנצן פאַרגעסן.

אַרויסגייענדיק איצט פון דער באָבען און דערהערנדיק בעקעס זיפץ אַפילו בעת זי איז פריילעך, לאַכט און שפּילט מיט אים, האָט זיך יענס חרטה־געפיל צוריק אויפגעכאַפּט אין אים.

דינעזאָן

עס האָט זיך אים גערדאַכט, אַז ער האָט בעקען ווידער צעדראַ-פּעט, איר אָנגעטאָן יסורים, כאָטש ער זעט נישט די טראָפּעס און ווייסט נישט ווי טוט איר וויי.

— די נשמה אירע טוט איר וויי, די נשמה אירע האָב איך צעדראַפּעט! — טראַכט ער און קען זיך נישט טרייסטן.

די נשמה שטעלט זיך אים פאָר, איז אַ קליין מיידעלע, אַ קליין בעקעלע. אַזוי קליין ווי דאָס מענטשעלע, וואָס ער זעט אין אירע בלויע אויגן. און דאָס קליינע מענטשעלע וויינט איצט אין איר פון וויטיק. דערפאַר רייסט זיך אַרויס אַלע ווײַלע אַזאַ טרויעריקער זיפץ ביי איר, ווען זי וויל אַ לאַך טאָן.

דער באָבען האָט מייטשיק אַפילו געגלויבט, אָבער אַז גאָט איז אַ גוטער און וועט בעקעס טאַטן אויך אַזוי רייך מאַכן, ווי זיין טאַטן, — האָט ער בשום אופן נישט געקאָנט גלויבן.

גאָט, האָט זיך אין זיין יונג מוחל פאָרגעשטעלט, איז עפּעס אַ גרויסער הויכער ייד, מיט אַ נאָך גרעסערער באָרד און מיט נאָך אַ סך בייזערע אויגן, ווי ביי זיין טאַטן. אַז גאָט בייזערט זיך, ציטערט דער הימל און עס דונערט. היינט שטראָפט ער פאַר איטלעכע זאַך, וואָס מען טאָר נישט: רירט מען אָן אַ לײַכטער אום שבת, שמייסט ער מיט אייזערנע אָנגעברענטע ריטער; ווייזט מען מיטן פינגער אויף אַ שטערן אין הימל, שיקט ער אָן אייזערנע קאַץ, זי זאָל דעם פינגער אָפּבייסן, און פאַר נאָך און נאָך אַזעלכע מאָדנע עבירות, וואָס בעת מען טוט זיי, וויל מען אים גאָרנישט דערצאָרע-נען און מען פאַרגעסט גאָר, אַז דאָס איז אַן עבירה, שטראָפט ער מיט אַזעלכע מאָדנע שטראָפן, וואָס אַ גוטער וואָלט עס גאָרנישט קענען.

„אַ שיינער גוטער איז ער, אַז נאָר ער שטראָפט, אַז נאָר ער איז אין כעס!" פלעגט ער זיך אַלעמאָל טראַכטן.

און איצט, בעת די באָבע האָט געזאָגט בעקען, אַז גאָט איז אַ גוטער און וועט איר טאַטן אויך געבן אַ סך געלט מיט אַלץ, וואָס עס איז דאָ ביי זיין טאַטן, האָט מייטשיק געמיינט, אַז די באָבע אַליין ווייסט אויך, אַז גאָט איז נישט קיין גוטער, נאָר זי האָט עס געזאָגט, אַז ער איז אַ גוטער און וועט אַלץ געבן, כדי אָפּצונאַרן בעקען, עס זאָל זי נישט פאַרדריסן און זי זאָל אויפהערן צו וויינען.

און עס טוט איצט מייטשיקן נאָכמער וויי דאָס הערצל, וואָס בעקע איז אַזאַ נאַרעלע און גלויבט דער באָבען, איז אים, מייטשיקן,

מוחל, שפילט זיך מיט אים, איז פריילעך, כאָטש ער האָט ערשט איר נשמה צעדראַפּעט און עס טוט נאָך וויי דער נשמה, און זי וויינט נאָך דאָרט ביי איר אין האַרצן ערגעץ.

און וואָס פריילעכער בעקע ווערט, אַלץ מער צעגיסט זיך זיין הערצל אין רחמנות אויף איר. ווען ער וואָלט נאָר קענען, טראַכט ער, וואָלט ער איר איצט אָוועקגעגעבן נישט נאָר דעם טאַטנס געלט, נאָר אפילו זיין אייגענע נשמה אויך.

בעקע באַמערקט, ווי מייטשיק איז אומעטיק און עפּעס פאַרטראַכט.

— וואָס טראַכסטו, מייטשיק? — גיט זי אים אַ פרעג?

— איך טראַכט: ווען איך זאָל איצט זיין מיין טאַטע, וואָלט איך אָוועקגעגעבן דיין טאַטן אַלץ, וואָס איך וואָלט געהאַט.

בעקע טוט אַ קוק אויף אים, לאַכט זיך פאַנאַנדער און זאָגט:

— מייטשיק אַ טאַטע... אַ קליין יינגל אָן אַ באָרד אפילו אַ טאַטע...

— נאַרעלע, — מאַכט מייטשיק, — אַז איך וואָלט זיין מיין טאַטע, וואָלט איך דאָך זיין אַזאַ גרויסער מיט אַזאַ באָרד, ווי ביי מיין טאַטן!

— ווי וואָלט מען דיך רופן? ווילט זיך איר וויסן, גלייך ווי דאָס, וואָס ער זאָגט, וואָלט קענען מעגלעך זיין.

— מען וואָלט מיך רופן ר' זיסל, אַזוי ווי מען רופט איצט מיין טאַטן! — גיט ער איר צו פאַרשטיין.

— און ווער וואָלט זיין מייטשיק? — פרעגט זי. אָן אַ מייטשיקן קען זיך די וועלט גאָרנישט באַגיין, דאַכט זיך איר.

— מייטשיק וועט זיין דער טאַטע מייַנער! — פירט ער איר אויס זיין פּלאַן איינגאַנצן.

— וויל איך נישט, וויל איך נישט! — שרייט זי אויס, אָנכאַפּנדיק מייטשיקן מיט אירע ביידע הענטלעך, ווי איר וואָלט זיך שוין געדאַכט, אַז אָט־אָט ווערט שוין מייטשיק פאַרוואַנדלט אין זיין טאַטן, און זיין טאַטע — אין מייטשיקן.

— זאָל דיין טאַטע בעסער זיין דיין טאַטע, און דו זיי מייטשיק! — בעט זי זיך ביי אים.

— אָבער אַז איך וועל זיין מייטשיק, ווער וועט דיין טאַטן געבן אַ סך געלט מיט אַ שיין הויז? — פרעגט מייטשיק און קוקט זי אָן מיט רחמנות.

— גאָט וועט אים געבן! — ענטפערט — זי. — גאָט איז דאָך אַ גוטער

רבונו

אזא גוטער, אזא טייערער! ער וועט מיין גוטן טאַטן אַלץ, אַלץ געבן! זאָגט די באָבע, אפשר נישט?

מייטשיקן ווילט זיך אפילו אַרויסזאָגן זיין ספק אין גאָטס גוטס־קייט; ער האָט אָבער רחמנות און מורא, זי זאָל ווידער נישט אָנהייבן צו וויינען אַזוי כליפּענדיק, ווי פריער. ער ענטפערט מיט א האַלבן מויל: יאָ, יאָ, ער איז אַ גוטער, זאָל ער געבן דיין טאַטן אַלץ, וואָס איך וואָלט אים אַוועקגעגעבן, ווען איך זאָל זיין מיין טאַטע...

ביינאַכט, ווען די מאמע האָט מיט מייטשיקן געזאָגט „המפּיל חבלי״ און ווען בעקע האָט שוין געשלאָפן, טוט מייטשיק א פרעג:

— מאַמע, עס איז טאַקע אמת, אַז גאָט איז אַ גוטער?

—נאָך ווייסטו אליין נ:ט, אַז גאָט איז אַ דערבאַרעמ:קער און אַ גוטער? — פרעגט שרהלע איר קינד צוריק.

— איך ווייס ניט, — ענטפערט מייטשיק אָפנהאַרציק. — גאָט גיט דאָך גאָרנישט!

— נאַרעלע, ווער דען גיט אונדז געזונט און לעבן, אויב נישט גאָט? — דערמאָנט די מאַמע.

מייטשיק האָט שוין אָפילו געהערט עטלעכע מאָל רעדנדיק, אַז גאָט גיט געזונט און לעבן, אָבער גאָטס גוטסקייט אין דעם פאַר־שטייט ער נישט.

— אַז גאָט איז אַ גוטער, פאַרוואָס שמייסט ער מיט אייזערנע ריטער, אַז מען רירט זיך צו צו אַ לייכטער אום שבת? — פרעגט מיי־טשיק. — פאַרוואָס שטראָפט ער, אַז מען טוט אַ זופּ מילך, ווען מען האָט געגעסן א פליישיק וואַרמעס?

— גאָט האָט נישט געהייסן אָנרירן אַ לייכטער אום שבת און נישט טרינקען מילך נאָך פליישיקס. אַז מען פאָלגט אים נישט, שמייסט ער, — דערקלערט שרהלע.

— אָבער אַ גוטער שמייסט זיך נישט! — האַלט זיך מייטשיק ביי זיין טענה.

— איך בין א גוטע? — פרעגט די מאַמע.

— דו ביזט אַ גוטע, א טייערע מאמע, — ענטפערט מייטשיק און כאַפּט דער מאַמעס האַנט קושן.

— און פונדעסטוועגן שלאָג איך דיך אָן, אַז דו פאָלגסט מיך נישט! זעסטו, מיין זון, אַז מען קאָן זיין אַ גוטע, כאָטש מען שלאָגט אָן, אַז מען פאָלגט נישט.

דינציאָן

— יאָ, דו שלאָגסט דאָך אָן מיט דער האַנט, און עס טוט גאָר־נישט ווי, אָבער גאָט שמייסט מיט אייזערנע אָנגעברענטע ריטער און עס טוט אַזוי ווי און מען שרייט אַזוי פון ווייטיק! — טענהט מייטשיק, ווערליק ווי אים שטעלן זיך פאָר די יסורים און קולות, בעת גאָט שמייסט.

— אמת, מיין קינד, — דערקלערט שרהלע, — אַז גאָט שמייסט, טוט אוודאי ווי און די קולות פון די רשעים אין גיהנום גייען טאַקע פון איין עק וועלט ביז דעם אַנדערן עק וועלט. אָבער גאָט וויל נישט דעם זינדיקן מענטשן שטראָפן. ביז זיין טויט בעט זיך גאָט ביי אים: „האָב חרטה, זינדיקער מענטש, אויף דיינע זינד, וועל איך דיך נישט שטראָפן!" האָט דער מענטש חרטה און זינדיקט מער נישט, איז אים גאָט מוחל; האָט ער נישט קיין חרטה און זינדיקט ווייטער און ווייטער, פאַלט אַריין נאָך זיין טויט די נשמה זיינע אין גיהנום און דאָרט שמייסט מען מיט אייזערנע ריטער.

— אָבער וואָס טו איך אים, גאָט, אַז איך ריר אָן דעם לייכטער אום שבת? — פרעגט מייטשיק, וואָס קאָן פאָרט נישט פאַרשטיין, פאַרוואָס קומט פאַר אַזוינס שמייסן.

— טאָן טוט אים קיינער נישט. ווער קאָן גאָר עפּעס שלעכטס טאָן? — זאָגט שרהלע. — אָבער ווייל גאָט איז אַ גוטער און האָט ליב זיין פאָלק ישראל, האָט ער יידן געגעבן זיין הייליקע תורה מיט אַ סך מצוות, כדי איטלעכער ייד, וואָס לערנט די תורה און היט אָפּ די מצוות, וואָס גאָט האָט געבאָטן, זאָל זוכה זיין צו עולם הבא אין גן־עדן.

— וואָס עולם הבא איז, ווייסט נאָך מייטשיק נישט, אָבער וועגן גן־עדן האָט ער שוין עפּעס געהערט.

— מאַמע, ווו איז דער גן־עדן? — גיט מייטשיק פּלוצלונג אַ פרעג־
— אויף יענער וועלט! — ענטפערט די מאַמע.
— און ווו איז „יענע וועלט"?
— אויפן הימל, דאָרט ביי גאָט!
— און איך וועל אויך זיין אין גן־עדן? — פרעגט ער.
— אַז דו וועסט אויסלערנען די הייליקע תורה און זיין אַ פרומער ייד, וועסטו, נאָך הונדערט און צוואַנציק יאָר, זיצן אויף אַ גאָלדענעם שטול אין גן־עדן! — זאָגט אים די מאַמע צו.
— און בעקע? — פרעגט ער.

דיגעזאָן

— אַז בעקע וועט זיין אַ כשרע פרומע יידישע טאָכטער און וועט אָפּהיטן די דריי מצוות, וואָס גאָט האָט דער זינדיקער אשה געגעבן, וועט זי, נאָך הונדערט און צוואַנציק יאָר, אויך זיצן אויף אַ גאָלדענעם שטול אין גן־עדן.

מייטשיק פאַרטראַכט זיך אַ רגע, און דערמאָנט זיך באַלד, וואָס נאָך ווילט זיך אים פרעגן ביי דער מאַמען.

— מאַמע,— זאָגט ער, — אַז גאָט איז יאָ אַ גוטער, זאָל ער געבן בעקעס טאַטן אַ סך געלט מיט אַ שיינער שטוב, ווי ביי מיין טאַטן!

— בעט אים, מיין זון, וועט ער בעקעס טאַטן געבן אַלדאָס גוטס, וואָס דו ווינטשט אים, — הייסט די מאַמע.

— גאָט איז דאָך אַ גרויסער, און איך בין נאָך אַ קליין יינגל, ער וועט נישט וועלן צוהערן, וואָס איך וועל אים בעטן, — זאָגט מייטשיק.

— אדרבה, ווייל דו ביזט נאָך אַ קליין יינגל און האָסט נאָך קיין עבירות נישט, ווי די גרויסע האָבן, וועט גאָט דיין געבעט גיכער צוהערן, מיין קינד! מיר, גרויסע, בעטן אים אויך: „אין דעם זכות פון אונדזערע קליינע קינדער זאָלסטו אונדזער תפילה צונעמען!”

מייטשיק וויל נאָך וואָס פרעגן, אָבער די מאַמע וויל שוין נישט מער הערן און הייסט אים זיך לייגן שלאָפן.

ליגנדיק שוין אין בעטל און איבערטראַכטנדיק אַלץ, וואָס ער האָט ערשט פון דער מאַמען געהערט, פאַלט ער צוריק אריין אין זיין ספק: טאָמער נאַרט אים אָפּ די מאַמע, אַזוי ווי די באָבע האָט אינדערפרי היינט בעקען אָפּגענאַרט.

— מאַמע, — שרייט ער פון זיין בעטל אַרויס, — שווער זיך!

— אויף וואָס זאָל איך מיר שווערן? — פרעגט שרהלע.

— אַז דו נאַרסט מיך נישט אָפּ!

— איז דיין מאַמע אַן אָפּנאַרערין? — רעדט אים שרהלע אויס מיט אַ פאַריבל.

— ניין, — ענטפערט ער, — אָבער אַלע גרויסע האָבן ליב אָפּצונאַרן קליינע קינדער! — זאָגט מייטשיק אַרויס זיין געניטקייט, וואָס ער האָט שוין פון זיינע עסקים מיט די דערוואַקסענע גרויסע.

— איך נאַר דיך נישט, מיין קינד! — פאַרזיכערט אים שרהלע — צייט דיין לעבן זאָל מען דיך אַזוי אָפּנאַרן, ווי איך נאַר דיך אָפּ! — ווינטשט זי אים, און גייט פון קינדער־חדר אַרויס.

אויף מאָרגן פרי, ביי זיין ערשטער באַגעגעניש מיט בעקען, האָט מייטשיק צו איר געזאָגט:
— בעקע, עס איז טאַקע אמת!
— וואָס? — פרעגט זי.
— אַז גאָט איז אַ גוטער, — ענטפערט ער מיט פרייד. — די מאַמע זאָגט, אַז איך וועל אים נאָר בעטן, וועט ער געבן דיין טאַטן אַ סך געלט און אַ שיין הויז, ווי ביי מיין טאַטן!
— פאַרוואָס בעטסטו אים נישט? — פרעגט בעקע.
מייטשיק שווייגט.
— האָסט מיך פיינט? — פרעגט זי.
— ניין, איך האָב דיך ליב, איך האָב דיין טאַטן אויך ליב... אָבער איך האָב פאַרגעסן צו פרעגן ביי דער מאַמען, ווי זאָל איך בעטן? — פאַרענטפערט זיך מייטשיק.
— זאָג אים: גאָט, איך בעט דיך, גיב בעקעס טאַטן אַ סך געלט מיט אַ שיינער שטוב, מיט טייערע דיוואַנעס אויף דער פּאָדלאָגע, ווי ביי מיין טאַטן! — לערנט אים בעקע גאָט בעטן.
— גאָט, איך בעט דיך: גיב בעקעס טאַטן אַ סך געלט מיט אַ שיינער שטוב, מיט טייערע דיוואַנעס אויף דער פּאָדלאָגע! — זאָגט מייטשיק איבער בעקעס תפילה-נוסח.
— און אַ קאַבינעט מיט אַ רויטן שרייבטיש, מיט גאָלדענע טינטערס אויפן טיש, — זאָגט אים בעקע אונטער.
— און אַ קאַבינעט מיט אַ רויטן שרייבטיש, מיט גאָלדענע טינטערס אויפן טיש, — זאָגט מייטשיק נאָך.
— און אַ בופעט אין עסשטוב, מיט זילבערנע לייכטער, מיט אַ זילבערנער צוקער-פּושקע און מיט אַ סך בעכערלעך זילבערנע און בעכערלעך גאָלדענע! — רעכנט אים בעקע אויס אַלץ, וואָס פעלט איר טאַטן.
מייטשיק זאָגט אַלץ נאָך, וואָרט ביי וואָרט, מיט די אייגעלעך צום הימל, צו גאָט געווענדט.
— שוין? — פרעגט ער, ווען בעקע האָט זיך אַ ביסל פאַרטראַכט. וואָס נאָך וויל זי, מייטשיק זאָל פאַר איר טאַטן נאָך בעטן?
— באַלד! — ענטפערט זי.
— יאָ, זאָג אים, מייטשיק, אַז בעקע וויל נישט, ער זאָל אָפּ-נעמען ביי דיין טאַטן און געבן איר טאַטן! — דערמאָנט זי זיך וואָס

דינעזאָן

נאָך זי פאַרלאַנגט. — זאָג אים, — רעדט זי ווייטער, — ער זאָל בעקעס טאַטן געבן נייע, פון זיינע אייגענע, ער וועט זיך באַלד קענען מאַכן אַנדערע.

מייטשיקן געפעלט עס און ער בעט ביי גאָט פאַר בעקאַס טאַטן אַלץ, וואָס בעקע הייסט אים, און אַז ער רעדט אַרויס דאָס לעצטע וואָרט פון זיין בקשה, ענטפערט בעקע: אָמן! אַזוי ווי די באָבע פלעגט איר הייסן יעדעס מאָל, ווען זי, די באָבע, האָט פאַר בעקען און פאַר איר טאַטן גאָט געבעטן.

— מען טאָר נישט זאָגן „אמן״! — באַמערקט מייטשיק, — אַז מען מאַכט אַ ברכה, דאַרף מען ענטפערן „אָמן״! — דערקלערט ער איר, אַזוי ווי זיין טאַטע האָט אים דערקלערט.

— די באָבע זאָגט, אַז מען דאַרף ענטפערן „אָמן״, ווען מען בעט ביי גאָט עפּעס, — ענטפערט בעקע וואָס זי ווייסט.

— דער טאַטע זאָגט, אַז מען מאַכט אַ ברכה, דאַרף מען ענטפערן „אָמן״, — זאָגט מייטשיק וואָס ער ווייסט.

— די באָבע ווייסט! — האַלט זיך בעקע פעסט און וויל נישט מייטשיקן נאָכגעבן.

— ווער ווייסט בעסער: אַ מיידל, צי אַ יינגל? — פרעגט מיי־טשיק מיט כעס.

בעקע ווייסט, אַז אַ יינגל איז מחויב בעסער צו וויסן, וואָס מען באַדאַרף און וואָס נישט, און זי שווייגט.

— די באָבע איז אַ מיידל, ווייסט זי נישט. מיין טאַטע איז אַ יינגל, ווייסט ער טאַקע! — רעדט אַרויס מייטשיק מיט נצחון.

— די באָבע איז אַ מיידל, — אַן אַלטע יידענע אַ מיידל! דיין טאַטע איז אַ יינגל, — אַ ייד מיט אַ באָרד אַ יינגל! לאַכט זיך בעקע פאַנאַנדער.

מייטשיק פאַרשעמט זיך פאַר דער נאַרישקייט, וואָס ער האָט דאָ אַרויסגערעדט. עס פּאַסט אים אָבער נישט נאָכצוגעבן און ער זאָגט:

— נו, קום פרעגן דער מאַמען, וועסטו זען!

— נו, קום פרעגן דער מאַמען, וועסטו זען! — זאָגט אים בעקע נאָך, און ביידע לויפן צו דער מאַמען, זי זאָל זיי פּסקענען דעם דין, צי מען דאַרף זאָגן „אָמן״, אַז מען בעט גאָט, צי נישט.

די מאַמע האָט זיך גוטמוטיק צעלאַכט און האָט זיי נישט געענטפערט.

דינעזאָן

VI

עס איז אריבער נאָך אַ יאָר, די קינדער זענען אונטערגעוואַקסן, גאַנצע שטיקלעך לייט געוואָרן.

מייטשיק האָט שוין אַליין, אָן באַהעלפער, אַלע אינדערפרי ציצית געבענטשט, און בעקע, ווידער, האָט אַליין געזאָגט ברכה מיט אַלע פּינטעלעך און קנייטשעלעך, ווי גאָט האָט געבאָטן.

האָט זיך שרהלע, זייער מאַמע, אַמאָל צוגעהערט ווי מייטשיק שרייט אַרויס דעם „שמע ישראל", ציט און קוועטשט דעם „אחד", ווי זיין באַהעלפער האָט אים געלערנט, האָט זיך איר געדאַכט, אַז איר מייטשיק, לעבן זאָל ער, איז שוין אַ גאַנצער ייד, אַ גאַנצער מאַנסביל מיטן מאַנסבילשן ציצית-בענטשן, מיט דער מאַנסבילשער עברי, וואָס זי, שרהלע, אַ אשה, פאַרשטייט די עברי נישט און איז ווערט צו פאַרשטיין.

האָט זי אָבער אַן אַנדערשמאָל זיך צוגעקוקט און צוגעהערט, ווי דאָס ציכטיקע קינד בעקע שטעלט זיך אַוועק מיט אירע צוזאַמענגעלייגטע הענטלעך, הייבט אויף אירע בלויע אויגן צו גאָט, און רעדט אַרויס ווי געפּערלט די ווערטער:

— איך וועל טאָן וואָס גאָט הייסט, וואָס טאַטע און מאַמע הייסן און וואָס אלע גוטע, פרומע לייט הייסן מיר צום גוטן טאָן, א ברכה. הצלחה אויף מיין קעפּעלע. אָמן סלה!

פלעגט זיך שרהלען דאַכטן, אַז גאָט אַליין האָט אויך מער הנאה פון בעקעס ברכה זאָגן, ווי פון מיימשיקס ציצית-בענטשן.

— אוודאי זענען די ווערטער פון ציצית=ו.ענטשן אויך גענוג טייער און הייליק, — פלעגט זיך שרהלע אין אַזאַ רגע טראַכטן, — אָבער ליבער און זיסער זענען פאָרט די ווערטער פון דער מיידלשער ברכה!:..

— מייטשיק זאָגט טאַקע אָפּ זיין ציצית-בענטשן אָן טעם און

אָן שכל, — טראכט שרהלע ווייטער, — בעקע אָבער זאָגט איר ברכה מיט הארץ, מיט גפֿיל, ווי אַ מענטש, וואָס ווייסט וואָס זיין צונג רעדט, און דאָס האַרץ פֿילט וואָס דאָס מויל בעט ביי גאָט... אַ דאַנק דיר, רבונו של עולם, וואָס דו האָסט חס געווען אויף אונדז, ווייבער, און האָט אונדז כאָטש די „ברכה" געגעבן, אויף דעם לשון, וואָס מיר רעדן און וואָס מיר פאַרשטייען, ווען נישט — וואָלטן מיר, נשים, אַפֿילו פֿון דער ברכה אונדזערער אַזאַ הנאה געהאַט, ווי פֿון דעם גאַנצן דאַווענען, וואָס די אויערן הערן נישט און דאָס האַרץ פֿילט נישט, וואָס די צונג רעדט פֿאַר דיר!

אַמאָל טרעפֿט, ווען שרהלע דערהערט ווי בעקע רעדט אומשולדיק אַרויס דידאָזיקע ווערטער:

— איך וועל טאָן, וואָס גאָט הייסט, וואָס טאַטע און מאַמע הייסן

שרהלען טוט בעת מעשה אַ צופּ אין האַרצן, און איר ווילט זיך געשריי טאָן:

— ווי האָסטו, נעבעך, אַ מאַמען, מיין אָרעם קינד, וואָס זאָל דיר נאָך הייסן טאָן מיט איר אייגן מויל?

וויפֿיל מאָל האָט שוין שרהלע געוואָלט בעקען דערקלערן, אַז אַלע מיידעלך דאַרפֿן זאָגן:

— איך וועל טאָן, וואָס טאַטע און מאַמע הייסן.

נאָר זי, בעקע אַליין, דאַרף זאָגן:

— איך וועל טאָן וואָס דער טאַטע הייסט און וואָס אַלע גוטע פֿרומע לייט הייסן.

דאָס וואָרט מאַמע דאַרף זי גאָר אומזיסט נישט זאָגן, חייל זי האָט נישט קיין מאַמען.

עס האָט זיך שרהלען געדאַכט, אַז דאָס וואָרט „מאַמע" וואָס, בעקע רעדט אַרויס אין דער ברכה, מאַכט קאַליע די גאַנצע ברכה. דאָס איז איר פֿאַרגעקומען, גלייך ווי מען וואָלט געמאַכט אַ ברכה אויף אַ טרונק וואַסער, און דאָס וואַסער נישט געטרונקען, אַ „המוציא" — צום עסן, און זיך נישט צוגערירט צום ברויט אָדער צו דער חלה.

און אַ ברכה לבטלה, ווייסט שרהלע, איז אַ זינד אַ גרויסע.

אָבער יעדעס מאָל, ווען זי האָט זיך שוין געהאַט צוגעקליבן בעקען דאָס צו זאָגן, האָט זי באַלד דערפֿילט, וואָס פֿאַר אַ גרויסן צער זי וועט דערמיט דעם אומשולדיקן קינד אָנטאָן.

יענע ווייסט דאָך, נעבעך, גאָרנישט און פֿילט גאָרנישט.

דינעזאָן

אזא צער איר אָנצוטאָן האָט שרהלע אָבער קיינמאָל קיין האַרץ נישט בעהאַט, און זי פלעגט פאַר זיך נאָר איבעררעדן:

ווי זי ווייסט נישט, אַזוי וועט עס איר פאַר קיין זינד נישט פאַררעכט ווערן!

די שטובמענטשן, אַז זיי פלעגן אַמאָל אין כעס ווערן אויף בעקען, וואָס זי שאַפט זיך מיט זיי צוגלייך מיט מייטשיקן, פלעגן איר אָפט דווקא זאָגן, אַז זי זאָל נישט מיינען, אַז זי איז דאָ מי יודע ווער, אַז זי דאַרף זיך צו מייטשיקן גאָרנישט גלייכן.

מייטשיק איז אַן אייגן קינד, און זי — גאָר אַ פרעמד קינד דאָ אין שטוב. אָבער קיינמאָל האָט בעקען נישט געקענט איינפאַלן, אַז דאָס מיינט מען באמת און נישט אויף צו רייצן זיך...

רופט זי דען נישט שרהלען אַזוי גוט „מאמע", ווי מייטשיק? קושט זי נישט שרהלע און האַלדזט זי נישט און רופט זי דען נישט „מיין ליב קינד, מיין האַרציק קינד", אַזוי ווי זי רופט מייטשיקן?

און האָט נאָר שרהלע אַמאָל דערהערט, וואָס אירע שטובמענטשן זאָגן בעקען, האָט זי אויף זיי זיך שטאַרק געבייזערט און זיי אָנגעזאָגט, אַז נאָך אַמאָל, אַז זיי וועלן אַזוינס איר זאָגן, וועלן זיי זיך גוט באַצאָלן דערפאַר.

ר' זיסל אַליין האָט אַמאָל זיך שטאַרק אָנגעבייזערט אויף זיין משרת, וואָס האָט אויף אַזאַ אופן בעקען געוואָלט דאָס האַרץ אָפּעסן.

ער האָט זי צוגערופן צו זיך, זי אַ גלעט געטאָן און איר געהייסן, זי זאָל מיטן גראָבן יונג מער נישט רעדן.

ווי לאַנג די קינדער זענען געווען קליין, האָט זיך ר' זיסל קיינמאָל ערנסט נישט אומגעקוקט אויף זיי, און זיי זענען אים אויך קיינמאָל ערנסט אין זינען נישט געלעגן.

אָבער ער האָט זיך שטאַרק געענדערט צו זיי, ווען זיי זענען אַ ביסל אונטערגעוואַקסן.

אין אַ פרייער שעה, ווען ער איז באַזונדערס אויפגעלייגט געווען, האָט ער זיך פאַרגינט מיט זיי צו פאַרברענגען, פרווון זייער שכל, דערציילן זיי עפּעס, זיי זאָלן אים אַליין אייניקוויז איבערדערציילן, פרעגן זיי קשיות, וואָס אַ קינד אַ פעיקס דאַרף טרעפן וואָס צו ענטפערן אויף זיי אָדער אַליין צו שטעלן קשיות.

אַמאָל פלעגט ער פרווון זייער פעיקייט אין ציילן, אין חשבון. און דאָ האָט זיך אַרויסגעוויזן דער גרויסער חלוק צווישן מייטשיקן

און בעקען. מייטשיק האָט קיינמאָל נישט געהאַט קיין געדולט אויס-
צוהערן וואָס מען דערציילט אים, אָדער וואָס מען פרעגט אים ביזן
סוף. ביים רעדן האָט ער קיינמאָל נישט אויפגעהייבן די אויגן צום
פאָטער, שטענדיק זיך פאַרקוקט אין דער זייט אויף עפּעס אנדערש,
און זעלטן אָפּגעענטפערט צו דער זאַך.

אָבער געענטפערט און געפּרוווט טרעפן האָט ער אַלעמאָל, צי
ער האָט געוווסט, צי ער האָט נישט געוווסט וואָס צו ענטפערן.

בעקע אָבער פלעגט אַלעמאָל מיט אירע גרויסע בלויע אויגן
אָנקוקן ר׳ זיסלען גלייך אין פּנים אַריין, אויפמערקזאַם זיך צוהערן
צו יעדן וואָרט, וואָס ער רעדט צו איר, און האָט זיך קיינמאָל נישט
געאיילט אָפּצוענטפערן, איידער זי האָט זיך גוט באַדאַכט.

און האָט זי נישט געוווסט וואָס צו ענטפערן, האָט זי זיך נישט
געשעמט צו זאָגן:

— איך ווייס נישט...

טייל מאָל האָט זי געבעטן, ער זאָל איר נאָכאַמאָל איבער-
זאָגן, וואָס ער פרעגט, און געענטפערט האָט זי רויק, קלאָר און
דייטלעך, אָן איבעריקע רייד און אָן איבעריקער התפּעלות.

פון איר באַרקלערן וואָס צו ענטפערן און פון דעם סדר, ווי
צו ענטפערן האָט ר׳ זיסל איינגעזען, אַז איר יונג מוחל אַרבעט שטאַרק,
ווי ביי אַ דערוואַקסענעם מענטשן.

און שטענדיק פלעגט ר׳ זיסל, ביי אַזאַ געלעגנהייט, אַרויפ-
זעצן בעקען אויף זיינע קני, איר אַ קניפּ טאָן אין בעקלע, זי
גלעטן און קושן און זאָגן:

— אָט אַזוי, מיין טאָכטער, אַזוי האָב איך דיך ליב... מייטשיק
מעג זיך שעמען פאַר דיר!

און ער האָט קיין ליגן נישט געזאָגט. ער האָט בעקען טאַקע
ליב באַקומען פאַר איר שכל און פאַר אירע קלאָרע, דייטלעכע פראַגן
און תשובות.

אָבער צוזאַמען מיט זיין ליבשאַפט צו איר האָט ער אַליין
נישט באַמערקט, ווי אין אים האָט זיך אַריינגעכאַפּט עפּעס אַ מין
אייפערזוכט, אַ מין פיינלעך געפיל, פון וועלכן ער האָט אָפטער
געליטן.

אַליין האָט ער געמעגט בעקען אויף די קני האַלטן, גלעטן
און קושן זי, אַריינקוקן מינוטנלאַנג אין אירע שיינע בלויע אויגן,

דינעזאָן

און זיין צו איר ווי אַ פּאַטער — צו זיין קינד. פלעגט ער אָבער דערזען, אַז שרהלע טוט עס, האָט אים עפּעס אָנגעהייבן צו אַרן.

באַזונדערס האָט אים אָנגעהייבן צו פאַרדריסן, וואָס בעקע רופט שרהלען „מאַמע", און אים נאָר — „פּעטער".

— אָדער פּאַטער, אָדער גאָרנישט! וואָס פאַר אַ פּעטער בין איך איר? — פלעגט ער זיך אָפּט זאָגן, און האָט זיך דאָך געשעמט מודה צו זיין, אַז אים געפעלט נישט דער נאָמען „פּעטער", וואָס זיין ווייב האָט באַלד פון אָנהייב אָן איינגעשטעלט.

אין אָנהייב האָט עס אים אפילו נישט געקימערט.

— רוף מיך פּעטער, אַ נפקא מינה מיר, ווי דאָס קעצעלע מיאַוקעט צו מיר, — פלעגט ער זאָגן.

אָבער זינט ער האָט בעקען ליב באַקומען, האָט ער זיך צוליב דעמדאָזיקן נאָמען אָנגעהייבן פילן ווי אַ שטיפפּאָטער אין שטוב.

און דאָס האָט אים שטאַרק פאַרדראָסן, באַזונדערס, ווען ער ער פלעגט זען, ווי שרהלע פאַרהאַלט זיך צו בעקען, ווי אַן אמתע מאַמע פאַרהאַלט זיך צו איר ליב קינד.

און וואָס אַ טאָג ווייטער, האָט זיך דער געדאַנק, אַז ער איז מייטשיקן אַ פּאַטער און בעקען נאָר אַ שטיפפּאָטער, אַלץ מער איינגעגעסן אין זיין מוח, און ער האָט בשום אופן נישט געקענט פטור ווערן פון אים.

און אַ טשיקאַווע זאַך: עס האָט זיך אים אָנגעהייבן דאַכטן, אַז בעקע אַליין פילט שוין, וואָס ער טראַכט.

זי פילט שוין, אַז ער איז איר אַ שטיפּטאַטע, און זי פאַרהאַלט זיך דערפאַר צו אים, ווי אַ שטיפקינד קען זיך פאַרהאַלטן צו אַ שטיפטאַטן.

ביסלעכווייז האָט זיך אים אָנגעהייבן דאַכטן, אַז בעקע האָט נאָר מורא פאַר אים. ליב אָבער האָט זי אים נישט.

— פאַר אַ שטיפּפּאָטער קען מען נאָר מורא האָבן, מען קען אים אָבער קיינמאָל נישט ליב האָבן, — האָט ער זיך געזאָגט.

און האַלטנדיק זי אויף זיינע קני און גלעטנדיק און קושנדיק זי, האָט זיך אים געדאַכט, אַז בעקעס צוגעלאָזטקייט צו אים איז נאָר אַן אָנשטעל, און די שמחה, וואָס ווייזט זיך אין אירע אייגעלעך אין אַזאַ רגע, איז נישט מער ווי אַ פאַלש מינעלע פון אַ קלוג קינד.

אין האַרצן טראַכט זי זיך אוודאי:

דינצואַן

— נישט דיין ליבשאפט דאַרף איך, נאָר אַזוי ווי איך שרעק מיך פאַר דיר, ווײַל איך זיין צוגעלאָזט, כלומרשט שטאַרק צופרידן. קנייפּ מיר אין בעקעלע, צערטל מיך און קוש מיך, ס'איז מיר אַלצאיינס.

— א פאַלשע זאַך! — פלעגט ער אַמאָל טראַכטן, ווען בעקע פלעגט אים, נאָך זיין צערטלען זי, אַ קוש טאָן אים אין האַנט. — אַזוי קליין, אַזוי יונג און שוין אַזוי פאַלש, אַזוי פאַרדאָרבן!...

און עס האָט באמת ר' זיסלען פאַרדראָסן אויף דער פאַלשקייט פון דעמדאָזיקן שיינעם קלוגן און געראָטענעם קינד. און ער האָט זיך געפרעגט:

— איז ווער אין דעם שולדיק, אויב נישט די יידענע, שרהלע, מיט דער פאַלשער ראָליע, וואָס זי שפּילט מיטן קינד פון אָנהייב אָן און נאָך איצט אויך!.. וואָלט בעקע געוווּסט, ווער און וואָס זי איז דאָ ביי מיר, וואָלט אַלץ גאַנץ אַנדערש געווען. איך וואָלט זי ליב געהאַט, ווי עס דאַרף צו זיין, און זי וואָלט מיך געקענט ליב האָבן פאַר מיין גוטס און געטרייקייט, וואָס איך ווייז איר! איצט אָבער, אַז שרהלע האָט זיך אַליין, גלייך ווי בעקען, איינגע־רעדט, אַז זי איז איר אַ מאַמע, און איך בין איר נאָר אַ פעטער, אַ שטיפטאַטע, הייסט עס, האָט זי טאַקע שרהלען ליב, ווי אַ קינד — אַ מאַמען, און מיך האָט זי פיינט, ווי אַ שטיפקינד — אַ שטיפ־טאַטן...

מיט אַזעלכע געדאַנקען האָט זיך ר' זיסל אַרומגעטראָגן, און וואָס מער ער האָט בעקען ליב געקריגן, אַלץ נענטער האָט זיך גע־צויגן זיין ליבשאַפט צו דער גרענעץ פון פיינטשאַפט און קנאה.

און עס זענען געווען מינוטן, ווען ער האָט אין געדאַנק באַ־שלאָסן צו מאַכן אַ סוף פון דער פאַלשער מאַמעשאַפט און פעטערשאַפט.

ער וועט זאָגן בעקעס טאַטן, אָדער איר באָבען, אַז זיי זאָלן אַנטפּלעקן פאַרן קינד דעם אמת און אינגאַנצן זי צונעמען צו זיך. די גלייכסטע זאַך וואָלט געווען, מען זאָל זי אַוועקגעבן ערגעץ אין אַ פּענסיאָן.

ר' זיסל האָט זיך אָבער בכלל טועה געווען אין זיין חשבון. די קליינע בעקע האָט אים דווקא זייער ליב געהאַט, אפשר נאָכמער ווי זיין אייגענער מייטשיק.

דינעזאָן

מייטשיק האָט פאַרן טאַטן מורא געהאַט, ערשטנס, דערפאַרי ווייל ער איז אַ טאַטע, און פאַר אַ טאַטן מוז מען מורא האָבן; און, צווייטנס, טאַקע דערפאַר, ווייל דער טאַטע פלעגט אים עפטער אָנברעכן די ביינער.

ליב האָבן דעם טאַטן האָט מייטשיק נישט געוווסט פאַרוואָס. כאָטש ווען מען האָט אים אַ פרעג געטאָן:

— האָסטו עפּעס ליב דיין טאַטן?

האָט ער אַלעמאָל געענטפערט:

— יאָ, איך האָב אים ליב... ער איז דאָך מיין טאַטע, און אַ טאַטן מוז מען ליב האָבן, זאָגט די מאַמע!...

גאָר אַנדערש איז געוועזן בעקעס געפיל צו ר׳ זיסלען.

מורא האָט זי אַלעמאָל געהאַט פאַר אים, אָבער זי האָט נאָר מורא געהאַט, ער זאָל נישט שרייען אויף איר און נישט רופן זי:

— הולטאַיקע, שרוצה...

דאָס, וואָס ער שלאָגט זי אָן אַמאָל, האָט זי קיינמאָל נישט אויפגערעגט. אדרבה, זי האָט עס נאָך אָנגענומען פאַר גוט.

שרהלע האָט איר אַמאָל דערקלערט, אַז דאָס, וואָס ער שלאָגט זי אָן אַמאָל, איז אַ סימן, אַז ער האָט זי ליב, ווי אַ אייגן קינד. וואָלט ער זי פאַררעכנט פאַר אַ פרעמד קינד ביי אים אין שטוב, וואָלט ער קיינמאָל אויף איר אַ האַנט נישט אַרויפגעלייגט.

דערפאַר אָבער איז איר הערצל תמיד פול געוואָרן מיט פרייד און דאַנקבאַרקייט, ווען ר׳ זיסל האָט איר נאָר אַ פריינטלעכע מינע געוויזן.

איר דאַנקבאַר געפיל, וואָס ער נעמט זי אַמאָל אויף זיינע קני, קנייפּט איר אין בעקעלע, גלעט זי און לויבט זי, האָט זיך אויסגעדריקט ביי איר אין אמתער קינדישער ליבשאַפט צו אים.

ר׳ זיסל אָבער האָט עס נישט פאַרשטאַנען. זיין שטאָלץ און זיין אייגענע ליבע האָבן אים נישט דערלאָזן זיך מודה צו זיין אַפילו, אַז ער פאַרשטייט נישט גוט דאָס קליינע מיידעלע, און אַז בעקע איז געהערעכטער און ערלעכער פאַר אים.

קוים האָט ער זיך אַריינגענומען אין זינען, אַז ער איז בעקען ווי אַ שטיפפאָטער, און זי — אים ווי אַ שטיפקינד, האָט ער אָנגע- הייבן צו זען איר פאַלשקייט און פאַרדאָרבנקייט אַפילו אין איר אומשולדיק שפּילן זיך מיט מייטשיקן.

געשפּילט האָט זי זיך מיט מייטשיקן, ווי אַלע קינדער שפּילן זיך: אַמאָל האָט מייטשיק געפּלאַנצט אַ פרוכטגאָרטן פון ריט/עך, און בעקע האָט אים צוגעהאָלפן, געוויזן אים, ווי צו מאַכן שענער. אַן אַנדערש מאָל, ווידער, איז זי געווען די קרעמערקע, און מייטשיק פלעגט קומען צו איר קויפן אַ ביסל מעל, צוקער קאַרטאָפל וכדומה.

זיך צוגעקוקט צו אַזאַ שפּילן זיך אַמאָל, האָט ר' זיסל זי צוגערופן און האָט זי געפרעגט:

— זאָג מיר דעם אמת, בעקע, דו האָסט טאַקע הנאה פון דעם שפּילן זיך, אָדער דו מיינסט נאָר דעם נאַרעלע מייטשיקן צו פאַרדרייען דאָס קעפּל...

בעקע האָט אָפנהאַרציק געענטפערט:

— איך האָב הנאה, אַז איך שפּיל זיך, און מייטשיק האָט אויך הנאה.

— איך גלויב דיר נישט! — האָט ר' זיסל געזאָגט.

— פאַרוואָס גלויבט איר נישט? — פרעגט בעקע פאַרוווּנדערט.

— ווייל ווען מען שפּילט אין עפּעס, וויל מען דאָך וואָס עס איז אויסשפּילן! זאָג זשע מיר, וואָס ווילסטו אויסשפּילן מיט מייטשיקן?...

בעקע קוקט אים אָן אַ רגע פאַרוווּנדערט, און זאָגט באַלד:

— זאָגט מיר נאָכאַמאָל... איך פאַרשטיי נישט וואָס איר האָט געזאָגט.

— אוי, פאַרשטייסטו נישט?... — מאַכט ר' זיסל מיט אַ שמייכל. — דיין קעפּעלע איז דיר נישט אויסגעטריקנט! דו פאַרשטייסט, וואָס איך רעד צו דיר, נאָר דו מאַכסט זיך, אַז דו פאַרשטייסט נישט.

ר' זיסל, ווי דאָס רוב דערוואַקסענע מענטשן, האָט זיך גאָר פאַרגעסן, אַז ער אַליין איז אַמאָל געווען אַ קליין קינד, און האָט זיך דעמאָלט געשפּילט מיט זיינע חברים און חברטעס, פּונקט אַזוי אומשולדיק, ווי זיין מייטשיק שפּילט זיך איצט מיט בעקען, און דעמאָלט איז אים, ר' זיסלען, דאָס שפּילן געווען ד ע ר ע י ק ר און דער ת כ ל י ת, און נישט דאָס אויסשפּילן עפּעס, ווי ער מיינט איצט.

קיין וווּנדער נישט, וואָס בעקע האָט אפילו נישט פאַרשטאַנען פון זיין פראַגע, אַז אים געפעלט נישט, וואָס זי שפּילט זיך מיט מייטשיקן.

זי האָט זיך מיט אים ווייטער אַזוי אומשולדיק געשפּילט, פּונקט ווי ר' זיסל וואָלט איר גאָרנישט געזאָגט.

דינעזאָן

VII.

שיין און הייליק איז אַמאָל די ליבע פון דערוואַקסענע מענטשן, אָבער שענער און ריינער איז אַלעמאָל די ליבשאַפט פון קליינע קינדער איינס צום אַנדערן. נישט איטלעכער פאַרשטייט זי ווי צו שעצן, און נישט איטלעכער האָט דאָס געפיל מיט איר זיך צו פרייען.

שרהלע, כאָטש אַן איינפאַכע גאָטספאָרכטיקע יידישע טאָכטער, האָט געהאַט די אייגנשאַפט צו פילן אַלץ, וואָס איז שיין און ריין און דערפאַר האָט זי מיט אַן אמת געהאַט גרויס נחת, צוקוקנדיק זיך, ווי אירע ליבע קינדער, מייטשיק און בעקע, האָבן זיך ליב, און וואָלטן איינס פאַרן אַנדערן דאָס לעבן אַוועקגעגעבן. איינמאָל, ווען איר מאַן, ר׳ זיסל, איז גראַד געווען דערביי, בעת שרהלע האָט זיך אַזוי געפרייט מיט די קינדער, האָט ער צו איר אַ זאָג געטאָן:

— איך ווייס נישט, וואָס טוט דיר אַזאַ הנאה?... די קינדער האָבן זיך ליב... מיר, זעסטו, געפעלט דאָס דווקא נישט...

— און מיר דאַכט זיך, אַז אין דער גאַנצער וועלט איז נישטאָ אַ שענערע זאַך, ווי די ליבשאַפט פון אַ קליין ברודערל צו זיין קליין שוועסטערל, און פון אַ קליין שוועסטערל צו איר קליין ברודערל! — האָט שרהלע געענטפערט.

— און איך זאָג דיר, — האָט זיך ר׳ זיסל אָפּגערופן, — אַז מיט אַן אייגן שוועסטערל וואָלט מייטשיק זיכער זיך אַזוי נישט געשפילט, ווי ער שפילט זיך מיטן פרעמדן מיידעלע...

איטלעכס מאָל, ווען ר׳ זיסל פלעגט זאָגן אויף בעקען: „דאָס פרעמד מיידעלע", פלעגט זיך שרהלעס גוט האַרץ באַגיסן מיט בלוט.

זי האָט אים אָבער קיינמאָל אַ וואָרט נישט איבערגערעדט.

איצט אָבער, אַז ער האָט עפּעס חושד געווען אינם שפיל פון

דינעזאָן

די קינדער, וואָס זענען איר אַזוי ליב און שיין, האָט זי שוין מער נישט געקענט פאַרשווייגן, און האָט שטאַרק אויפגערעגט געענטפערט:

— ווען בעקע איז פרעמד און וועמען זי איז אייגן! מיר און מייטשיקן אפשר נאָכמער, קען איך דיר שווערן, איז זי אייגן.

— דערקלער מיר, אדרבה, ווי אַזוי? אפשר וועט זי מיר אייך אַזוי אייגן ווערן, ווי זי איז דיר, מיין ווייב! — מאַכט ר' זיסל האַלב ערנסט, האַלב איראָניש.

— נישט פאַרגעס, מיין מאַן, — ענטפערט שרהלע אַלץ מיטן אויפגערעגטן טאָן, אַז ביידע קינדער האָבן צוגלייך מיין ברוסט געזויגן; ביידע צוגלייך האָבן מיך אָנגעהייבן צו רופן מאַמע, און רופן מיך נאָך אַזוי איצט אויך. ביידע צוגלייך האָבן פאַר מיינע אויגן אויף זייערע פיסעלעך זיך אוועקגעשטעלט, אונטערגעוואַקסן, און ווידער אינאיינעם צוגלייך שטיקלעך מענטשן געוואָרן... איז דיר דאָס נאָך אַלץ ווייניק?

— דו ווייסט, — טוט ר' זיסל אַ זאָג, — איך האָב גאָרנישט געוווסט ביז אַהער, וואָס פאַר אַ מענה לשון דו האָסט... דו האָסט דאָך מיר שוין באַלד איינגערעדט, אַז וואָס די וועלט זאָגט: „בלוט איז קיין וואַסער נישט", איז נישט מער ווי אַן אויסגעטראַכט ווערטל!

— איך מיין דיר גאָר אַזוינס נישט איינצורעדן, מיין מאַן! אדרבה, גלויבסטו אין דעם, וואָס די וועלט זאָגט, פאַרוואָס זאָלסטו נישט גלייבן אין דעם ווערטל, וואָס די וועלט זאָגט, אַז אַ „געוויינהייט איז אַ צווייטע נאַטור?"

— ווער זאָגט דיר, אַז איך גלויב אין דעם נישט? — פרעגט ר' זיסל. — ווייל איך גלויב, אַז אַ געוויינהייט איז אַ צווייטע נאַטור, וויל איך טאַקע מייטשיקן באַצייטנס אָפּגעוויינען פונם מיידל. איך האָב מורא, אַז ווען זיי וועלן עלטער ווערן, וועט שוין זיין צו שפּעט...

— אָבער פאַרוואָס זאָלסטו מייטשיקן אָפּגעוויינען פון איר? האָט מאַכט זי אים קאַליע?

— מייטשיק איז אַ ייִנגל, וואָס דאַרף לערנען, פאַרשטייסטו?.. מאָרגן איז ראש־חודש, און איך האָב היינט ביים דאַווענען, אין בית־מדרש, צוגעזאָגט ר' שמואל דעם לאַנגען, אַז איך וועל אים מאָרגן, אם ירצה השם, אַריינפירן מייטשיקן אין חדר.

— זאָל זיין אין אַ גוטער מזל'דיקער שעה! — ווינטשט צו

דינעזאָן

שרהלע מיט פרייד, וואָס זי האָט זוכה געווען צו דערלעבן דעם טאָג, ווען מייטשיק וועט אָנהייבן צו גיין אין חדר. — אָבער וואָס האָט עס צו בעקען, פרעג איך.

— אַ חדר־ייִנגל, — דערקלערט ר׳ זיסל, — דאַרף האָבן דעם קאָפּ צום לערנען, און נישט צו מיידלעך!

— פאַרלאָז זיך אויף מיר, מיין מאַן! אַז איך וועל זען, אַז בעקע שטערט אים צאָקע צום לערנען, בין איך אַ מאַמע, און איך וועל וויסן, וואָס איך האָב צו טאָן! — פאַרזיכערט שרהלע עפּעס אויפגעמונטערטער און צעפרידענער, ווי ביז אַהער.

און מייטשיק מיט בעקען ווייסן פון גאָרנישט, לעבן זיך פריי און גליקלעך אין זייער קינדישן קליינעם גן־עדנדל, און דאָס הערצל זייערס זאָגט זיי נישט, אַז אָט־אָט, נאָך איידער זיי האָבן פון עץ־הדעת פאַרזוכט, וועט מען זיי אַרויסטרייבן פון זייער גן־עדנדל, אָן זייער ווילן און וויסן — אַריינשטויסן זיי אין אַ וועלט, וואָס איז אַפילו גאָר נאָענט פון זייער אויג, אָבער אַזוי ווייט און אַזוי פרעמד פון זייער קינדישן שכל און — נאָך ווייטער און פרעמדער פון זיי־ער קינדישער נשמה.

גאָר פּלוצלונג האָבן זיי דערהערט, ווי ר׳ זיסל רופט זיי, און אַז זיי זענען צו אים צוגעגאַנגען, האָט ער מייטשיקן אָנגע־זאָגט די פריילעכע בשורה, אַז מאָרגן הייבט ער אָן צו גיין אין חדר.

די מאַמע האָט אים מיט גוטע רייד דערקלערט, וואָס אַ חדר איז, און ווי אַ חדר־ייִנגל דאַרף זיך פירן, ווי עס דאַרף אים נאָר ליגן אין קאָפּ צו ווערן לערנען און צו קענען לערנען, און זי האָט אים צוגעזאָגט, אַז אויב ער וועט לערנען, וועט קומען צו פליען אַ מלאך פון הימל, וואָס וועט אים וואַרפן ראָזינקעס מיט מאַנדלען.

מייטשיק האָט דער מאַמען צוגעזאָגט צו ווערן לערנען און צו קענען לערנען.

פּלוצלונג אָבער גיט ער אַ פרעג:

— און בעקען וועט דער מלאך אויך וואַרפן ראָזינקעס און מאַנדלען?

— בעקע, מיין זון, איז אַ מיידל, און אַ מיידל גייט נישט אין חדר! — דערקלערט אים די מאַמע.

— און ווער וועט מיט מיר לערנען? — פרעגט בעקע אַליין, נישט אָן קנאה.

— אַ מיידל, מיין קינד, דאַרף נישט לערנען קיין סך...— ענט־פערט שרהלע מיט עפּעס אַן אָפּגעהאַקטן קול.

— פאַרוואָס? — פרעגט בעקע און טרערן ווייזן זיך אין אירע שיינע אייגעלעך.

— איך ווייס נישט, פרעג ביים פעטער, אפשר ווייסט ער, — זאָגט שרהלע.

בעקע ווענדעט זיך צו ר׳ זיסלען און רעדט אַרויס שאַרף און דרייסט:

— פעטער, פאַרוואָס דאַרף אַ מיידל נישט לערנען קיין סך?

— ווייל גאָט האָט די תורה געגעבן די מאַנסלייט און די יינג־לעך, דאַרפן די מאַנסלייט און די יינגלעך לערנען די תורה, וואָס גאָט האָט זיי געגעבן; די ווייבער און די מיידלעך האָט גאָט די תורה נישט געגעבן, טאָ וואָס וועלן זיי לערנען אין חדר? פאַר־שטייסטו שוין? — פרעגט ר׳ זיסל און קוקט זי שאַרף אָן.

— און וואָס האָט גאָט געגעבן די ווייבער און די מיידלעך? — ווילט זיך בעקען וויסן.

— די ווייבער און די מיידלעך האָט גאָט געגעבן לאַנגע האָר און קורצן שכל!... — ענטפערט ר׳ זיסל, און צעלאַכט זיך אַליין פון דעם וויץ, וואָס אים איז געראָטן אריינצוזאָגן זיין אייגענעם ווייב און דעם קליינעם מיידעלע.

שרהלען פאַרדריסט עס און זי ענטפערט באַלד:

— און נאָך צער און פיין אַ סך האָט ער אונדז, ווייבער און מיידלעך, געגעבן!... נישט אומזיסט מאַכן די מאַנסלייט אַ ברכה: שלא עשני אשה! זייער תורה, זייער וועלט... צי האָט עס אָבער טאַקע גאָט זיי געגעבן, צי האָבן זיי זיך דאָס אַליין גענומען, ווייס איך נאָך נישט, מיין קינד!...

בעקע קוקט אָן דער מוטער מיט רחמנות, כאָטש זי פאַרשטייט נישט וואָס זי רעדט, און פאַרוואָס זי איז אַזוי פּלוצלונג אומעטיק געוואָרן.

— דו קענסט אויך נישט לערנען?.. — פרעגט בעקע פּלוצלונג שרהלען.

— אָט דאָס איז דאָך די קלאָג, מיין קינד, וואָס איך קען

דינעזאָן

— קענען? זאָל איך פונהאַנען, געלערנט נישט מיר מיט האָט מען !נישט — ענטפערט שרהלע.

— איך וועל אָבער יאָ קענען! איך וועל בעטן מיין טאַטן, וועט ער מיט מיר לערנען! — רעדט בעקע אַרויס מיט ענערגיע.

נאָר אין איר יונג מוחל האָט אין דער רגע אויפגעשיינט אַ געדאַנק — נישט אָפצושטיין פון מייטשיקן, און קענען אַלץ, וואָס ער וועט קענען.

— דיין טאַטע, מיין קינד, איז דאָך אָבער אין וואַלד איצט, ווייט פון דיר, ווי וועט ער מיט דיר לערנען? — פרעגט שרהלע, וואָס האָט בעת מעשה אַ טראַכט געטאָן, ווי גוט וואָלט עס זיין, ווען בעקעס טאַטע וואָלט מיט איר טאַקע אַ ביסל צוגעלערנט.

— וועט מיר מייטשיק איבערזאָגן אַלץ, וואָס ער לערנט אין חדר, וועל איך שוין אויך וויסן און קענען! — טרייסט זיך בעקע.

פלוצלונג אָבער טוט זי אַ זאָג:

— מאַמע, איך וועל מיטגיין מיט מייטשיקן אין חדר!

— פע, פאַר אַ מיידל פּאַסט עס נישט! די חדר-יינגלעך וועלן לאַכן פון מייטשיקן, וואָס נעמט מיט אַ מיידל אין חדר!

— זאָלן זיי לאַכן... מיר וועלן זען...

— וואָס וועסטו דאָרט זען? עס זיצט אַ ייד און לערנט מיט יינגלעך, אָט דאָס איז דער גאַנצער חדר.

— כאָטש איינמאָל, מאַמע, לאָז מיך מיטגיין! — בעט זיך בעקע. שרהלע זאָגט איר צו.

בעקע איז צופרידן.

און נישט דעם חדר האָט זיך איר געוואָלט זען, נאָר דעם מלאך, וואָס וועט מאָרגן וואַרפן פון הימל מייטשיקן ראָזינקעס מיט מאַנדלען.

ביי ר' זיסלען אין קאַבינעט איז אויף דער וואַנט געהאָנגען אַ בילד, וואָס האָט פאַרגעשטעלט, ווי אברהם שטייט פאַר דער טיר פון זיין געצעלט און בעט זיך ביי די דריי מלאכים, זיי זאָלן אַריינגיין צו אים אונטערלענען זיין הארץ.

ר' זיסל אַליין האָט איר מיט מייטשיקן אַמאָל דערקלערט דעם אינהאַלט פון בילד, און האָט זיי געזאָגט, אַז דער אַלטער מאַן אויפן בילד איז אברהם אבינו, אונדזער עלטער-עלטער-זיידע, און די דריי קינדערלעך, וואָס זעען אויס ווי דריי שיינע יינגלעך,

דינעזאָן

זענען מלאכים, וואָס גאָט האָט פון הימל אַראָפּגעשיקט: איינעם — אָנצוווייזן אונדזער עלטער־עלטער־באָבען שרהן, אַז זי וועט האָבן אַ זון, דעם אַנדערן — איבערצוקערן די זינדיקע שטאָט סדום, און דעם דריטן — אַרויסצופירן אונדזער עלטער־עלטער־פעטער, דעם שיכּור לוט, פון דער שטאָט סדום, וואָס דאַרף איבערגעקערט ווערן.

די דריי מלאכים האָבן בעקען שטאַרק פאַראינטערעסירט: זיי זעען אויס אַזוי ווי ייִנגלעך, אָבער זיי האָבן פליגלען, וואָס מען קען מיט זיי אַרומפליען אינדערלופטן אַזוי ווי אַ פייגל...

די, וואָס שטייען אויפן בילד, קענען נישט פליען, ווייל זיי זענען אויסגעמאָלטע, אָבער עס זענען דאָך דאָ לעבעדיקע מלאכים אויך, און יענע האָט זיך בעקען זייער געוואָלט זען.

איצט האָט זי דערהערט, אַז אין חדר וועט קומען צופליען אַ לעבעדיקער מלאך, וואָס קען וואַרפן ראָזינקעס און מאַנדלען, בעת מייטשיק וועט לערנען, און איר האָט זיך געוואָלט מיטגיין און זען דעם לעבעדיקן מלאך.

*

*

אויף מאָרגן אָבער זענען צוזאַמען מיט ר׳ זיסלען געקומען פון דאַווענען אַ סך, אַ סך ייִדן, און די גאַנצע שטוב איז מיט זיי פול געוואָרן.

מייטשיקן האָט די מאַמע אָנגעטאָן, אויסגעפּוצט, ער האָט גע־בענטשט ציצית, און אַלע ייִדן האָבן זיך צוגעהערט.

דערנאָך האָט אים די מאַמע געגעבן פרישטיק, ער האָט גע־מאַכט אַ ברכה און אַלע ייִדן האָבן געענטפערט:

— אָמן!

בעקע האָט עס אַלץ פונדערווייטנס צוגעזען.

אין אָנהייב האָט עס איר אפילו פאַרדראָסן, וואָס אַלע רעדן מיט מייטשיקן און אויף איר קוקט זיך קיינער גאָרנישט אום, אָבער אַז זי האָט דערזען, ווי מייטשיקס בעקעלעך האָבן זיך אָנגעצונדן, די זיינע שוואַרצע אייגלעך האָבן גענומען פלאַמען, האָט זי דער־פילט, אַז זי האָט אים אַזוי ליב, אַזוי ליב!

און זי פרייט זיך, וואָס ער איז אַזוי שיין, וואָס אַלע גלעטן אים און רעדן מיט אים, און זי האָט לגמרי פאַרלוירן די קנאה צו אים.

דינעזאָן

— ער איז דאָך מיין מייטשיק! — האָט עס אין איר הערצל גערעדט. — איז ער אויף אַ ווײַלע זייערער, אָבער אַז ער וועט אָפּלערנען און קומען אַהיים צוריק פון חדר, וועט ער דאָך ווידער רעדן מיט מיר, וועט ער דאָך ווידער זיין מיינער!

אין חדר אָבער האָט מען בעקען נישט מיטגענומען.

עס פּאַסט נישט פאַר אַזויפיל מאַנסלייט, אַז אַ מיידל זאָל אויך מיטגיין אין חדר. דערפאַר אָבער מאָרגן וועל איך דיך שוין אויך מיטנעמען! — האָט איר שרהלע צוגעזאָגט.

און בעקע איז אינדערהיים געבליבן און האָט געוואַרט מיט אומגעדולד, אַז מייטשיק זאָל שוין צוריקקומען, און דערציילן איר וועגן מלאך.

— דו האָסט אים געזען? — איז געוועזן איר ערשטע שאלה, מיט וועלכער זי האָט באַגעגנט מייטשיקן, ווער ער איז אַריינגעקו־מען פון חדר.

— וועמען?

— דעם מלאך!

— וואָס האָט מיר געוואָרפן ראָזינקעס מיט מאַנדלען?

— ער האָט טאַקע געוואָרפן? — פרעגט זי מיט פלאַמענ־דיקע אייגלעך.

— אָט האָב איך עס, זעסט? — ווייזט איר מייטשיק אַ פולע קעשענע און נעמט זיך שטאַרק איבער מיט דעם.

— באַווייז! איך וויל טאַקע אַ קוק טאָן, ווי זעען אויס דעם מלאכס ראָזינקעס! — שרייט בעקע מיט התפעלות.

מייטשיק שטעקט אַריין די האַנט אין קעשענע, נעמט אַרויס אַ פולן הויפן ראָזינקעס מיט מאַנדלען און גיט איר.

בעקע באַקוקט די ראָזינקעס, באַטאַפּט די מאַנדלען און ווערט אַ ביסל אַנטטוישט. נישט דאָס האָט זי געמיינט.

— אַזוי ווי דער מאַמעס, — זאָגט זי מיט אַן אָפּגעקילט שטימעלע.

— ניין, זיסערע! בעסערע! אַ סך זיסערע! אַ סך בעסע־רע! — פאַרזיכערט איר מייטשיק מיט התפעלות, און וואַרפט אַריין אין מויל עטלעכע ראָזינקעס.

ער קייעט מיט גרויס אַפּעטיט און רופט זיך אָן:

— אַ מחיה, א סך בעסערע, אַ סך זיסערע ווי דער מאַמעס? פאַרזוך!

דינעזאָן

בעקע טוט אים צוליב און צוקייעט אויף אַ ראָזינקע. זי זעט ווי מייטשיק פאַסמאַקעוועט זיך אַזוי און עס דאַכט זיך שוין איר אויך, אַז די ראָזינקע, וואָס זי עסט, איז טאַקע אַ ביסל זיסער, ווי יענע, וואָס די מאַמע גיט איר אַמאָל.

— און די פליגלען זיינע האָסטו אויך געזען? — פרעגט זי מייטשיקן.

— איך האָב אים גאָרנישט געזען! דערמאָנט זיך מייטשיק.

— פאַרוואָס האָסטו זיך נישט איינגעקוקט?

— אַז ער גיט מיטאַמאָל אַ שאָט, און איידער מען הייבט אויף דעם קאָפּ פון סידור, איז ער שוין צוריק אין הימל אַוועקגעפלויגן... און אָט גיט ער ווידער אַ שאָט אַראָפּ, און שוין ווידער אַוועקגעפלויגן!

— מאָרגן וועל איך אויך מיטגיין, וועל איך זיך שוין גוט, גוט צוקוקן, און אַז איך וועל אים נאָר דערזען, נאָך איידער ער וועט אַ שאָט טאָן, וועל איך מאַכן קולות: מייטשיק, קוק, אָט איז ער!

— גוט, — שטימט צו מייטשיק.

און ביידע וואַרטן מיט גרויס אומגעדולט אויפן מאָרגן.

דער דערוואַרטער מאָרגן איז געקומען.

באַלד אינדערפרי האָט שרהלע אויסגעפּוצט בעקען, איר אָנגעטאָן דאָס שענסטע קליידעלע, אַרומגעבונדן אירע לאַנגע בלאָנדע האָר מיט אַ בלויער זיידענער לענטע, און בעקע האָט געשיינט פון פרייד און פון גליק, וואָס זי וועט באַלד מיט אירע אייגענע אויגן זען אַ לעבעדיקן מלאך פון הימל.

פאַרן אַוועקגיין האָט בעקע באַמערקט, ווי די מאַמע האָט עפּעס גענומען פון בופעט און האָט איר אַפילו אָנגעהייבן חושד צו זיין, אָבער עס האָט זיך איר נישט געגלויבט, אַז די מאַמע זאָל זיי ווען אָפּנאַרן מיט אַ מלאך.

אין חדר אָבער האָט זי שוין גוט געזען, אַז טאַקע די מאַמע אַליין האָט אַ שאָט געטאָן אַ הויפן ראָזינקעס איבער מייטשיקס קעפּל און האָט בעת מעשה אַ געשריי געטאָן:

— זעסט, מייטשיק, אַז די קענסט לערנען און דו ווילסט לערנען, וואַרפט דיר דער מלאך היינט אויך ראָזינקעס מיט מאַנדלען!

מייטשיק האָט אַ קוק געטאָן אינדערהויך צום סופית, און די מאַמע האָט געזאָגט:

— ווידער פאַרזאָמט, מייז זון. דער מלאך איז שוין אַוועקגעפלויגן.

דינעזאָן

ן איז שוין אָבער קלאָר געוואָרן דער גאַנצער שווינדל.
עס איז גאָרנישטאָ קיין מלאך. די מאַמע אַליין איז דער
, און די ראָזינקעס און מאַנדלען זענען נישט פֿון הימל, נאָר
קע די אייגענע, וואָס זענען ביי דער מאַמען אין בופֿעט!... — האָט
בעקע געטראַכט.

נאָר אַז זי האָט דעם אייגענעם שווינדל פֿון דער מאַמען נאָכ־אַמאָל און נאָכאַמאָל געזען, און די טאַמע פֿאַרזיכערט אַלץ מייטשיקן, אַז דאָס האָט ווידער און ווידער דער מלאך געטאָן, פֿאַרשטייט שוין בעקע, אַז די מאַמע וויל מייטשיקן אָפּנאַרן און זי האַלט זיך איין און שווייגט.

אין האַרצן אָבער פֿאַרדריסט איר אויף דער מאַמען, און זי פֿילט עפּעס אַ רחמנות צו מייטשיקן, וואָס מען נאַרט אים אַזוי אָפּ.

ביינאַכט, אַז מייטשיק איז שוין געשלאָפֿן, האָט בעקע געפֿרעגט שרהלען:

— מאַמע, מען מעג זאָגן אַ ליגן?

— גאָט זאָל אָפּהיטן, מיין קינד, ווי אַזוי מעג מען דאָס?

— און אָפּנאַרן אַ קליין ייִנגל מעג מען? — פֿרעגט בעקע ווידער.

מען טאָר קיינעם נישט אָפּנאַרן! נאַרט מען אָפּ אַ קליין ייִנגל קליינערהייט, נאַרט מען שפּעטער אָפּ אַ גרויסן ייִדן — גרויסערהייט...

— און אַ מאַמע טאָר אויך נישט? — פֿרעגט בעקע.

— וואָס איז אַ מאַמע, — נישט אַ ייִדישע טאָכטער?

— טאָ פֿאַרוואָס האָסטו, מאַמע, געזאָגט אַ ליגן און אָפּגענאַרט מייטשיקן? — פֿרעגט בעקע און אין איר פֿראַגע הערט זיך אַ סך קינדישער צער און אַנגסט.

— דו מיינסט די מעשה מיט די ראָזינקעס, וואָס איך האָב אים געוואָרפֿן און געזאָגט, אַז אַ מלאך וואַרפֿט עס אים? — דערמאָנט זיך שרהלע.

— יאָ... מאַמע...

— גערעכט ביזטו, — איז שרהלע מודה, — אָבער אַזוי אָפּנאַרן מעג מען... דאָס טוט מען דאָך צוליב דעם, אַז מייטשיק זאָל וועלן לערנען! אַלע קליינע ייִנגלעך, וואָס גייען צום ערשטן מאָל אין חדר אַריין, נאַרט מען אַזוי אָפּ. מען מאַכט זיך נאָר אַ געלעכטער, און

אַלע גרויסע ווייסן, אַז נישט דער מלאך, נאָר דער טאַטע, אָדער די מאַמע וואַרפט די ראָזינקעס... דאָס איז דאָך נישט אָפּגענאַרט...

— אָבער מייטשיק ווייסט דאָך נישט! — טענהט בעקע.

— זאָל מען אים צייט זיין לעבן קיין ערגערס נישט טאָן, ווי אַזויאַרום אָפּנאַרן... נישקשה, אַזאַ אָפּנאַרערײַ מעג מען, — באַרויקט זי שרהלע.

בעקע איז נאָך אפילו אַלץ נישט צופרידן, אָבער זי פרעגט שוין מער נישט קיין קשיות וועגן דעם.

— און אויפן הימל זענען טאַקע דאָ מלאכים? — פרעגט בעקע ווידער.

— עס זענען דאָ, מיין טאָכטער, מלאכים, גוטע מליצים, און מלכים אויסגעלייטערטע נשמות פון גרויסע צדיקים...

— האָסטו שוין געזען אַמאָל אַ מלאך?

— אַ לעבעדיקער מענטש, מיין קינד, איז נישט ווערט צו זען אַ מלאך מיט זיינע אייגענע אָפענע אויגן...

— היינט אַז קיינער האָט נאָך נישט געזען, טאָ פונוואַנען ווייסט מען, אַז עס זענען דאָ מלאכים?

— אונדזער הייליקע תורה דערציילט אונדז, מיין טאָכטער, און דער תורה מעגן מיר אוודאי גלויבן.

— וואָס איז אַזיינס די הייליקע תורה? — פרעגט בעקע ווייטער.

שרהלע ווייסט נישט אַקוראַט ווי דעם קינד צו דערקלערן, וואָס די תורה איז.

אָבער זי דערציילט בעקען, ווי גאָט האָט משה רבינו געגעבן די תורה אויפן באַרג סיני, און אין דער תורה שטייט פאַרשריבן, וואָס עס איז אַ מצווה און וואָס עס איז אַן עבירה, און ווי מען זאָל גאָט דינען, און ווי מען זאָל זיין גוט און פרום און אַז מען לערנט נישט די תורה, ווייסט מען גאָרנישט.

— אָבער אַ מיידל האָט דאָך גאָט אויך געהייסן זיין גוט און פרום, דאַרף דאָך אַ מיידל אויך לערנען, זי זאָל וויסן, וואָס גאָט הייסט, — טענהט בעקע.

שרהלע ווייסט ווידער נישט וואָס איר צו ענטפערן.

דערציילן איר וועגן די דריי מצוות, וואָס גאָט האָט געגעבן די ווייבער, איז עס נישט קיין ענין פאַר אַ קינד, און זי ענטפערט קורץ:

— אַז דו וועסט עלטער ווערן, מיין קינד, וועסטו ווערן אַ ייִדישע טאָכטער, וועלן דיר אַלע דיינע קשיות פאַרענטפערט ווערן!

דינעזאָן

— אָבער איך וויל לערנען! זאָל מען מיט מיר לערנען, מאַמע! — בעט בעקע מיט טרערן.

— מען וועט נאָך מיט דיר לערנען, מיין קינד, לערנען און לערנען... דערווייל פאָלג נאָר, וואָס איך הייס, וואָס דיין טאַטע און וואָס דער פעטער אפילו הייסט דיר צו טאָן.

אַז בעקע האָט אויף מאָרגן פרי דערזען מייטשיקן, האָט זי זיך געפילט, ווי פאַרזינדיקט קעגן אים.

דאָס הערצל האָט איר ווי געטאָן, וואָס זי טאָר אים נישט אויסזאָגן, אַז מען האָט אים אָפּגענאַרט, ווי מען נאַרט אָפּ אַ פּיצל קינד...

מייטשיק גייט אַלע טאָג אין חדר און איז שטאַרק צופרידן מיטן רבין, מיטן סידור און מיטן מלאך.

כאָטש דעם מלאך זעט ער נאָך אַלץ נישט, זעט ער אָבער די מתנות זיינע, וואָס ער ברענגט אים עקסטרע אַראָפּ פון הימל אַלע טאָג פרישע און נייע.

און דער רבי איז אַזאַ גוטער. ער גלעט אים תמיד און ליובעט אים מיט אַ קניפּ אין בעקעלע.

— גוט אַזוי, גוט אַזוי, מיין קינד!

ווי קען מען אַזאַ רבין גאָר פיינט האָבן?

און לערנען לערנט דער רבי מיט אים אויך נאָר צו ביסעלעך, צו ברעקלעך. דאָס לערנען איז גאָרנישט שווער.

מייטשיקס קעפּל באַנעמט, וואָס מען זאָגט אים, און ער געדענקט גוט, וואָס מען ווייזט אים אין סידור.

די חדר־יינגלעך, אַלע גרעסערע און געניטערע, פאַרהאַלטן זיך אויך פריינטלעך צו זייער נייעם קליינעם חבר'ל, פירן מיט אים געשעפטן, בייטן אויס אַ שיין פּאַפּירל, אויף דעם מלאכס ראָזינקעס מיט מאַנדלען, און אַז מייטשיק קומט אַהיים, דערציילט ער בעקען אַלץ, וואָס ער האָט געלערנט, און וואָס פאַר אַ געשעפטן ער האָט אַדורכגעפירט.

און צופרידן מיט מייטשיקן איז אויך די מאַמע. אַז ער קומט נאָר אַריין אין שטוב, באַגעגנט זי אים מיט קושן, גיט אים עסן, און אים דאַכט זיך, אַז אַלע האָבן איצט דרך־ארץ פאַר אים.

קיינער זאָגט אים קיין קרום וואָרט נישט מער.

אפילו דער טאַטע אַליין זאָגט:

— איצט, מיין זון, מעגסטו שטיפן אָדער שפּילן זיך וויפיל דיין הארץ גלוסט... אַ יינגל, וואָס קען אין חדר גוט לערנען, מעג אינ־דערהיים כאָטש די שטוב איבערקערן!

נאָר מייטשיק שטיפט נישט, און פון שטוב מאַכט ער נישט קיין איבערקערעניש.

ער שפּילט זיך נאָר מיט בעקען — ער איז כּלומרשט דער רבי, און בעקע — איז מייטשיק.

— זאָג זשע וויטער, מיין קינד, — הייסט ער בעקען זאָגן אין סידור, און טייטלט איר אָן בעת מעשה מיט אַ העלצל, ווי דער רבי. טוט עס אָפּט מיט אים. — גוט אַזוי, מיין זון! שוין אָפּגעלערנט! ביזט גאָר אַ וואויל יינגל... גיי אַ היים און זאָג דער מאַמען, אַז דו קענסט לערנען!

און נאָך בעסער, ווי מייטשיק שפּילט די ראָלע פון רבין, שפּילט בעקע די ראָלע פון מייטשיקן אַלס חדר־יינגל.

אַזוי־אַרום פאַרברענגט מייטשיק זיין פרייע צייט אינדערהיים און האָט צום רבין און צום חדר גאָר קיין טענות נישט.

פּלוצלונג אָבער האָט זיך אַלץ פאַרענדערט.

דער גוטער רבי, וואָס האָט אין אָנהייב, דאַכט זיך, קיין הויך וואָרט נישט געקענט אויסרעדן, איז מיטאַמאָל געוואָרן גאָר אַן אַנדערער: ער האַלט נאָר אין איין שרייען און... שלאָגן.

מייטשיקן האָט נאָך דער רבי דערווייל נישט געשלאָגן, אָבער אַז ער ממיתט די אַנדערע חדר־יינגלעך און יענע וויינען, טוט מייטשיקן אויך ווי דאָס הערצל. איצט קומט ער אַהיים אַן אומעט.קער.

— ביזטו מיט מיר ברוגז? — האָט אים בעקע אַמאָל גע־פרעגט, דערזעענדיק ווי מייטשיק זיצט פאַרטראַכט און אומעטיק

— מיט דיר בין איך נישט ברוגז, אָבער דעם רבין האָב איך פיינט! — ענטפערט מייטשיק.

— פאַר מען דען?

— פאַרוואָס שלאָגט ער און שרייט כסדר? — פרעגט מייטשיק אַן אויפגערעגטער.

פונדעסטוועגן איז מייטשיק אויף מאָרגן ווידער געגאַנגען אין חדר, און דער רבי האָט ווידער געשריגן און געשלאָגן, און אַז עס איז שוין אַזוי ווייט געקומען, אַז דער רבי האָט אויך מייטשיקן מכבד געווען מיט אַ שמיצל פון זיין דריי־לאַקשנדיקן קאַנטשיק, האָט

דינעזאָן

זיך מייטשיק מיישב געווען, אַז דער גאַנצער ענין לוינט אים נישט און אַז עס אַ סך גליַיכער זיך צו שפּילן אינדערהיים מיט בעקען, איידער צו זיצן אין חדר אין אימה און פּחד, און כאַפּן פון צייט צו צייט אַ שמיץ פון רבין.

און אַט, איינמאָל, ווען דער באַהעלפער איז אינדערפרי געקומען נע-מען מייטשיקן אין חדר, האָט מייטשיק אויסגעטאָן די בושה, און האָט גאַנץ ברייטלעך אַ זאָג געטאָן, אַז ער וויל שוין נישט גיין אין חדר.

— סטייטש, מייטשיקל, פאַרוואָס? אין חדר איז דאָך אַזוי גוט! — פרעגט די מאַמע.

— אָבער אינדערהיים איז נאָך בעסער! — ענטפערט מייטשיק.

עס פאַרשטייט זיך, עס האָט אים נישט געהאָלפן. ער האָט געמוזט ווייטער גיין אין חדר, כאָטש ער האָט נישט געוואָלט.

די מאַמע אָבער האָט שוין פון אים איצט געהאַט גרויסע צרות. אָן מי און פּיין איז ער אין חדר נישט געגאַנגען.

בעקע האָט דערפון אויך שטאַרק געליטן.

האָט די מאַמע, אָדער דער טאַטע געוואָלט אָפּשמייסן מייטשיקן, פאַרוואָס ער וויל נישט גיין אין חדר, האָט זי זיך אַלעמאָל איינגע-שטעלט פאַר אים, און געכאַפּט אָפּט נאָכמער שמיץ פאַר אים אַליין,

ר׳ זיסל האָט אינגאַנצן אַרויפגעוואָרפן די שולד אויף בעקען.

— דאָס איז אַלץ איר קעפּעלע! זי לערנט אים אָן, ער זאָל נישט גיין אין חדר! — האָט ער געטענהט.

שרהלע אָבער האָט געוווּסט, אַז בעקע איז נישט שולדיק. קיין שום יינגל וויל נישט גיין אין חדר, און מייטשיק האָט זיין אייגענעם שכל.

— מען דאַרף אים גאָרנישט לערנען, ער ווייסט אַליין וואָס בעסער איז...

פונדעסטוועגן האָט שרהלע געפּרוּווט רעדן מיט בעקען, אפשר וועט זי פועלן ביי מייטשיקן, ער זאָל איר, שרהלען, אַזויפיל קרענ-קונג נישט פאַרשאַפן אַלע פרימאָרגן מיט זיין נישט וועלן גיין אין חדר.

— זע, מיין קינד, איך בעט דיך, — האָט שרהלע זיך אָנגע-רופן צו בעקען.

ווען זי האָט נישט מיט גוטן און נישט מיט בייזן געקענט פועלן ביי מייטשיקן, ער זאָל גיין אין חדר אַליין אָן באַהעלפער —

דינעוואָן

Free Public Library Newark, N.J.

רעד דו אַיין מייטשיקן, ער זאָל נישט זיין אַזאַ עקשן, און זאָל מיר אַזויפיל צער נישט אָנטאָן.
— וואָס זאָל איך אים זאָגן? — פרעגט בעקע.
— זאָג אים, מיין קינד, אַז איבער דעם, וואָס ער וויל נישט גיין אין חדר, אַזוי ווי אַלע יינגלעך, האָב איך צער און יסורים, און זיין טאַטע האָט דיך, מיין קינד, אויך פיינט איבער אים...
— וואָס בין איך שולדיק? אים זאָג דאָך מייטשיקן נישט, ער זאָל נישט וועלן גיין אין חדר! ער וויל אַליין נישט, ווייל זיין רבי שלאָגט און שרייט אויף אַלע יינגלעך, און אים אַליין האָט דער רבי שוין אויך געשלאָגן, — דערציילט בעקע.
— איך וועל זיך זען מיט זיין רבין, און איך וועל אים אָנזאָגן, ער זאָל אַ פינגער נישט אַרויפלייגן אויף מייטשיקן, קיין הויך קול זאָל ער אויף אים נישט אויפהייבן! מעגסט עס מייטשיקן צוזאָגן, מיין ליב בעקעלע!
— מאַמע, אַז מייטשיק וועט מיר פאָלגן און וועט וועלן גיין אין חדר, וועט דער פעטער ר׳ זיסל מיך שוין נישט פיינט האָבן? — פרעגט בעקע.
— ניין, מיין קינד. זאָל נאָר מייטשיק וועלן גיין אין חדר, וועט זיין טאַטע אים ליב האָבן, און וועט דיך אויך נישט פיינט האָבן!
— מאַמע, פאַרוואָס וויל איך אַזוי, אַז דער פעטער ר׳ זיסל זאָל מיך אויך ליב האָבן? — פרעגט בעקע פלוצלונג, נאָכדעם, ווי זי איז געזעסן אַ רגע פאַרטראַכט.
— דאָס דאַרפסטו, מיין קינד, אַליין וויסן, פאַרוואָס! אַ מענטש, אַז ער וויל עפּעס, ווייסט ער דאָך אַליין פאַרוואָס ער וויל...
— איך ווייס נישט, מאַמע... נאָר אַלעמאָל וויל איך, אַז דער פעטער זאָל מיך ליב האָבן. איך וואָלט אַלץ געטאָן, וואָס ער וואָלט מיר נאָר געהייסן, אַבי ער זאָל מיך ליב האָבן, מאַמע!
— און ווער האָט דיר דען געזאָגט, אַז דער פעטער האָט דיך נישט ליב? — פרעגט שרהלע געררירט פון בעקעס ווערטער.
— קיינער האָט מיר נישט געזאָגט, מאַמע, אָבער אַלעמאָל, ווען ער גיט אַ געשריי אויף מיר: אַוועק, שרוצה, אַוועק, הולטאַיקע! מיין איך, אַז ער האָט מיך פיינט און מיר ווילט זיך וויינען, וויינען, מאַמע...
שרהלע ענטפערט נישט.

דינעזאָן

— מאַמע, וואָס איז שרוצה? וואָס איז הולטאַיקע? — פרעגט בעקע פלוצלונג.

— גאָרנישט, מיין קינד, ווי דו ווייסט נישט, אַזוי וועט עס דיר נישט שאַדן! — ענטפערט שרהלע.

— אָבער פאַרוואָס האָט דער פעטער מיך פיינט? — לאָזט בעקע נישט אָפּ. — זאָג מיר, מאַמע, וואָס זאָל איך טאָן, ווי זאָל איך צו אים רעדן, ער זאָל מיך ליב האָבן, ווי מייטשיקן.

— נאַרעלע, וואָס האָסטו זיך אַריינגענומען אין קאָפּ, אַז דער פעטער האָט דיך נישט ליב? גלויב מיר, מיין קינד, ער האָט דיך ליב, זייער ליב... ווען ער וואָלט דיך נישט ליב געהאַט, וואָלט ער נישט געשמועסט מיט דיר, נישט גענומען דיך אויף די קני... אי, ער שרייט אָן אַמאָל, און גיט אַ קלאַפּ אויך? אָבער אַזוי באַגייט ער זיך דאָך מיט מייטשיקן אויך, — טרייסט זי שרהלע. — אָט, אַז ער וועט זען, אַז דו רעדסט צו מייטשיקן, ער זאָל גיין אין חדר, וועט דער פעטער דיך נאָכמער ליב האָבן. געדענק־זשע, מיין טאָכ־טער, רעד צו מייטשיקן, ער וועט דיך פאָלגן!

און בעקע האָט באַלד טאַקע גערעדט מיט מייטשיקן. זי האָט אים דערציילט אַלץ, וואָס די מאַמע האָט איר געזאָגט, און זי האָט אים אַזוי לאַנג געבעטן, ביז ער האט איר צוגעזאָגט צו גיין אַלע טאָג אין חדר, נאָר בתנאי, אַז די מאַמע זאָל אָנזאָגן דעם רבין, אַז ער, דער רבי, זאָל אויף די חדר־יינגלעך נישט שרייען און נישט שלאָגן זיי.

— וואָרים אַז דער רבי שלאָגט זיי און זיי וויינען, טוט מיר אויך ווי דאָס האַרץ און עס ווילט זיך מיר אויך וויינען, כאָטש מיך האָט ער נישט געשלאָגן, — דערקלערט מייטשיק בעקען, פאַר־וואָס אים אַרט אַזוי פאַר זיינע חברים, וואָס כאַפּן קלעפּ פון רבין.

די מאַמע האָט עס מייטשיקן צוגעזאָגט, און מייטשיק איז באַלד אַליין מיטן גוטן ווילן אין חדר אַוועק.

און עפּעס גאָר אַן אַנדער יינגל איז מייטשיק געוואָרן פון יענעם טאָג אָן.

ער גייט אין חדר כסדר אַלע טאָג, ווי גאָט האָט געבאָטן, און וואָס אַ טאָג, קומט אים אַלץ צו נייע תורה, נייע ידיעות.

פריער האָט מייטשיק נאָר געוווסט, אַז מען טאָר נישט פיינט

האָבן אַ טאַטן און אַ מאַמען, מען טאָר נישט רעדן קיין גראָבע ווערטער, מען טאָר נישט שעלטן און מען טאָר זיך נישט שווערן.

מען טאָר נישט אָנרירן אַ לייכטער אום שבת, און נישט ווייזן מיטן פינגער אויפן הימל, און נאָך אַזוינע קליינע שטוביקע עבירות, וואָס אַ יידישע מאַמע דערציילט באַצייטנס איר קינד.

איצט אָבער ווייסט שוין מייטשיק פון גאָר נייע עבירות, וואָס זייער צאָל איז אַזוי גרויס, אַז מען קען זיי גאָרנישט איבערציילן. פון עבירות, וואָס זענען פול אומעטום, ווו מען גייט און ווו מען שטייט, וואָס מען טרעט זיי מיט די פיס, וואָס זיי קריכן אַליין אַריין אין מוח, אין האַרצן, און וואָס מען טוט זיי נישט בלויז מיטן טאָן אַליין, נאָר נאָכמער מיטן טראַכטן, מיטן רעיון, מיטן זען און מיטן הערן אפילו...

שטייט מען אויף אינדערפרי און מען גייט נאָר פריער ארויס אָן נעגלוואַסער, איז שוין אַן עבירה.

נעמט מען אַ ביסל וואַסער אין מויל, און מען מאַכט נישט קיין ברכה פריער, איז שוין ווידער אַן עבירה.

און מער וויפל האָר אַ מענטש האָט אויף זיין קאָפּ, זענען זיינע עבירות, וואָס ער טוט אַלע טאָג, סיי גערן, סיי אומגערן.

און די אַלע עבירות ווערן פאַרשריבן...

ווען מען שלאָפט ביינאַכט, פליט אַריוף אויפן הימל דאָס קליינע פינגערל פון דער לינקער האַנט, און פאַרשרייבט דאָרט די עבירות אין אַ גרויסן בוך.

און פאַר די אַלע עבירות שטראָפט גאָט, נישט בלויז מיט אָנ־געברענטע ריטער, נאָר אויך מיט יסורים און פיין.

— נאָר די גרעסטע פון אַלע עבירות איז, ווען אַ יינגל שפּילט זיך מיט אַ מיידל, אפילו מיט אַן אייגענער שוועסטערל! — דערציילט דער רבי, ר' שמואל דער לאַנגער, זיין קליינעם תּלמידל מייטשיקן. — וואָרים אַ מיידל, מייטשיק, — דערקלערט ער אים, — איז אַ יצר הרע, וואָס רעדט אָן דעם יינגל זינדיק צו זיין פאַר גאָט... אַ מיידל, מיין זון, איז גלאַט אַזוי אַ טמא־זאַך, אַן אומריין באַשעפעניש, וואָס אַז מען רירט זיך נאָר צו צו איר, ווערט מען שוין אַליין אויך טמא... טמא איז טייטש אומריין, אַ מויז איז טמא, אַ קאַץ איז טמא... אָבער אַ מיידל איז נאָכמער טמא... אפילו אַ קוק טאָן אויף אַ מיידל שאַדט שוין צום זכרון, און מען פאַרגעסט, וואָס מען האָט געלערנט. הערט

דינעזאָן

מען זיך צו ווי א מיידל זינגט, אָדער רעדט הויך, האָט מען שוין אַ גרויסע עבירה... די בעסטע זאַך איז, צו זיין אָפּגעזונדערט פון איר, נישט רעדן, נישט שפּילן, נישט קוקן אויף איר, נישט טרינקען פון דעם גלאָז, וואָס האָט זיך צוגערירט צו אַ מיידלס מויל, נישט עסן מיטן לעפל, וואָס אַ מיידל האָט מיט אים געגעסן!...

און מייטשיק הערט זיך צו, וואָס דער רבי זאָגט אים, און דאָס הערצל ווערט אים שווער פון די אַלע שרעקלעכע ידיעות.

ער הערט און ווערט געוווּיר אין חדר אַלץ מער און מער אַזעלכע זאַכן, און עס ווערט אים עפּעס פינסטער אין זיין מוחל.

די גאַנצע וועלט ווערט אים ענג און טונקל, פונקט ווי די און האַלט אויסגעלאָשן געוואָרן.

פריער האָט מייטשיק געוווּסט פון אַ גן-עדן, וווּהין עס פליען אַריין די נשמות פון די מענטשן, ווען זיי שטאַרבן. שפּעטער האָט ער זיך דערוווּסט אין חדר, אַז עס איז פאַראַן אויך אַ גיהנום, און נישט איינער, נאָר טאַקע גאַנצע זיבן גיהנומס, איינער טיפער און גרעסער פאַרן אַנדערן...

און דאָס פייער, מיט וועלכן מען ברענט די מענטשן אין גיהנום, איז זעכציק מאָל הייסער פאַרן פייער, וואָס ברענט אין אויוון, בעת מען באַקט חלה אויף שבת.

און דעם גיהנום קען נישט אויסמיידן אפילו דער גרעסטער צדיק, וואָרים די עבירות אין דער וועלט זענען אַזויפיל, און זיי לאָזן זיך אַזוי גרינג טאָן, אַז מען ווייסט אפילו נישט ווען און ווי אַזוי מען האָט זיי געטאָן...

אפילו אַ קליין קינד, וואָס האָט נאָר פאַרזוכט דער מוטערס ברוסט, האָט שוין עבירות, און אַז עס שטאַרבט, מוז שוין זיין קליין נשמהלע ליידן גיהנום.

אין אָנהייב האָט מייטשיק נאָר רחמנות געהאַט אויף זיך אַליין, וואָס ער האָט שוין אַזויפיל עבירות, אַז ער וועט זיך נישט קענען אַרויסקריגן פון גיהנום.

אָבער זינט דער רבי האָט אים געזאָגט, אַז אַלע מענטשן זענען פול מיט עבירות און ער האָט אים פאַרטייטשט דעם פּסוק: כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אַז אפילו אַ גרויסער צדיק האָט עבירות, און קען נישט אַריינקומען אין גן-עדן, איידער מען פּייניקט אים נישט גוט אַדורך גאַנצע צוועלף חדשים אין גיהנום,

האָט מייטשיק אָנגעהייבן רחמנות צו האָבן אויך אויף אַלע מענטשן·
און וואָס שענער און וואָס ליבער עמעץ איז אים געווען, אַלץ מער האָט זיין גוט הערצל געליטן פון רחמנות אויף יענעם.
אַ רחמנות אויף זיין טאַטן, נעבעך: אַזאַ שיינעם ייד מיט אַזאַ גרויסער שיינער באָרד, וועט מען אַריינפירן אין גיהנום. מען וועט אים ברענען און בראָטן, קאָכן און פרעגלען אין קעסלען מיט פעך און שוועבל.
און צזוי וועט מען אויך טאָן מיט דער מאַמען, דער טייערער ליבער מאַמען זיינער.
מען וועט זי ברענען און שלאָגן און שמייסן און רייסן.
און זי וועט שרייען...
און ער ווערט פארציטערט פון רחמנות אויף זיין ליבער טייערער מאמען.
אָבער נאָכמער ווײנט אין אים דאָס הערצל פון רחמנות אויף בעקען, וואָס זי איז טמא, וואָס איז אַ יצר הרע און וואָס איז אַ מיידל...
עס פאַלט אים טיילמאָל איין, אַז ער וועט נישט דערלאָזן, מען זאָל זי פייניקן אין גיהנום.
ער וועט רייסן און בייסן דעם שווארצן מלאך, וואָס וועט זי, וועלן אריינוואַרפן אין גיהנום, אַז נישט — וועט ער, מייטשיק, אויך ביטגיין און וועט אַלץ זאָגן:
— איך גיי אויך, בעקע, איך גיי אויך מיט דיר! וויין נישט מיין ליב שוועסטערל!
און אַז מייטשיק קומט אַהיים און דערזעט בעקען, דערמאָנט ער זיך אין אירע יסורים אין גיהנום, קוקט אויף איר מיט רחמנות און טרערן שטעלן זיך אים אין די אייגלעך.
צוגיין צו איר, זיך שפילן מיט איר, ווי אמאָל, האָט ער מורא· כאָטש עס ציט אים זיין הערצל צו איר·
ער זאָגט זיך:
— מען טאָר נישט, מען טאָר נישט! זי איז דאָך אַ מיידל, און אַ מיידל איז אַ יצר הרע, טמא! ער וועט האָבן די גרעסטע עבירה און וועט פארגעסן אַלץ, וואָס ער האָט געלערנט אין חדר...
אָן אנדערש מאָל פאַרגעסט ער זיך, און דערזעענדיק בעקען, גייט ער צו צו איר, רעדט און שפילט זיך מיט איר, ווי אַמאָל.

דינעזאָן

אינמיטן אָבער דערמאָנט ער זיך, און טוט א געשריי:

— טמא, ריר זיך נישט צו צו מיר!

— וואָס איז טמא? — פרעגט בעקע, הערנדיק צום ערשטן מאָל אין איר לעבן דאָס וואָרט טמא.

— טמא איז אומריין... דו ביזט אַן אומריינע זאך, זאָגט דער רבי... פע, מען ווערט אַליין אומריין, אַז מען רירט זיך צו צו דיר, צו אַ מיידל, צו אַ קאַץ...

בעקע באַקוקט אירע הענטלעך, איר קליידל, אירע שיכעלעך און זעקעלעך, און זי באַמערקט נישט, עס זאָל עפעס זיין אומריין אויף איר.

— ווו בין איך אומריין? — פרעגט בעקע. — נאַ זע, ריינע הענט, אַלץ איז אויף מיר ריין... איך שמיר מיך קיינמאָל נישט איין, מייטשיק... איך האָב פיינט שמוץ...

— אָבער דו ביזט אַ מיידל, ביזטו טמא... מעגסט זיך הונדערט מאָל ארומוואַשן, ביזטו אַלץ טמא! — שרייט מייטשיק, און לויפט אוועק פון איר.

אין יענעם אָוונט האָט בעקע געפרעגט שרהלען:

— מאַמע, פאַרוואָס רופט מיך מייטשיק טמא?

— פע, ווי קומט צו דיר אַזאַ מיאוס וואָרט? — דערשרעקט זיך די מוטער, דערהערנדיק אַזאַ משונהדיק וואָרט פון אַ קינד.

— מייטשיק זאָגט אַזוי... וואָס בין איך שולדיק, — לאָזט בעקע אַראָפּ די אייגלעך.

שרהלע קען זיך נישט באַרויקן.

— מי יודע, וואָס פאַר אַ גראָבע רייד ער לערנט זיך אויס פון זיינע חברים אין חדר! — זאָגט זי. — אַז דו וועסט הערן פון אים נאָכאַמאָל אַזעלכע רייד, זאָלסטו, מיין קינד, דיינע אויערלעך פאַרשטאָפּן און מייטשיקן וועל איך אָפּשמייסן... ס'אַראַ ווערטער!

און בעקע פאַרשטייט נאָך אַלץ נישט, וואָס איז דאָס פאַר אַ וואָרט. עס ווערט איר נאָר אומהיימלעך אויפן הערצל פון דעם.

און מייטשיק, ווידער, ווערט וואָס אַ טאָג אַלץ פרומער און פרומער. ער נעמט נישט אַ זופּ וואַסער אָן אַ ברכה פריער און אָן אַ „בורא נפשות" נאָכדעם.

ער רירט זיך נישט צו צום לעפל און צום טעלער, וואָס בעקע האָט עס פריער באַנוצט. — און די מאַמע ווייסט שוין, אַז ער

דינעזאָן

טוט עס צוליב דעם, עס זאָל אים נישט שאַדן צום זכּרון. אָבער אָט האָט ער שוין מורא אפילו צו דער מאַמען זיך צוצורירן, און װיל שוין נישט טרינקען פון דעם גלאָז, װאָס זי האָט געטרונקען.

— נאַריש קינד, — שטראָפט אים שרהלע, — אַ מאַמע מעג, אַ מאַמע שאַדט נישט צום זכּרון!

— אַ מאַמע איז אויך אַ מיידל... מען טאָר נישט, מען טאָר נישט! — ענטפערט מייטשיק, רייסט זיך אַרויס פון דער מוטערס הענט און אַנטלויפט.

IX.

און מייטשיקס רבי, ר׳ שמואל דער לאַנגער, לערנט „עברי״ מיט זיין קליינעם תּלמידל, מיט דער אייגענער מעטאָדע און מיט די אייגענע גרייזן, ווי מען האָט אַמאָל, אין די גוטע יאָרן, מיט אים, מיט ר׳ שמואל דעם לאַנגן, געלערנט, בעת ער איז געווען אַזאַ קליין תּלמידל, ווי מייטשיק.

מער אָבער וויפל ער לערנט מיט מייטשיקן עברי, דערציילט ער אים אַלץ, וואָס ער ווייס פון „שבט מוסר״ און פון „ראשית חכמה״ מכּות די עבירות, וואָס זענען אַזויפיל, ווי זאַמד ביים ברעג ים, און מכּות די אַלע יסורים און פּיין, וואָס דעם מענטשנס נשמה ליידט צוליב זיי אין גיהנום.

און עס דרינגען אַריין דעם רבינס ווערטער אין זיין יונג הערצל, און עס ליידט שוין, אָט דאָס יונגע הערצעלע, עס ווערט שוין געפּייניקט, איידער ער, מייטשיק, קען נאָך באַנעמען און פאַרשטיין דעם זין פון די שטראָף.

אַמאָל פאַרגעסט זיך מייטשיק, אז מען האָט אים שוין אַלט געמאַכט פאַר דער צייט, קומט ער אהיים און פאַרשפּילט זיך מיט בעקען, ווי מיט אַ יינגל.

אַמאָל אָבער דערמאָנט ער זיך, אַז ער שפּילט זיך מיט אַ מיידל, מיט אַ טמא-זאַך און ער הייבט אָן צו ציטערן פון פּחד.

עמעץ שרייט אים אין אויער אַריין:

— האָב רחמנות אויף זיך, פאַרזינדיק נישט דיין נשמה!..

ער בלייבט זיצן, ווי אַ פאַרגליווערטער. רעדט בעקע צו אים, ענטפערט ער איר נישט, גייט זי אַוועק אַ ברוגזע און זעצט זיך אַוועק אַליין, און קוקט אויף אים עפּעס אומעטיק, ווי באַליידיקט.

ער פילט, ווי עס רייסט אים דאָס הערצל. איר בליק שטעכט אים. ער ווייסט, אַז ער האָט זי ליב ווי זיין לעבן, אפילו אין גיהנום וואָלט אים נישט אַזוי ווי טאָן, ווי עס טוט אים ווי זיין רחמנות אויף איר, וואָס זי איז א מיידל, אַ טמא-זאַך, און וואָס וועט נאָכמער, אַ סך מער געפייניקט ווערן אין גיהנום, ווי ער.

— דו ביזט אַ יינגל, — האָט אים דער רבי געזאָגט. — און א יינגל לערנט, דאַוונט, טוט מצוות, און דאָס אַלץ לעשט דאָס פייער פון גיהנום...

בעקאַ אָבער איז אַ מיידל, לערנט נישט קיין תורה, זאָגט נאָך ברכה, אָבער דאַוונט נישט, און קיין מצוות טוט זי נישט.

וואָס וועט אָפּלעשן דאָס פייער פון איר גיהנום?

אין אַזאַ רגע ווילט זיך אים צופאַלן צו איר, אַרומכאַפּן זי מיט ביידע הענטלעך, קושן און גלעטן איר און זאָגן איר שטי-לערהייט:

— איך האָב דיך אַזוי ליב, בעקעלע, רבקהלע!.. און איך האָב אַזוי רחמנות אויף דיר און מיין האַרץ טוט מיר וויי!...

פאַרנאַכט, ווען די זון פאַרגייט און דער הימל ווערט פאַר-גאָסן אין פלאַמען, אין יענעם אָרט, וווּ די זון לאָזט זיך אַראָפּ, דאַכט זיך מייטשיקן, אַז ער זעט דאָס פייער פון גיהנום, און אין דעם פייער ברענט מען און מען בראָט זינדיקע נשמות.

און עס דאַכט זיך אים, אַז ער הערט דאָס געיאָמער און די געשרייען פון די געפייניקטע נשמות...

עס באַפאַלט אים אַן אימה, לויפט ער אריין אין שטוב, באַ-האַלט זיין קעפּעלע אין די פאַלדן פון זיין מאַמעס קלייד, און די מאַמע ווייסט נישט, וואָס טוליעט ער זיך אַזוי צו איר, וואָס איז מיט אים, וואָס שרעקט ער זיך...

און אַז עס דונערט, ווייסט שוין מייטשיק, אַז גאָט איז אין כעס, און דאָס בייזערט ער זיך צוליב די שווערע עבירות פון מענטשן.

דערזעט מייטשיק אַ רעגנבויגן, ווייסט ער שוין, אַז די גאַנצע וועלט איז שטאַרק זינדיק און גאָט איז אַריינגעפאַלן אין גרויס גרימצאָרן, און וויל שוין ווידער מאַכן אַזאַ מבול, וואָס זאָל דער-טרינקען אַלע מענטשן, אַלע בהמות און חיות אין פעלד, אין וואַלד אין שטאָט און פייגל אין דער לופט, און אַפילו פיש אין וואַסער.

דינעזאָן

און אָט אין דער רגע, ווען גאָט גייט שוין עפענען די פענ־
סטער פון הימל און אראָפּגיסן די ימים וואַסער אויף דער וועלט,
שפּרינגט אַרויס דער רעגנבויגן און דערמאָנט אים, אַז ער האָט
געשוואָרן נישט צו ברענגען מער אַ מבול אויף דער וועלט.

גאָט דערמאָנט זיך אין זיין שבועה, און זאָגט צו די מענטשן:

— אייער גליק, וואָס איך האָב געשוואָרן, אַז נישט, וואָלט איר
באַלד אַלע דערטרונקען געוואָרן! איר זענט עס ווערט!..

מייטשיק ווייסט שוין אַפילו, אַז מען טאָר נישט קוקן אויף אַ
רעגנבויגן.

— אַז מען קוקט אויף אַ רעגנבויגן, — האָבן אים די על־
טערע חדר־יינגלעך דערקלערט, — רייצט מען זיך מיט גאָט. עס
איז גלייך ווי מען וואָלט צו אים געזאָגט! „אַהאַ, דו ווילסט ברענ־
גען אַ מבול אויף דער וועלט, אָבער דו טאָרסט נישט, דו האָסט
געשוואָרן, פאַרפאַלן!..

פונדעסטוועגן קוקט מייטשיק אויפן רעגנבויגן, כאָטש ער ווייסט,
אַז ער פאַרדינט אַן עבירה פאַר דעם.

אַמאָל פילט ער אַפילו אַ שטיקל נקמה אָן גאָט פאַר זיין
גיהנום און פאַר די פּיין און יסורים, וואָס ער טוט דאָרט אָן די
נשמות.

אַמאָל אָבער פילט מייטשיק אַ רחמנות אויף גאָט אַליין, וואָס
ער האָט געשוואָרן און קען שוין קיין חרטה נישט האָבן, כאָטש
ער וואָלט עס געוואָלט.

אָבער אַלעמאָל טראַכט מייטשיק אין אַזאַ רגע: אַ סך בעסער
וואָלט געווען, ווען גאָט וואָלט געשווירן נישט צו פּייניקן מער
די נשמות אין גיהנום, און זאָל ער זיך ברענגען אַ מבול, ווען ער
וויל...

וואַסער שרעקט נישט אַזוי מייטשיקן, ווי פייער. פייער ברענט
און טוט וויי. מען ברענט און מען ברענט, און עס איז גאָר קיין
סוף נישטאָ!

טיילמאָל טראַכט זיך מייטשיק, אַז עס וואָלט געווען זייער
גוט, ווען גאָט זאָגט צו אים:

— נאַ דיר פליגלען, מייטשיק, און פלי אַרויף צו מיר אין הימל...
דאָ זענען נישטאָ קיין עבירות, קיין גיהנום און קיין פייער, גאָרנישט,
גאָרנישט...

מייטשיק וואָלט אַפילו געפרעגט דעם אויבערשטן:

— רבונו של עולם, אָבער מיין מאַמען מעג איך אויך מיט־נעמען?

— נעם מיט דיין מאַמען אויך!

— און מיין טאַטען אויך?

— דיין טאַטען אויך!

— אין בעקען אויך? אָן איר וויל איך נישט!

— זאָל זיין בעקען אויך, איך שטער דיר נישט...

און בעקעס טאַטן און דער באָבען, און אַלעמען, וועמען ער האָט ליב, וואָלט ער געבעטן, און גאָט וואָלט אים געהייסן מיט־נעמען בעקעס טאַטען און דער באָבען און אַלעמען, וועמען ער האָט ליב.

די שאלה איז נאָר — צי זאָל ער מיטנעמען זיין רבין, שמואל דעם לאַנגן, צי נישט?

— אַ רבין מוז מען ליב האָבן און אים אָפּגעבן מער כבוד, ווי אַ טאַטן — האָט אים דער רבי אַליין געזאָגט, און ווי אַזוי וועט מייטשיק טאָן אַזאַ עבירה, און נישט מיטנעמען דעם רבין אין הימל אַריין?

פון דער אַנדערער זייט אָבער ווילט זיך אים זיין פריי אין הימל, פריי פון חדר, פון רבין, נישט זען זיין לאַנגע שפּיציקע נאָז מיט טאַבאַק, נישט אָנקוקן זיינע געלע צעבראָכענע ציינער און זיי־נע שווייסיקע הענט, מיט וועלכע ער גלעט אים אפילו.

און עס בלייבט ביי מייטשיקן איבערצולאָזן דעם רבין דאָ, אָבער בעטן ביי גאָט, ער זאָל אים, דעם רבין, אין גיהנום נישט פייניקן.

פאָרט אַ רבי, און מען טאָר אויף אַ רבין קיין נקמה נישט דערלעבן.

מיט אַזעלכע געדאַנקען איז פאַרנומען מייטשיקס יונג מוחל, און דאָס הערצל זיינס ציטערט און באַרויקט זיך, ציטערט און באַ־רויקט זיך...

ערגער אָבער ווי דער גיהנום זענען די מעשיות, וואָס די עלטערע חדר־יונגלעך דערציילן זיך אָן אַלע טאָג.

פון זייערע חדר־מעשיות איז מייטשיק געוואָר געוואָרן, אַז די וועלדער אונטער דער שטאָט זענען פול מיט גזלנים און מיט היילן.

דינעזאָן

די גזלנים פאַנגען מענטשן אין די היילן אַריין, און דאָרט דערהרגעט מען זיי...

אין די וועלדער זענען אָבער אויך דאָ לייבן און לעמפּערטן און בערן און פּיפּערנאָטערס, וואָס קענען איינשלינגען אַ לעבעדיקן מענטשן אַזוי ווי ער שטייט און גייט.

עס איז אַ מורא אין די וועלדער, אָבער אין די שטעט איז אויך נישט גוט.

די קעלערס און ביידעמס פון איטלעכן הויז זענען פול מיט שדים, רוחות און מזיקים. און פאַלט מען אַריין, ווערט מען באַלד ניזק? פאַראַן אַפילו אַ שטיקל תּרופה צו זיי: באַלד ווי מען דערזעט זיי, דאַרף מען אַ געשריי טאָן:

— שמע ישראל!!

דעמאָלט צעלויפן זיי זיך. פאַר שמע ישראל ציטערן זיי ,ווי פאַר פייער. פאַר אַ ליכט האָבן זיי אויך מורא.

אָבער מער פאַר אַלץ האָבן זיי מורא פאַר אַ שטיקל אפיקומן, וואָס מען טראָגט ביי זיך אין אַ כּנפיה פון טלית־קטן.

אַנדערע ייִנגלעך, וואָס האָבן אַזאַ שטיקל אפיקומן, האָבן טאַקע קיין מורא נישט פאַר שדים.

מייטשיק האָט זיך פון דערדאָזיקער טייערער סגולה דערוווּסט ערשט אין רעכטן מיטן זומער, ווען אַ שטיק אפיקומן איז נישט בנמצא. דערפאַר האָט ער טאַקע מורא און ציטערט ווי אַ בלאַט, צו בלייבן אַליין אין אַ צימער אַפילו ביי זיין טאַטן און מאַמען אינדערהיים.

אָבער נאָך ערגער, ווי די שדים אויף די ביידעמס און אין די קעלערס, זענען די מתים, וואָס קומען דאַוונען נאַכט פאַר נאַכט אין דער קאַלטער שול.

דערזעען זיי נאָר אַ לעבעדיקן מענטשן, שטרעקן זיי אים באַלד אַרויס אַ צונג, וואָס איז אַזוי לאַנג, אַז מען קען מיט איר זיבן מאָל אַרומוויקלען די שול, און דער מענטש, וואָס זעט אַזאַ אַרויסגעשטרעקטע לאַנגע צונג, שטאַרבט תּיכּף תּמיד אַוועק פון פּחד.

און וואָס מער מייטשיק הערט זיך אָן אַזעלכע שרעקלעכע זאַכן פון זיין רבין און פון זיינע חברים, וואָס שרעקן זיך אַליין אויך בעת זיי דערציילן די מעשיות זייערע, אַלץ שווערער ווערט

דינעזאָן

אים אויפן הערצל, און אַלץ טונקעלער ווערט אים אין די אייגלעך און אַלץ פינסטערער און ביטערער ווערט איס די גאַנצע וועלט אַרום אים.

ביינאַכט, אין שלאָף, באַפאַלן אים שדים, שטיקן אים, צופּן אים און שרעקן אים אָן רחמנות.

ער וויל אַ געשריי טאָן: „שמע ישראל!" אָבער דער האַלדז איז אים פאַרוואָרגן, און די ווערטער בלייבן אים שטעקן אין גאָרגל. אַן אַנדערש מאָל שטייט ער מיטן טאַטן אין שול און דאַוונט. פּלוצלונג קוקט ער זיך צו: עס איז גאָרנישט דער טאַטע, נאָר אַ מת מיט אַ לאַנגער, לאַנגער צונג, און אָט איז נאָך איינער, און נאָך איינער, און איידער ער האָט צייט אַ געשריי צו טאָן פון שרעק, איז שוין די שול פול מיט מתים, אַזוי געדיכט, אַז זיי זעצן זיך אויס אַפילו אויף די הענגלייכטער.

און טויטע ווייבער קוקן אַראָפּ פון דער ווייבערשער שול, און שטרעקן אַרויס זייערע ווייבערשע טויטע לאַנגע צינגער סאַמע ביז צום אָרון קודש.

שרהלע דערהערט אַמאָל מייטשיקס וויינען און שרייען פון שלאָף, קריכט זי אַראָפּ פון בעט, גייט צו צו אים, וועקט אים אויף און באַרויקט אים.

אָבער מייטשיק ציטערט מיט אַלע אברים און וויינט.

— אָי, מאַמע, איך האָב מורא, איך האָב מורא!

און לאָזט זי נישט אַוועקגיין פון זיין בעטל, ביז ער שלאָפט איין ווידער.

שרהלע האָט זיך אַמאָל גענומען אויספרעגן מייטשיקן, לְמאי שרעקט ער זיך אַזוי און איז תמיד אומרויק.

— שלאָגט דיך דער רבי? — האָט זי געפרעגט.

— ניין!

— און דיינע חברים שלאָגן דיך?

— ניין!

— דאָס קעפּעלע טוט דיר אפשר וויי? — פרעגט די טרייע מאַמע און לייגט אַרויף איר האַנט אויף מייטשיקס שטערן.

— ניין!

— אפשר דאָס בייכעלע?

— ניין!

דינעזאָן

— וואָס דען ביזטו אַזוי אומעטיק און צעטראָגן ?

— אַזוי !

— און מייטשיק רייסט זיך אַרויס, לויפט אַוועק אין חדר, און קומט אַהיים נאָך אומעטיקער און נאָך בלאַסער.

ר׳ זיסל האָט דערפון קיין ווענן נישט געמאַכט.

— אַלע יינגלעך זענען אַזוי ! — האָט ער געזאָגט. — ביז זיי געוויינען זיך צו צום יאָך פון דער תורה און פון חדר, זענען זיי אומעטיק... די תורה, מיין ווייב, איז נישט קיין גרינגע זאַך, זי נעמט צו די כוחות, איידער מען בייסט זי איין... אומזיסט, מיינסטו, האָט גאָט אייך, ווייבער, די תורה נישט געגעבן... ער האָט געוווסט, אַז זי איז נישט פאַר אייערע קעפ און נישט פאַר אייערע כוחות...

— און קינדער טראָגן, האָבן, זויגן און האָדעווען איז יאָ פאַר אונדזערע כוחות ? — פרעגט שרהלע.

— דאָס איז עפּעס אַנדערש ! — ענטפערט ר׳ זיסל.

שרהלע איז מיט איר מאַנס דערקלערונג נישט געטרייסט, און אַמאָל האָט זי מייטשיקן אַ פּאָר טעג כסדר נישט געלאָזט גיין אין חדר.

— נישקשה, ער וועט נאָך צייט האָבן צו שלעפּן דעם יאָך, — האָט זי געזאָגט. — איז די תורה באמת אַ שווערער יאָך, וואָס נעמט אַרויס די כוחות, טאָ זאָל ער פריער האָבן די כוחות, וועט אים כאָטש נישט זיין אַזוי שווער, ווי איצט, בעת ער האָט זיי נאָך נישט.

און שרהלע האָט מיט אירע אייגענע אויגן געזען, ווי דער וואָלקן, וואָס האָט זיך צעלייגט איבער מייטשיקן און אים איינגעוויקלט, איז זיך צעפלויגן פון דער היימישער וואַרעמקייט און האַרציקייט.

מייטשיקס אומעטיק פּנימל האָט זיך אויסגעלייטערט, די איי־געלעך האָבן צוריק אָנגעהייבן צו שיינען, אַז ער איז שוין אַפילו געוווען אַ בעלן צו שפּילן זיך מיט בעקן, ווי גאָר אין די גוטע יאָרן.

— איצט, מיין קינד, וועסטו מיר שוין דערציילן, ווי עס גייט דיר אין חדר ? — האָט אים שרהלע געזאָגט, באַמערקנדיק, ווי ער איז צו איר אויך עפּעס צוגעלאָזטער.

דער יונג האָט אינגאַנצן פאַרלאָרן זיין פריערדיקע מרה־שחורה...

דינעווא

— מען וועט מיך נישט הענגען פאַר א שפּיץ צונג אין גיהנום ? — פרעגט מייטשיק, אנשטאט צו דערציילן דער מאַמען, ווי עס לערנט זיך אים אין חדר.

— צייט דיין לעבן זאָלסטו אַזוי נישט דאַרפן מורא האָבן פאַרן גיהנום, ווי דו דאַרפסט איצט נישט מורא האָבן פאַר אים, מיין טייער קינד !

— אָבער אַז מען זאָגט אויס פון חדר, הענגט מען דאָך פאַר א שפּיץ צונג אין גיהנום !

— ווער האָט עס דיר פאַרקלאַפּט דעם קאָפּ מיט אַזוינע רעיונות?

— דער רבי !

שרהלע וויל נישט זאָגן, אַז דער רבי איז א ליגנער, אָבער זי דערקלערט מייטשיקן, אַז ער איז נאָך אַ קליין ייִנגל, נאָך פאַר בר מצווה, און דעריבער האָט ער נאָך נישט קיין עבירות, ווערן זיי אים אויך נישט פאַררעכנט, און ער דאַרף נאָך גאָרנישט מורא האָבן פאַרן גיהנום.

— מאַמע, און דיך וועט מען אויך נישט פּייניקן אין גיהנום?— פרעגט מייטשיק, וואָס אים קימערט מער פאַר דער מאַמען, ווי פאַר זיך אַליין.

— איך האָף צו גאָט, אַז ער וועט מיר מוחל זיין מיינע זינד, און איך וועל נישט דאַרפן ליידן קיין גיהנום.

— און דער טאַטע אויך נישט ?

— דער טאַטע אויך נישט !

— און בעקע ?

— בעקע, מיין קינד, האָט נאָך אויך נישט קיין עבירות. זי איז נאָך אומשולדיק, ווי אַ מלאכל !

— אָבער זי איז דאָך אַ מיידל !

— און אַז זי איז אַ מיידל, דעריבער מוז זי ליידן גיהנום ?

— אַ מיידל איז דאָך טמא !

— ווו האָסטו עס זיך אָנגעהערט מיט אַזעלכע גראָבע רייד ?— פרעגט שרהלע אַן איבערגעשראָקענע. — זאָלסט נאָכאַמאָל אַזא מיאוס וואָרט פון דיין מויל נישט אַרויסלאָזן !

— דער רבי זאָגט דאָך אַזוי.

שרהלע קען שוין נישט איינהאַלטן איר כעס, און רופט זיך אָן:

— דיין רבי איז אַ נאַרישער חסיד ! איך וועל אים זאָגן, ער

זאָל מיט דיר לערנען אין סידור „עברי״, און נישט דערציילן דיר אַזעלכע זאַכן, וואָס דו דאַרפסט עס גאָרנישט וויסן און טאָרסט עס אַפילו נישט הערן.

— און שדים אין די קעלערס און אויף די ביידעמס? און מתים אין שול ביינאַכט מיט לאַנגע צינגער זענען דען נישטאָ? — פרעגט מייטשיק ווייטער.

— אפשר זענען זיי אַמאָל געווען, — ענטפערט די מאַמע, — היינט אָבער זענען זיי שוין נישטאָ. צו וואָס איז דאָ אַ מזוזה ביי איטלעכער יידישער טיר? און צו וואָס טראָגסטו ציצית, מיין זון? האָב קיין מורא נישט! אַז מען האָט קיין מורא נישט פאַר זיי, זעט מען זיי נישט, און מען ווייסט גאָרנישט פון זיי...

און די מאַמע דערקלערט אים ווייטער, וואָס זי ווייסט פון הייליקע ספרים, אַז די הייליקע „תנאים״ פון פאַרצייטן האָבן אַרויס־געטריבן די שדים פון אַלע שטעט און פון אַלע ערטער, וווּ מענטשן געפינען זיך, און זיי האָבן זיי פאַריאָגט אין די ווייטע וויסטע מדבריות, און האָבן זיי פאַרשוואָרן, אַז זייער געביין זאָל מער נישט אַריינקומען נישט אין אַ שטאָט, נישט אין אַ הויף, נישט אין אַ קעלער און נישט אויף אַ בוידעם, און איצט האָט מען פאַר זיי אַזויפיל מורא, ווי פאַר דעם פאַראַיאָריקן שניי.

און מייטשיק הערט זיך צו, וואָס די גוטע מאַמע דערציילט אים, און דאָס הערצעלע, פילט ער, ווערט אים אַלץ גרינגער, די איי־געלעך ווערן אים ליכטיקער, און עס דאַכט זיך אים שוין, אַז די וועלט איז שוין צוריק ליכטיק און פריילעך געוואָרן, ווי זי איז אַמאָל געווען.

איצט וואָלט ער וועלן זען בעקען און זי בעטן מחילה, וואָס ער האָט אַלץ געטראַכט וועגן איר, אַז זי איז טמא...

— פע, די מאַמע זאָגט, אַז מען טאָר גאָר אַזאַ וואָרט נישט אַרויסברענגען אויף די ליפּן, — דערמאָנט ער זיך.

און ער דערפילט אַזאַ עקל צום וואָרט „טמא״, אַז עס ווערט אים קאַלט אין אַלע אברים.

— מאַמע, זאָל מיר בעקע מוחל זיין, וואָס איך האָב אויף איר געזאָגט, וואָס מען טאָר נישט זאָגן.

— זי איז דיר מוחל... זי ווייסט אַפילו נישט, וואָס דו האָסט

דינעזאָן

געזאָגט! חי איר ווייסט ביידע נישט, אַזוי וועט עס אייך ביידע נישט שאָדן!

מייטשיקן ווילט זיך, אַז די מאַמע זאָל עפּטער רעדן מיט אים. ער פילט, ווי איטלעכס וואָרט, וואָס זי רעדט אַרויס, היילט אים זיין פאַרוווּנדעטע הערצל, און אים דאַכט זיך, אַז ער וואָלט אייביק אַזוי זיצן מיט דער מאַמען און זיך צוהערן צו אַלץ, וואָס זי רעדט אַזוי זיס, אַזוי ליב...

אָבער די מאַמע איז שוין מיד און וויל זיך אָפּרוען.

שרהלעס גוטע וואַרעמע ווערטער זענען געווען גענוג צו פאַר־טרייבן די שוואַרצע וואָלקנס, וואָס האָבן איינגעהילט זיין יונג נשמהלע, זינט ער האָט דערהערט דעם רבינס גיהנום־מוסר, און די שרעקלעכע חדר־מעשׂיות וועגן שדים אין די קעלערן און בוידעמס, און וועגן די מתים וואָס קומען דאַוונען ביינאַכט אין די שולן.

קוים האָט מייטשיק פון דער מאַמעס מויל דערהערט אַזאַ וויכטיקע דערקלערונג, אַז אַ ייִנגל פאַר בר־מצווה האָט נאָך גאָר קיין עבֿירות נישט, און דאַרף זיך פאַרן גיהנום גאָרנישט שרעקן; קוים האָט זי אים פאַרזיכערט, אַז די אַמאָליקע הייליקע תּנאָים האָבן די שדים און רוחות אַריינגעטריבן אין די ווייטע מדבריות, און אין די היינטיקע צייטן זענען זיי שוין גאָרנישט בנמצא צווישן מענטשן — האָט שוין מייטשיק מער געגלייבט דער מאַמען, ווי דעם רבין, און דער גיהנום האָט אים שוין מער נישט געקענט איינ־האַלטן אין חדר, ווען אים האָט זיך נאָר פאַרוואָלט אַוועקצולויפן אַהיים.

מייטשיק האָט ווידער פאַרלוירן דעם חשק צום חדר, און ר' זיסל איז געקומען מיט טענות צו שרהלען, אַז ווען נישט דאָס פרעמדע מיידל, מיט וועמען ער שפּילט זיך, וואָלט מייטשיק געווען אַ ייִנגל ווי אַלע ייִנגלעך, און וואָלט אין חדר אויך געגאַנגען, ווי אַלע יונגלעך.

שרהלע, אָבער, וואָס איר גוט האַרץ האָט געפילט, אַז קליינע קינדער זענען איבערהויפּט נישט שולדיק, ווען זיי לאָזן זיך נישט גערן איינשפּאַנען אין יאָך, וואָס די דערוואַקסענע ווילן אַרויפֿוואַרפן אויף זיי, פלעגט תּמיד זיך איינשטעלן פ.ר די קינדער, אַמאָל פאַר מייטשיקן און אַמאָל פאַר בעקען.

— קליינע קינדער, — האָט זי געזאָגט, — זענען געגליכן צו יונגע ווײַן: ביידע מוזן אויסשפּילן זייער צייט, און שפּילן זיי אויס, ווערן זיי דעמאָלט קלאָרער און שטאַרקער.

אַן אַנדערש מאָל האָט זי אַ זאָג געטאָן:

— אפילו אַ יונג פערדל, נישט צו פאַרגלייכן, שפּאַנט נישט איין אַ בעל־עגלה, אַז עס זאָל מיט איינמאָל שלעפּן דעם גאַנצן וואָגן, און דו, מיין מאַן, ווילסט איינשפּאַנען מייטשיקן מיט איינמאָל אין דעם גאַנצן יאָך פון תּורה און ייִדישקייט, ווי אַן אַלטער ייִד, וואָס האָט שוין אָפּגעלעבט זיין וועלט...

דינעשאַן

ר׳ זיסל פלעגט על פי רוב אויסלאָכן אירע משלים.

— דיין טאַטע איז קיין ווינער נישט געוועזן און קיין בעל־עגלה — אוודאי נישט! פונוואַנען, זאָג מיר, ביזטו עס אַזוי געניט, און לערנסט מיך, ווי א קינד תורה צו לערנען?

און איינמאָל האָט ער שרהלען אָפן געזאָגט:

— עס וועט דיר גאָרנישט העלפן, שרהלע, מען מוז די קינדער צעשיידן, און זאָלן זיך אייגס דעם אַנדערן אין וועג נישט שטיין!

און ער האָט צוגעגעבן:

— מיין נישט, חלילה, אַז איך האָב בעקען ווייניקער ליב, ווי דו. קיין שטיפטאַטע, ווי דו מיינסט עס אפשר, בין איך איר אוודאי נישט... נאָר א י ר טובה, ווי מייטשיקס טובה, מיין איך!

שרהלע האָט אים בעת מעשה נישט געענטפערט, אָבער עס האָט אויסגעזען, אַז זי וועט מיט איר מאַן נישט אויספירן.

און כאָטש בעקע אַליין האָט נאָך פון גאָרנישט געוווסט, און אין דער לעצטער צייט איז ר׳ זיסל צו איר געווען דווקא פריינטלעכער און צוגעלאָזטער, דאָך האָט שרהלען דאָס הארץ געריסן, וואָס איר מאַן רעדט נאָר כסדר: בעקע און בעקע... איר האָט זיך געדאַכט, אַז מען וואַרפט זיך אָרום מיטן עלנטן קינד.

קוקנדיק אַמאָל אויף בעקען, האָט שרהלע אַ זאָג געטאָן:

— אָרעם קינד, איך האָב דיך צוגענומען, ווייל איך האָב מורא געהאַט, טאָמער גיט דיר דיין פאָטער א שטיפמאַמען... וואָס אָבער האָב איך געטאָן? דיך אָפגענומען ביי דיין אייגענעם טאַטן, און האָב דיך אוועקגעגעבן צו א שטיפטאַטן, כאָטש ער שווערט זיך, אַז ער איז עס דיר נישט! גיי, מיין קינד, צו דיין אייגענעם טאַטן, אַ מאַמע וועל א י ך דיר זיין ווי לאַנג איך וועל לעבן!

שרהלע האָט זיך גראָד פאַרשוואַנגערט, און ווי אַנדערע אין אַזאַ צייט, האָט זי זיך אַריינגענומען אין קאָפּ, אַז זי וועט נישט איבערלעבן דעם קימפעט.

דאָס האָט זי געפירט דערצו, אַז זי זאָל זיך ערנסט פאַרטראַכטן וועגן בעקעס צוקונפט.

— וואָס וועט הערן פון אַזאַ אָרעם קינד, אַז איך וועל נישט לעבן? — האָט זי זיך כסדר אָנגעהייבן צו פרעגן. — ניין, ניין, איך קען נישט דערלאָזן, אַז די אומשולדיקע בעקע זאָל נאָך מיר בלייבן אַזאַ אָרעמע יתומהלע, ווי זי איז שוין נאָך איר אמתער

דינצואָן

מאמען אמאָל געבליבן. איך מוז זי צוריק אוועקגעבן צו איר פאָטער-כאָטש איך האָב זי ביי אים קיינמאָל, חלילה, נישט אָפּגענומען!

איינמאָל, ווען די אָנגעפּאַלענע מרה-שחורה האָט שרה'לען שטאַר-קער, ווי געוויינלעך, צוגעדריקט, און איר האָט זיך געדאַכט, אַז זי זעט שוין דעם טויט פאַר די אויגן, האָט זי געשיקט נאָך בעקעס באָבען, און האָט געעפנט פאַר איר דאָס האַרץ.

— איך ווייס נישט, אסתר טייערע, וואָס מיט מיר קען געשען די טעג... דאָס האַרץ איז מיר נישט אויף אַן אָרט. עס דאַכט זיך מיר אַלץ, אַז איך וועל עס נישט איבערלעבן... דאָס אָבער זאָג איך אייך: ווען גאָט וועלן, אַז איך זאָל נאָך אַ מאַמע זיין מיינע קינדער, וועל איך זיין אַ מאַמע אויך דער ליבער בעקען, וואָס איז מיר איך האַרצן איינגעוואַקסן נישט ווייניקער, ווי אַן אייגן קינד. נאָר וואָס עס זאָל מיט מיר נישט געשען, איז מיין ווילן איצט, אַז איר זאָלט בעקען דערווייל צונעמען צו זיך. איז מיר באַשערט אוועקצוגיין פון דער וועלט און אַנצוקומען אַהינצו, ווו בעקעס אויסגעלייטערטע מאַמע איז, וועל איך איר קענען זאָגן אָן שום פחד:

— אויף די געטרייע הענט פון דער גוטער קלוגער באָבען האָב איך איבערגעלאָזט דיין זיס טעכטערל...

אוודאי האָט די באָבע שרה'לען געטרייסט. איר געהייסן פון קאָפּ אַרויסוואַרפן אַזאַ זינדיקע מחשבה וועגן טויט, אין אַזאַ צייט, וואָס זי דאַרף גאָר טראַכטן וועגן לעבן, צו זיין אַ מוטער אירע קינדער ביז הונדערט און צוואַנציק יאָר!

— און מכוח בעקען, — האָט די באָבע געזאָגט, — דאַרף דיר, שרה'לע, איצט גאָר אין זינען נישט ליגן. איר טאַטע וויל שוין לאַנג זי צונעמען ביי דיר, זיין גוט האַרץ אָבער קען אייך ביידן דעם צער נישט אָנטאָן. אַלץ, מיין טאָכטער, איז ביז אַ צייט. און איך דאַנק און לויב דעם רבונו של עולם, וואָס ער קערט צוריק דאָס גוּ ע האַרץ פון עלטערן צו קינדער, און דאָס האַרץ פון קינדער — צו די עלטערן!...

— אָבער ווי וועט איר דאָס בעקען דערקלערן? — פרעגט שרה'לע און אירע אויגן ווערן פול מיט טרערן. — דאָס האַרץ ווערט מיר פאַרשטאָרבן, אַז איך באַרעכן דעם צער, וואָס דאָס עלנטע קינד וועט האָבן, ווען עס וועט זיך דערוויסן, אַז עס האָט גאָר קיין מאַמען נישט.

— ביסלעכווייז, שרהלע, איך האָב אליין אויך נישט קיין האַרץ פון אַ טאַטער... מען וועט עס מאַכן פּאַוואָליע, ביסלעכווייז.. טאָג פאַר טאָג וועל איך זי צוגרייטן, צוגעוויינען וועל איך זי צום ביטערן כוס, וואָס זי מוז, נעבעך, אויסטרינקען ביזן דעק, מיין עלנט האַרציק קינד !...

— נישט ביזן דעק, אסתרל ! — שרייט אויס שרהלע מיט אַנגסט. — איך באַשווער אייך, איר זאָלט איר נישט זאָגן, אַז זי האָט קיין מאַמען נישט ! איך בין איר אַ מאַמע, ווי איך בין מיין מייטשיקן אַ מאַמע ! אַ מאַמע מיטן גאַנצן האַרצן, אסתרל, און וועט מיר נאָר גאָט שענקען יאָרן, און איך וועל דערלעבן די געבענטשטע שעה, וואָס איטלעכע מוטער ווינטשט זיך צו דערלעבן, וועל איך בעקען, מיט דעם אויבערשטנס הילף, נאָך ווערן אַ הייסערע מוטער, ווי ביז אַהער... גאָט מעג צוהערן מיינע ווערטער.

ביידע פרויען האָבן זיך גוט אויסגעוויינט ביי דער געלעגנהייט. און די אַלטע האָט שרהלען געגעבן איר וואָרט, צו טאָן איר פאַר־לאַנג אַזוי ווי זי, שרהלע, וויל.

פון יענעם טאָג אָן האָט שרהלע אָנגעהייבן שיקן בעקען צו דער באָבען אָפטער, ווי פריער.

— גיי, מיין קינד, צו דער באָבען, מייטשיק גייט אין חדר, דו בלייבסט, נעבעך, אַליין אינדערהיים. איך, זעסט דאָך, בין נישט געזונט, און קען מיך מיט דיר נישט פאַרנעמען. אָט זייַ ביי דער באָבען, וועט דיר נישט זיין אַזוי אומעטיק... און דער באָבען וועט אויך זיין פריילעך ! זי איז, נעבעך, אויך איינע אַליין זינט דיין טאַטע איז אוועקגעפאָרן אין וואַלד.

בעקע האָט דער מאַמען אַלעמאָל געפאָלגט, און איצט, ווען די מאַמע איז אַזוי שוואַך, האָט זי איר אוודאי געוואָלט פאָלגן, און באַלד ווי מייטשיק פלעגט אַוועקגיין אין חדר, פלעגט שוין בעקע נישט וואַרטן, ביז די באָבע וועט קומען נעמען זי צו זיך, און פלעגט שוין אַליין אַוועקלויפן צו איר.

— באָבע, לערן מיט מיר, — האָט בעקע געבעטן דער באָבן. — מייטשיק גייט אין חדר לערנען, און איך וועל גיין לערנען צו דיר. יאָ, באָבע, דו קענסט לערנען ?

— גוט, גוט, מיין קינד ! — איז די באָבע מסכים. — וואָס איך קען, וועל איך מיט דיר לערנען, און וואָס איך ווייס נאָר גוטס, וועל

איך דיר אויסווייניק דערציילן. דו זאָלסט נאָר וועלן לערנען און וועלן אויסהערן אלץ, וואָס איך וועל דיר לערנען און דערציילן...

— איך וויל, באָבע, איך וויל! איך וויל קענען אלץ, וואָס מייטשיק וועט קענען!

און די באָבע האָט אָנגעהייבן מיט בעקען צו לערנען עברי, און האָט אַליין זיך נישט פאַרגונען דאָס פאַרגעניגן, צו באַוווּנדערן בעקעס זכרון און בעקעס באַנעמען אַלץ וואָס זי לערנט מיט איר.

כּדי עס זאָל בעקען נישט זיין לאַנגווייליק, האָט זי איר אָנגעהייבן צו דערציילן מעשהלעך פון טייטש-חומש, ווי גאָט האָט באַשאַפן די וועלט: פריער הימל און ערד, דערנאָך זון, לבנה און שטערן, דערנאָך גראָז אוןביימער, דערנאָך חיות, בהמות און עופות. און גאָר דערנאָך האָט גאָט באַשאַפן דעם ערשטן מאַנספּערשוין, וואָס מען האָט אים גערופן אָדם הראשון, און די ערשטע אשה, וואָס מען האָט זי גערופן חוה.

ער האָט זיי ביידע אריינגעלאָזן אין גן-עדן, וווּ עס וואַקסן אַלערליי טייערע גראָזן, קרייטיכער, געווירצן און די שענסטע ביימער, וואָס אויף זיי וואַקסן די טייערסטע גן-עדן-עפּעלעך.

די מעשה מיטן עץ-החיים און מיטן עץ-הדעת האָט אויף בעקען אַ שטאַרקן רושם געמאַכט.

וויפיל מאָל האָט זי אַליין אַ ביס געטאָן אַ אומצייטיק עפּעלע ביי דער מאַמען אין גאָרטן, כאָטש די מאַמע האָט איר אַזוי שטרענג אָנגעזאָגט, זי זאָל עס נישט טאָן, ווייל מען קען, חלילה, קראַנק ווערן. און פונדעסטוועגן, אַז די מאַמע האָט עס אַמאָל דערזען, האָט זי נאָר אָנגעשריגן אויף איר, און אַז זי, בעקע, האָט צוגעזאָגט, אַז זי וועט עס מער נישט טאָן, איז די מאַמע באַלד צוריק געוואָרן גוט און האָט איר גאָרנישט געטאָן.

— באָבע, — האָט זי געפרעגט, — פאַרוואָס איז גאָט אַזוי אין כעס געוואָרן, און האָט אָדם מיט חוהן באַלד אַזוי פאַרשאָלטן און באַשטראָפט? אַז מען גיט אַ ביס אַן עפּעלע, אפילו וואָס מען טאָר נישט, דאַרף מען שוין שטאַרבן?

— אַז מען זאָגט, מיין קינד, מען טאָר נישט, דאַרף זיך נישט גלוסטן! — ענטפערט די באָבע.

— אָבער דו זאָגסט דאָך אַלעמאָל, אַז גאָט איז אַ גוטער,

און אַז מען האָט באַלד חרטה, איז גאָט מוחל. פאַרוואָס האָט ער זיי נישט מוחל געווען ?

— מסתמא האָבן זיי דאָך קיין חרטה נישט געהאַט.

— פאַרוואָס ?

— די אייגענע שאלה, מיין קינד, האָב איך אויך אַמאָל געפרעגט ביי זייער אַ קלוגן יידן, האָט ער מיר געענטפערט, אַז אַ בלינדער, וואָס איז דורך אַ רפואה זעענדיק געוואָרן, האָט קיינמאָל נישט קיין חרטה, וואָס ער האָט גענומען די רפואה, כאָטש מען האָט אים געהאַט אָנגעזאָגט, ער זאָל זיך נישט צורירן צו איר... אין דער הייליקער תורה שטייט געשריבן, אַז תיכף ווי זיי האָבן נאָר פאַרזוכט פון עץ־הדעת, האָבן זיך געעפנט זייערע אויגן, און זיי האָבן אָנגעהייבן צו זען און צו פאַרשטיין, וואָס זיי האָבן פריער נישט געזען און נישט פאַרשטאַנען... אויף אַלץ, מיין קינד, קען אַ מענטש מיטן אייגענעם ווילן חרטה האָבן, אָבער נישט אויף דעם, וואָס ער איז געוואָרן פון בלינד זעענדיק !... בלינד זיין, חלילה, איז נאָר ערגער פאַרן טויט...

די באָבע אַליין האָט אין פלוג גאָרנישט פאַרשטאַנען דעם זין פון דעם, וואָס יענער קלוגער ייד האָט איר אַמאָל דערקלערט, ווי זי האָט עס איצט אויך נישט פאַרשטאַנען.

בעקען אָבער האָט זיך פאָרגעשטעלט, אַז אָדם מיט חוהן זענען געווען פריער שטאָקבלינדע, און נאָר דאָס פאַרבאָטענע עפּעלע האָט זיי געמאַכט זעענדיק.

איר קשיה איז איר אפילו פאַרענטפערט געוואָרן, אָבער פאַרדראָסן האָט איר פאָרט, וואָס איבער איין ביס פון אַ פאַרבאָטן עפּעלע מוזן אַלע מענטשן שטאַרבן.

ווען בעקע פלעגט קומען אַהיים פון דער באָבען, פלעגט זי יעדעסמאָל איבערדערציילן דער מאַמען אַלץ, וואָס די באָבע האָט איר דערציילט.

בעת זי האָט שרהלען איבערדערציילט די מעשה מיטן עץ־הדעת, איז ר׳ זיסל גראַד דערביי געזעסן, און האָט מיט פאַרגעניגן זיך צוגעהערט, ווי בעקע דערציילט איבער די גאַנצע געשיכטע, ווי אַ פאַרשטענדיקער מענטש.

אַ טבע האָט ר׳ זיסל געהאַט — אַ פרעג צו טאָן אַ קינד אַזוינס,

וואָס רופט באַלד אַרויס אַ צווייטע פראַגע, וועלכע פאַרענטפערט די ערשטע.

גראָד איצט איז ער געווען באַזונדערס אויפגעלייגט און האָט געהאַט חשק זיך אַריינצולאָזן מיט בעקען אין אַזאַ פראַגע-און תשובה-שפּיל.

— דו ווייסט, בעקע, פאַרוואָס האָט חוה געגעבן אָדמען, ער זאָל אויך פאַרזוכן דאָס עפּעלע, וואָס זי האָט פאַרזוכט?

— זי האָט געוואָלט, אַז ער זאָל אויך אָנהייבן צו זען, אַזוי ווי זי! — ענטפערט בעקע ווי זי פאַרשטייט.

ר׳ זיסל צעלאַכט זיך און זאָגט:

— מסתּמא איז חוה געווען אַ שיינע, האָט זיך איר געוואָלט, אַז אָדם זאָל זען, ווי שיין זי איז. וואָלט זי אָבער געווען אַ מיאוסע, וואָלט זי אוודאי נישט געוואָלט, אַז אָדם זאָל עפענען די אויגן און זען, ווי מיאוס זי איז...

— חוה אָבער האָט נאָך גאָרנישט געוווּסט, צי איז זי שיין אָדער מאוס! — האָט בעקע געענטפערט.

— דו זאָגסט דאָך אַליין, אַז ווי זי האָט נאָר פאַרזוכט פון עפּעלע, האָט זי באַלד אַלץ אָנגעהייבן צו זען! — זאָגט ר׳ זיסל.

— אָבער זיך אַליין קען מען נישט זען, אפילו אַז מען איז נישט קיין בלינדער, — ענטפערט בעקע. — אָט זע איך דער מאַמען, אָט זע איך דעם פעטער, אָט זע איך אפילו, וואָס אויף דער גאַס טוט זיך, אָבער זיך אַליין זע איך נישט...

— אָבער אַז דו טוסט אַ קוק אין שפּיגל, זעסטו דאָך זיך און אונדזער מוטער חוה, ווי אַלע ווייבער, האָט מסתּמא אויך נישט פיינט געהאַט איטלעכע רגע אַ קוק צו טאָן אין שפּיגל... האָט זי דאָך טאַקע געוווּסט, אַז זי איז אַ שיינע! — ווינצלט זיך ר׳ זיסל, און וויל דורכאויס, אַז בעקע זאָל עס אים דערקלערן.

— ווו איז דעמאָלט געווען אַ שפּיגל? עס איז דאָך נאָך נישט געווען אפילו אַ שטוב ווו צו וווינען! — ענטפערט בעקע.

— גערעכט ביזטו, — ענטפערט ר׳ זיסל, — אָבער די מעשה איז פאָרט נישט אַזוי געווען. חוה האָט דעריבער געגעבן אדמען צו פאַרזוכן פון עץ-הדעת, ווייל זי האָט מורא געהאַט, טאָמער שטאַרבט זי באַלד און אָדם זאָל נאָך איר טויט נישט חתונה האָבן מיט אַן אַנדער חוהן... איצט פאַרשטייסטו, בעקע...

— אוודאי! — לאַכט בעקע. — ווו וואָלט ער געפונען אַן אַנדער הוהן? עס איז דאָך נישט געווען מער ווי זי איינע!

— ביזט א קלוג מיידעלע! — זאָגט ר' זיסל און טוט איר אַ קניפּ אין בעקעלע.

בעקע פילט זיך גליקלעך, ווי די גאַנצע וועלט, און שרהלען ווערט דאָס האַרץ צעריסן, ווען זי דערמאָנט זיך, אַז אָט־אָט וועט זי שוין נישט האָבן דאָס פאַרגעניגן צו זיין אַ מאַמע דעמדאָזיקן קלוגן קינד...

א

אַלע טאָג דערציילט די באָבע בעקען אַ נייע מעשה פון טייטש־חומש.

בעקע איז שוין באַקאַנט מיט נח דעם צדיק און מיט זיינע דריי זון: מיט שם דעם פרומען, מיט חם דעם רשע און מיט יפת דעם שיינעם.

זי ווייסט שוין, אַז עס איז געווען אַ מבול, דאָס הייסט אַ פאַרפלייצונג, וואָס האָט דערטרונקען אַלע מענטשן און אַלע באַשעפענישן פון דער גאַנצער וועלט, און בלויז נח מיט זיינע דריי זין זענען געבליבן.

אויך ווייסט שוין בעקע די געשיכטע מיטן גרויסן הויכן טורעם, וואָס די מענטשן האָבן אָנגעהייבן צו בויען, כדי אַרויפצוקלעטערן אויפן הימל און דאָרט מלחמה צו האַלטן מיטן רבונו של עולם.

— נאַרישע מענטשן געווען אַמאָל!.. זיי האָבן געמיינט, אַז מיט דעם, וואָס לעבט אייביק, קען מען מלחמה האַלטן! — האָט די באָבע געזאָגט. — היינט ווייסט שוין אַפילו אַ קליין קינד, אַז אַ מענטש קעגן גאָט, ברוך הוא, איז ווייניקער, ווי אַ פליג — קעגן אַ לייב!

אַזוי ווייסט שוין בעקע די גאַנצע געשיכטע פון אברהם אבינו, ווי ער האָט צעהאַקט זיין פאָטער תרחס אָפּגעטער, ווי נמרוד האָט אים אַריינגעוואָרפן אין קאַלכאויוון. גאָט האָט געטאָן אַ נס און האָט אים אַרויסגעפירט פון קאַלכאויוון גאַנץ און געזונט. אַפילו אַ האָר פון זיין קאָפּ האָט דאָס פייער נישט אָנגערירט.

מיט גרויס אינטערעס האָט בעקע אויסגעהערט די געשיכטע וועגן דער זינדיקער שטאָט סדום, און וועגן די אַלע רשעות, וואָס די מענטשן פון סדום האָבן אָפּגעטאָן קעגן אַלע פרעמדע, וואָס זע־נען צו זיי געקומען.

— אַזעלכע רשעים זענען געווען די זינדיקע מענטשן פון סדום, — האָט די באָבע דערציילט, — אַז איינמאָל האָבן זיי גע־כאַפּט אַן אומשולדיק מיידל, האָבן זי אויסגעטאָן נאַקעט, אויסגע־שמירט איר גאַנץ לייב מיט האָניק און אַרויסגעשטעלט זי פאַר די בינען, וואָס האָבן ליב האָניק און וואָס האָבן זי געקענט אויפעסן לעבעדיקערהייט.

— באָבע, וואָס האָט זי זיי געטאָן? פאַרוואָס האָבן זיי גע־וואָלט, אַז די בינען זאָלן זי אויפעסן לעבעדיקערהייט? — האָט האָט בעקע געפרעגט.

— געטאָן האָט זי זיי גאָרנישט, אָבער זיי זענען אין כעס געוואָרן אויף איר, וואָס זי האָט נישט געוואָלט זיין אַזוי זינדיק, ווי זיי! — האָט די באָבע געענטפערט.

— האָבן די בינען זי טאַקע אויפגעגעסן לעבעדיקערהייט? —

— איך ווייס נישט, מיין קינד. בינען עסן נאָר האָניק, און אַז זיי האָבן געגעסן דעם האָניק אויף איר לייב, האָט איר אוודאי ווי געטאָן!

— האָט זי געשריען, באָבע? — פרעגט בעקע און ציטערט פון רחמנות.

— אַוודאי, מיין קינד, האָט דאָס מיידל, נעבעך, געשריגן, אַז גאָט האָט טאַקע דערהערט איר געשריי, און האָט באַלד געשיקט צוויי מלאָכים — איינער זאָל אַרויספירן פון דער זינדיקער שטאָט אונדזער פעטער לוט מיט זיין ווייב און זיינע צוויי טעכטער... אפילו קיין לייט נישט געווען דערדאָזיקער לוט... ער האָט ליב געהאַט דעם טרונק — זאָל ער מיר מוחל זיין... זיין ווייב איז אוודאי געווען אַ גרויסע רשעת, וואָס האָט אַ גאַסט געקאַרגט אַ ביסל זאַלץ צום טיש. איז טאַקע געוואָרן פון איר אַ שטיק זאַלץ לעבעדיקערהייט... און די טעכטער לוטס — זאָל מען געדיכט זייען און שיטער זאָלן אויפגיין אַזעלכע מיידלעך, ווי לוטס טעכטער זענען געווען!... אַ חרפה גאָר צו דער־מאָנען, ווי זיי האָבן זיך אויפגעפירט... ווי איינע, אַזוי די אַנדערע!... פונדעסטוועגן האָט גאָט זיי אַרויסגעפירט פון סדום, צוליב דעם זכות פון זייער פעטער אַברהם אָבינו, דעם גרויסן צדיק... און דעם צווייטן

מלאָך האָט גאָט אָראָפּגעשיקט איבערצוקערן די גאַנצע שטאָט סדום, עס זאָל פון איר אַ שטיין אויף אַ שטיין נישט בלייבן.

— באָבע, — פרעגט בעקע, — פאַרוואָס האָט גאָט נישט געשיקט בעסער אַ מלאך, וואָס זאָל אַוועקטרייבן די בינען פון דעם מיידל, און זאָל זי אַוועקפירן אַהיים צו איר מאמען?

— אפשר האָט ער געשיקט... אוודאי האָט ער געמוזט שיקן זיין גוטן מלאָך צו ראַטעווען דאָס אומשולדיקע קינד פון אַזעלכע יסורים...

בעקע האָט שוין אפילו טרערן אין די אויגן — פון רחמנות אויף יענעם מיידל פון סדום, אָבער די אַלטע באַרויקט זי.

די אַלטע האָט איר אויך פאַרציילט, ווי שרה האָט פאַרלאַנגט, אַז אברהם זאָל אַוועקטרייבן זיין דינסט הגר מיט איר קינד ישמעאל; ווי ער איז קראַנק געוואָרן אין דער מדבר; ווי הגר, זיין מאַמע, האָט שוין דעם קינדס יסורים נישט געקענט צוזען, און האָט אים אַוועקגעלייגט אונטער אַ בוים, און איז אַוועקגעגאַנגען אַ ביסל ווייטער, אַז אירע אויגן זאָלן נישט זען, ווי איר ליב קינד גייט אויס פון דורשט.

— באָבע, — האָט בעקע אַ זאָג געטאָן אַ פאַרציטערטע, — שרה איז געווען אַ שלעכטע!... איך האָב זי פיינט! און אברהם איז אויך נישט געווען קיין גוטער... קיין קלוגער אויך נישט... ער איז דאָך געווען אַ טאַטע ישמעאלס. דאַרף אַ גוטער און אַ קלוגער טאַטע אַרויסטרייבן זיין אייגן קינד, עס זאָל אויסגיין פון דורשט אין וואַלד? איך האָב אים אויך נישט ליב, כאָטש ער איז געווען זייער אַ פרומער...

— ניין, מיין קינד, דו פאַרשטייסט עס נאָך נישט גוט. באַהיט זאָל מען ווערן פון אַזאַ נסיון, צו זיין, חלילה, אַ שטיפטאַטע און אַ שטיפמאַמע, מיין קינד, נישט וויסן זאָלסטו דערפון. מען באַקומט אַ האַרץ פון אַ שלאַנג... מען וויל גאָר אַמאָל קיין שלעכטס נישט טאָן, נאָר דאָס האַרץ פון אַ שטיפמאַמע צווינגט זי און זי טוט אָפּ דעם שטיפקינד די גרעסטע רשעות, און פילט גאָרנישט, וואָס זי טוט... אונדזער מוטער שרה, כאָטש זי איז געווען די גרויסע צדקת, האָט אויך נישט געקענטביישטיין דעם נסיון, און ווי זי האָט נאָר באַקומען אַ שטיפקינד, האָט זי שוין אַליין נישט געפילט, ווי שלעכט זי איז געוואָרן...

— אָבער אברהם איז אים דאָך געווען אַ טאַטע! — טענהט בעקע מיט האַרץ.

— אברהם איז אויך נישט שולדיק, מיין קינד. אַ ווייב קען

דינאַזאָן

פרענגען איר מאַן צו דער גרעסטער עוולה און צו דער גרעסטער נאַרישקייט!... שלמה המלך איז דאָך אוודאי געווען דער גרויסער חכם, פונדעסטוועגן האָט ער זיך אויך געלאָזט איבעררעדן פון זיין ווייב, פרעהס טאָכטער, אָפּצוקערן פון גאָטס וועג און ער האָט אָפּגע־טאָן די גרעסטע נאַרישקייטן צוליב איר...

די אַלטע האָט צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ און צוגעגעבן:

— אברהם אבינו האָט שטאַרק ליב געהאַט זיין ווייב שרה, און אַז זי איז געוואָרן אַ שלעכטע שטיפמאַמע, האָט ער איר נאָכגעטאָן און איז אויך געוואָרן אַ שלעכטער שטיפטאַטע...

בעקע קען אָבער נישט פאַרשטיין דער באָבעס פאַרענטפערן אברהם מיט שרהן.

נאָר קיין בייע קשיות פרעגט זי נישט.

זי פילט עפּעס אַ כעס און אַ פּיינטשאַפט צו זייביידן.

דער באָבעס רייד: „אַ שטיפמאַמע, וואָס באַקומט אַ האַרץ פון אַ שלאַנג", „אַ פרומער און קלוגער מאַן, וואָס לאָזט זיך אָנרעדן פון זיין ווייב", זענען בעקען עטלעכע טעג כסדר פון זינען נישט אַרויס.

די מאַמע האָט עס איר אויך נישט געקענט דערקלערן בעסער, ווי די באָבע האָט איר דערקלערט.

אַזוי זענען אַריבער עטלעכע טעג. די באָבע האָט דער־ציילט בעקען אַלערליי מעשיות פון איר „טייטש־חומש", און די טרויעריקע געשיכטע פון בעקעס לעבן אַליין האָט זי איר נאָך אַלץ נישט געקענט דערציילן.

נאָר אָט זיצט בעקע לעבן איר, און די באָבע דערציילט איר ווידער אַ מעשה פון חומש:

— אַמאָל, שוין מיט אַ סך, אַ סך יאָרן צוריק, איז געווען אַ טייערער ייד, האָט מען אים גערופן יעקב אבינו. דו ווייסט דאָך שוין, מיין קינד, ווער איז געווען אברהם אבינו און ווער איז גע־ווען יצחק אבינו.

— איך ווייס, — ענטפערט בעקע, — דו האָסט מיר דאָך דערציילט...

— גוט, מיין קינד, וואָס דו געדענקסט! הער־זשע, מיין קינד, ווייטער: האָט דער יעקב אבינו געהאַט די צוועלף שבטים.

— באָבע, וואָס?

— צוועלף זין האָט ער געהאַט, וואָס מען האָט זיי גערופן די צוועלף שבטים. טייערע קינדער אַלע, איינער גראָטענער פון צווייטן... נאָר דער טייערסטער און קליגסטער פון זיי איז געווען זיין זון יוסף... ער איז נאָך גאָר אַ יונג ייִנגל געווען, און זיין טאַטע יעקב אבינו האָט אים שוין ליבער געהאַט פאַר אַלע קינדער...

— באָבע, ער איז געווען אַ שיינער? — ווילט זיך בעקן וויסן.

— שיין איז ער געווען, דער יוסף, אַז מען האָט זיך נישט געקענט זאַט אָנקוקן אין זיין ליכטיק פּנים...

— אַזוי שיין, ווי מייטשיק? — שלאָגט איר איבער בעקע אינמיטן.

— פאַרוואָס נישט נאָך אַ סך שענער?

— איך וויל אַזוי ווי מייטשיק!..

— זאָל זיין אַזוי ווי מייטשיק... — גיט די באָבע נאָך.— יאָ, ווו האַלט איך? איז ער געווען אַזאַ שיינער, אַז ווייבער, וואָס האָבן אַמאָל געשיילט מאַראַנצן, האָבן זיך אַזוי פאַרקוקט אויף זיין שיינקייט, אַז זיי האָבן זיך אָפּגעשניטן די פינגער פון פאַרקוקעניש... די טעכטער פון דאָרטן פלעגן אַרויפקלעטערן אויף די מויערן אַ קוק טאָן אויף דעם שיינעם יוספן, ווען ער פלעגט זיך נאָר באַווייזן אויף דער גאַס...

— און אַ שוועסטערל האָט יוסף געהאַט? — פרעגט בעקע.

— געהאַט אַ שוועסטערל... דינה האָט מען זי גערופן.

— אַ שיינע?

— אַ שיינע, אָבער האָט, נעבעך, געהאַט אַ שלעכט מזל!

— פאַרוואָס?

— הערסט דאָך, אַן אַרומלויפערקע איז זי געווען, די דינה... געקומען מיט איר טאַטן אין אַ נייער שטאָט אַריין, איז זי באַלד אין גאַס אַוועקגעלאָפן, אַ קוק טאָן וואָס פאַר אַ מיידלעך זענען דאָ, וועלכע קליידלעך טראָגן זיי. נישט געקענט, ווי אַ לייטיש מיידל, אין שטוב איינזיצן. איינמאָל, ווען זי איז געקומען מיט איר טאַטן יעקב אבינו און מיט אירע ברידער אין אַ נייער שטאָט, און זי איז ווי־דער, ווי איר שטייגער איז געווען, אַוועקגעלאָפן באַלד אין גאַס אַריין, אַ קוק טאָן אויף די שטאָטישע מיידלעך, און זען וואָס פאַר אַ קליידלעך זיי טראָגן, האָט זי דאָס מאָל אָנגעכאַפּט עפּעס אַ

דינעזאָן

פריצל, אַ גוטער שאָלטאַק מסתמא, און זי, נעבעך, געשוועכט...

— באָבע, וואָס האָט ער איר געטאָן?

— געשוועכט האָט ער דער שיינער דינהן... דאָס מיינט מען: ער האָט זי געמאַכט, ווי די בלאָטע, נעבעך... און זי, די שיינע דינה, וואָס האָט פריער, געשיינט ווי די ליכטיקע זון אין הימל, האָט שוין פון דעמאָלט אָן זיך געשעמט צו ווייזן איר פּנים אויף דער גאַס.

— פאַרוואָס?

— איך זאָג דיר דאָך: זי האָט דאָך שוין געהאַט, נעבעך, אַן אויסגעשמירט פּנים מיט בלאָטע...

— פאַרוואָס האָט זי זיך נישט אָפּגעוואַשן?

— דאָס רעדט מען דאָך, אז עס איז אַזאַ בלאָטע, מיין קינד, — נישט וויסן זאָלסטו פון איר, רבונו של עולם — וואָס מען קען שוין קיינמאָל נישט אַרומוואַשן...

— מיט זייף אויך נישט?

— מיט זייף אויך נישט!

— איז זי שוין קיינמאָל פון שטוב נישט אַרויסגעגאַנגען?

— קיינמאָל, קיינמאָל נישט, מיין קינד!

— באָבע, איך האָב רחמנות אויף איר!

— זעסטו שוין, מיין טאָכטער, ווי אַ שיין מיידעלע דאַרף זיין אָפּגעהיט, נישט אַרומצולויפן אין גאַס? אַלע אַרומלויפּערקעס האָבן אַזאַ סוף!

— באָבע, איך בין דאָך נישט קיין אַרומלויפּערקע! איך גיי קיינמאָל נישט אין גאַס, אַז די מאַמע הייסט נישט.

— וועט דיר, מיין טאָכטער, נישט טרעפן קיינמאָל אַזאַ אומגליק, חלילה, ווי עס האָט דינהן, יוספס שוועסטער, געטראָפן! — גלעט איר די באָבע פאַרן קעפּל.

— איז וואָס האָט יוסף געזאָגט? האָט ער רחמנות געהאַט אויף זיין שוועסטערל?

— אַוודאי האָט ער רחמנות געהאַט, אָבער וואָס האָט ער נעבעך, געקענט העלפן? איינמאָל זיך באַנאַרישט, בלייבט שוין דער פלעק אויף אייביק, מיין קינד!...

— דערציייל ווייטער, באָבע! — בעט בעקע.

— איז ווו זשע האַלט איך? איך האָב שוין גאָר קיין זכרון נישט, מיין טאָכטער! אַז דו שלאָגסט מיר איבער מיט דיינע מעשיות

אינמיטן, פֿאַרגעס איך באַלד וואָס איך האָב אָנגעהייבן צו דער־ציילן, — באַקלאָגט זיך די אַלטע פֿאַרן קינד אויף איר שוואַכן זכרון.

— דו האַלטסט, ווי די מיידלעך האָבן אַרויסגעקלעטערט אויף די מויערן, און האָבן געוואָלט זען דעם שיינעם יוסף׳ן! — דערמאָנט איר בעקע.

— דיין טאַטנס קאָפּ האָסטו, מיין קינד, געדענקסט שוין מער פֿאַר מיר! הער זשע און שלאָג מיך שוין מער נישט איבער! יאָ, האָט יעקב אבינו יוסף׳ן ליב געהאַט מער ווי אַלע זיינע זין, האָט ער אים געלאָזט אויפֿנייען אַ זיידן העמדל. האָט עס פֿאַרדראָסן יוספֿס ברידער. האָבן זיי אים מקנא געווען, וואָס דער טאַטע האָט אים ליבער ווי זיי. און איינמאָל נעמט יוסף און לייגט זיך שלאָפֿן, חלומט זיך אים, אַז די זון און די לבנה מיט עלף שטערן בוקן זיך צו אים. דערציילט ער עס די ברידער, וואָס אים האָט זיך ביינאַכט געחלומט, ווערן זיי בייז אויף אים און האָבן אים שוין גאָר פֿיינט.

— פֿאַרוואָס?

— הערסט דאָך דעם חלום זיינעם! אַ חלום, מיין קינד, באַטייט דאָך עפּעס... אָט האָבן די ברידער פֿאַרשטאַנען, אַז די זון און די לבנה באַטייט — טאַטע און מאַמע, די עלף שטערן — די עלף ברי־דער, דאָס הייסט, פֿאָטער און מוטער און אַלע עלף ברידער וועלן זיך בוקן צו אים... איך פֿרעג דיך, ווער וויל זיך דאָס בוקן צו אַן אייגענעם ברודער.

— אָבער יוסף איז דאָך נישט שולדיק געווען, וואָס אים האָט זיך אַזוי געחלומט! — פֿאַרענטפֿערט בעקע דעם שיינעם יוסף׳ן, וואָס האָט איר פֿאַרכאַפּט דאָס הערצל.

— די ברידער יוספֿס אָבער האָבן געוווּסט, אַז אַ מענטש טראַכט בייטאָג, חלומט זיך אים ביינאַכט. האָבן זיי זיך געקלערט: אַזאַ יונג ביזטו? דו טראַכסט בייטאָג, אַז דו וועסט זיין אונדזער האַר און מיר וועלן זיין דיינע קנעכט און זיך מוזן בוקן צו דיר? וואַרט, וואַרט, מיר וועלן דיר שוין באַווייזן, ווי אַזוי צו זיין אַזאַ בעל־גאווה און צו טראַכטן, אַז מיר וועלן זיך אַמאָל בוקן צו דיר!..

— וואָס האָבן זיי אים געטאָן? — פֿרעגט בעקע, שטאַרק באַ־זאָרגט פֿאַר יוסף׳ן.

— אָט דערצייל איך דיר דאָך כּסדר! האָב צייט און שלאָג מיר נישט איבער! —ענטפערט די באָבע, און דערציילט די שיינע מעשה כּסדר, זי דערציילט:

— דער קלוגער טאַטע זיינער, יעקב אבינו, האָט באַלד פאַר־שטאַנען, אַז די ברידער וועלן יוספן פיינט האָבן פאַר אַזאַ חלום. וואָס האָט ער געטאָן? האָט ער אָנגעשריגן אויף יוספן: נאַריש יינגל, האָט ער זיך אָנגערופן צו אים, אַז די ברידער זאָלן עס דערהערן, אַז איך מיט דיין מאַמען און דיינע ברידער וועלן קומען זיך בוקן צו דיר! אַזוי חלומט זיך דיר? מילא, איך און דיינע ברידער, זאָל זיין, קענען נאָך אפשר קומען זיך בוקן צו דיר, אָבער דיין מאַמע קען דאָך שוין נישט קומען! היינט זעסטו שוין, ווי נאַריש דיין חלום איז?...

אין האַרצן אָבער האָט דער טאַטע זיינער געגלויבט, אַז יוספס חלום וועט אַמאָל מקוים ווערן. אָבער ער האָט עס נישט געוואָלט אויסזאָגן, כּדי די ברידער זאָלן אים דערווייל שוין נישט פיינט האָבן און אָפּטאָן אים עפּעס אַ רשעות. אָבער זיין מאַמע האָט נישט גע־קענט קומען זיך בוקן צו אים...

— באָבע, פאַרוואָס האָט יוספס מאַמע נישט געקענט קומען זיך בוקן צו אים? — פרעגט בעקע פלוצלונג.

— אַך, איך האָב דיר גאָר פאַרגעסן צו דערציילן, ווער יוספס מאַמע איז געווען, און ווי פרום און שיין איז זי געווען און ווי יעקב אבינו, איר מאַן, האָט זי ליב געהאַט! — ענטפערט די באָבע.

— דערצייל, באָבע, דערצייל! — בעט זיך בעקע.

עס האָט זיך איר געוואָלט שוין קענען יוספס מאַמען אויך, ווי זי קען שוין יוספן.

—אַ גרויסע צדקת איז זי געווען, אונדזער מוטער רחל, יוספס מאַמע! — זיפצט אָפּ די באָבע. — אַפילו די הייליקע תורה שעמט זיך נישט צו באַשרייבן איר שיינקייט און צו דערציילן, ווי יעקב אבינו האָט זי ליב געהאַט. זיבן קיילעכדיקע יאָר האָט ער זיך אויסגע־רופן צו דינען איר טאַטן, ער זאָל זי אים נאָר געבן פאַר אַ ווייב, און אַזוי ליב האָט ער זי געהאַט, אַז די זיבן יאָר דינען זענען אים אַריבערגעלאָפן, ווי עטלעכע טעג...

און אַז די זיבן יאָר זענען שוין אַריבערגעלאָפן, און יעקב אבינו איז געקומען צו לבן ארמי — אַזוי האָט מען גערופן רחלס

דינעזאָן

טאַטן, און האָט אים געזאָגט: „איצט, מחותן, גיט מיר שוין מיין ליבע כּלה, די זיבן יאָר פאַר איר האָב איך אייך דאָך שוין אָפּגע-דינט!" — ענטפערט אים לבן: „גוט, מיין זון, אָט וועלן מיר טאַקע אין אַ גוטער שעה אָפּשפּילן די חתונה מיט מזל!" וואָס, מיינסטו, האָט אָבער לבן געטאָן? גאָר אַ קלייניקייט, כּלעבן! נאָכדעם, ווי יעקב האָט אַרויפגעוואָרפן דעם דעקטוך אויף זיין כּלה רחלען, האָט זי דער רמאי לבן אַרויסגעפירט פון טאַנץ-זאַל, אַריינגעפירט אין אַ חדר, אַראָפּגענומען דעם דעקטוך און באַדעקט דערמיט לאהן...

נאָכדעם האָט ער די כּלה צוריק אַריינגעפירט אין זאַל, און האָט געהייסן די אונטערפירער, זיי זאָלן פירן די כּלה צו דער חופּה. נעמט ער און טוט איר אָן דאָס פינגערל, און זאָגט אָפּ דעם „הרי את", און שוין פאַרפאַלן!..

— באָבע, זאָג דעם אמת, רחל האָט טאַקע יעקבן געוואָלט פאַר אַ חתן? — פרעגט בעקע פלוצלונג דער באָבען.

— ווי קלערסטו? קען מען דען גאָרנישט וועלן האָבן אַזאַ טייערן חתן, ווי יעקב אבינו איז געווען? אוודאי האָט זי געחלשט נאָך זיינע טריט...

— פאַרוואָס האָט זי געשוויגן? האָט זי געזאָלט אַ געשריי טאָן: טו איר נישט אָן דאָס פינגערל, דאָס איז דאָך נישט איך!

— ווען רחל וואָלט געווען אַ היינטיק פאַרשייט מיידל, וואָלט זי אוודאי טאַקע אַזוי געטאָן, ווי דו זאָגסט. איז דאָך אָבער רחל געווען די גרויסע צנועה און צדקת, האָט זי נישט געוואָלט פאַר-שעמען איר עלטערע שוועסטער, וואָס ווען דער שווינדל וואָלט אַרויס, וואָלט עס איר אַ גרויסער בזיון געווען.

שטעל דיר פאָר: מען פירט לאהן צו דער חופּה. קלעזמער שפּילן, מאַנסליים, שיינע ייִדן, באַלעבאַטים מיט שיינע בערד, ווייבער און מיידלעך אויסגעפּוצט מיט פּערל און מיט טייערע דימענטענע אויערינגלעך... דער חזן האַלט שוין דעם בעכער מיט וויין, מאַכט די ערשטע ברכה... אונטערפירער און מחותנים, מיט וואַקסענע הבדלות אין דער האַנט, דרייען זיך מיט דער כּלה זיבן מאָל אַרום חתן... און פלוצלונג דערהערט זיך אַ קול:

— יעקב, מען נאַרט דיך אָפּ! די כּלה, וואָס שטייט מיט דיר אונטער דער חופּה, איז נישט דיין כּלה רחל, וואָס דו האָסט זי ליב, נאָר איר שוועסטער לאה, וואָס דו האָסט זי נישט ליב!..

— זעסטו שוין, מיין טאָכטער, אז רחל איז געווען אַ בעסערע, ווי דו... דערקלערט איר די באָבע — רחל האָט בעסער זיך גענומען דעם יוייטיק אין האַרצן, איידער איר שוועסטער צו פאַרשעמען...

— אָבער יעקב איז דאָך ברוגז מיט רחלען, וואָס זי האָט אים נישט אויסגעזאָגט, אַז מען נאַרט אים אָפּ! — טענהט בעקע, וואָס קען זיך נאָך אַלץ נישט באַרויקן, וואָס יעקבס ראמאַן מיט רחלען איז אַזוי מיאוס צעשטערט געוואָרן.

— די גוטע, די פרומע, מיין טאָכטער, ליידן אַלעמאָל אי צער, אי ווייטיק, אי אומזיסטע ברוגזן אויף זיך און שווייגן, אַבי דעם אַנדערן נישט צו פאַרשעמען! — דערקלערט איר די באָבע.

— און וואָס איז געווען דערנאָך, אַז יעקב האָט אַ קוק געטאָן, אַז מען האָט אים אָפּגענאַרט? האָט ער זי אַרויסגעטריבן, לאהן? — וויל בעקע כאָטש אַ נקמה דערלעבן אויף לאהן פון יעקבס זייט.

— ניין, מיין קינד. אַז מען טוט שוין אָן דאָס פינגערל אַ מיידל אונטער דער חופה, איז שוין פאַרפאַלן, מוז מען זיך שוין האַלטן מיט דער דודע דאָס גאַנצע לעבן!...

— און וואָס איז געווען מיט רחלען?

— דערנאָך האָט יעקב חתונה געהאַט מיט רחלען אויך! — ענטפערט די באָבע. — פאַרצייטן האָט איין מאַנספּיל געמעגט נעמען עטלעכע ווייבער.

— און לבן האָט זי אים געגעבן?

— עס האָט אים געלוינט, דעם שווינדלער! אויסגעגעבן צוויי טעכטער און עס האָט אים אַ קאָפּיקע נישט געקאָסט. ער האָט נאָך פאַרדינט אַן זיי! הער זשע וואָס ווייטער איז געווען: מיטן באַגינען, אויף מאָרגן, אַז דאָס יונגע ווייבל האָט אויסגעטאָן דעם דעקטוך פון פּנים און יעקב האָט דערזען, אַז זי איז גאָר לאה, נישט רחל, וועלכע ער האָט אַזוי ליב געהאַט, האָט ער זיך מיישב געווען, וואָס וועט ער זיך בייזערן אויף איר? אַז חתונה געהאַט, איז חתונה געהאַט, אריינגעפאַלן, מוז מען זיך האַלטן מיט דער דודע! אָט איז ער בעסער אַוועקגעלאָפן צו איר טאַטן, און האָט אָנגעהייבן שרייען:

— וואָס האָסטו מיך אַזוי אָפּגענאַרט? פאַר רחלען האָב איך דיר אָפּגעדינט זיבן יאָר, איך האָב דיר כשר און ערלעך אָפּגעצאָלט פאַר איר. איז זי דאָך מיינע, גיב זי מיר אַוועק!

שאַ. שריי נישט! — האָט אים לבן געענטפערט. — ווייסט וואָס איך וועל דיר זאָגן? דו ווילסט רחלען אויך? איך גיב זי דיר, נאָר דין מיר פאַר איר נאָך זיבן יאָר!

— און וואָס טוט נישט אַ מאַנסביל צוליב אַ שיין מיידל, וואָס ער האָט ליב? יעקב איז מרוצה געוואָרן נאָכאַמאָל אָפּצודינען זיבן יאָר, אַבי רחלען פאַר אַ ווייב צו באַקומען.

די חתונה מיט רחלען האָט מען אָפּגעשפּילט דווקא באַלד, און ערשט נאָך דער חתונה מיט איר האָט ער פאַר איר ווידער געדינט זיבן יאָר... זיבן און זיבן — איז פערצן!

פערצן יאָר האָט יעקב געדינט צוליב רחלען, אַזוי טייער איז זי אים געווען, אַזוי ליב האָט ער זי געהאַט! טאַקע נאָר אַזאַ צדיק, ווי יעקב אבינו, האָט געקענט אַזוי ליב האָבן. אַ היינטיקער בחור — מעג ליב האָבן זיין כלה מי יודע ווי, לייגט מען נישט איין דעם גאַנצן נדן מיטן גאַנצן אויסשטייער, גייט ער נישט צו דער חופּה, כאָטש שיס אים אין מוח!... טאַקע גאָר אַנדערע מענטשן געווען פאַרצייטן! — רעדט די באָבע צו זיך, מער ווי צו בעקען.

און די אַלטע האָט בעקען דערציילט ווייטער, ווי לאה האָט געהאַט קינדער, און רחל האָט קיין קינדער נישט געהאַט, וויפל געזונט און צער דער אָרעמער רחלען האָט נעבעך, געקאָסט, וואָס לאה גרויסט זיך איבער איר מיט אירע זעקס גערעטענע זין, און זי, רחל, האָט נישט אַפילו איין קינד, וואָס זאָל זי אָנרופן מאַמע!

און רחל האָט טאַקע געבעטן בעסער דעם טויט אויף זיך, איידער צו זיין ווי אַ טרוקענער בוים, וואָס גיט נישט קיין פירות פון זיך...

גאָט האָט איר צער דערזען און האָט איר צוגעשיקט איר טייער ליב קינד יוספן, וואָס איז געווען אַזאַ שיין קינד, אַז ער האָט פאַרשיינט די גאַנצע וועלט... אין זיין שיינער מאַמען געראָטן...

— בעקע וויל שוין הערן דעם סוף, אָבער די באָבע האָט אַ זיפץ געטאָן, און געבליבן זיצן שטיל, פאַרטראַכט און מרה־שחורהדיק.

בעקע האָט אַ קוק געטאָן, וואָס איז די באָבע אַנטשוויגן געוואָרן און האָט דערזען, אַז גרויסע טראָפּנס טרערן שטייען איר אין די אויגן

קיינמאָל האָט בעקע נישט געזען דער באָבען מיט אַזאַ פאַריאושט פּנים.

קיינמאָל, דאַכט זיך איר, איז דער באָבעס שטערן נישט גע־װען אַזוי איינגעקנייטשט, אַזוי איינגעשרומפּן, אַזוי אַלט.

בעקען איז אָבער גראָד געװען פריילעך, און איר פרייד האָט אַלץ געשטאַמט פון יעקבן, װאָס האָט פּאָרט באַקומען זיין רחלען, און רחלע האָט פּאָרט געהאַט אַזאַ שיין יינגל, װי יוסף, װאָס איז געװען דער שענסטער אין דער גאַנצער װעלט.

פונדעסטװעגן צעשפּרייט זיך דער מרה־שחורהדיקער װאָלקן, װאָס ליגט אויף דער באָבעס געזיכט, אויך אויף בעקען.

זי פאַרגעסט ביסלעכװייז, װאָס זי האָט הנאה, װאָס רחל האָט שוין אַ קינד יוספן. איר הייבט זיך אָן אַליין צו פרעגן:

— פאַרװאָס מוז אַ באָבע אַלעמאָל זיין אַן אַלטע יידענע? קען דען אַ באָבע גאָר קיינמאָל נישט זיין אַ יונגע, אַ שיינע, אָן קנייטשן אויפן שטערן און אָן פאַלדן אויפן פּנים? פאַרװאָס האָט נישט די באָבע אַזעלכע װייסינקע קלאָרינקע ציינדעלעך אין מויל, װי איך האָב, װי מייטשיק האָט?

און דאָס הערצל צעגייט איר פון רחמנות אויף איר ליבער באָבען, און עס װילט זיך איר צופאַלן צו איר, אויסגלעטן מיט אירע פינגערלעך די קנייטשן אויף דער באָבעס שטערן, מיט קושן אַראָפּ־װישן די טיפע פאַלדן פון איר פּנים און אַ געשריי טאָן:

— זע, באָבע, דו האָסט שוין נישט קיין קנייטשן, קיין פאַלדן! ביזט מיר געװאָרן אַ שיינע באָבע, אַ ליבע באָבע!

נאָר אָט טוט די באָבע אַ שװערן זיפץ און זאָגט:

— לייג אַװעק דיין גאָלדן קעפּעלע, מיין עלנט קינד, אויף מיין שויס. װיינען װעסטו, נעבעך, פון דער מעשה, װאָס איך האָב דיר װייטער צו דערציילן... װעסט זיך אויסװייבען, װעלן דיר דיינע אייגעלעך קלערער, ליכטיקער װערן, און דו װעסט דערזען אַזוינס, װאָס דו האָסט ביז אַהער נישט געקענט זען: דו װעסט זיך דערװיסן, מיין האַרציק קינד, װאָס דו װייסט עס נישט... שװער און ביטער איז אַפילו, װאָס דו װעסט זיך דערװיסן, נאָר װאָס זאָל איך טאָן? װאָס לענגער געװאַרט, מער פאַרנאַרט... דער אמת מוז דאָך פריער, צי שפּעטער אַרויס. גלייכער פריער, איידער שפּעטער... שפּע־טער װעט דיר גאָט, פאַרהאָף איך צו אים, מיט אַ סך פרייד און

דינעזאָן

נחת באַצאָלן פאַר דיינע איצטיקע טרערעלעך, וואָס דו וועסט פאַר־
גיסן!... הער־זשע מיט האַרץ, מיין קינד, שטאַרק זיך, און שלאָג
מיך נישט איבער, אַז נישט — וועל איך עס בעסער אָפּלייגן אויף
אַן אַנדערש מאָל.

בעקע מיינט, אַז די באָבע וועט ווייטער דערציילן וועגן יוספס מאַ־
מען און ענטפערט רויק:

— דערצייל, באָבע, איך וועל מיך צוהערן און נישט אי־
בערשלאָגן!

זי לייגט אַרויף איר קעפּעלע אויף דער באָבעס שויס, און די
באָבע דערציילט ווייטער:

— ווילסט דאָך, מיין קינד, אוודאי וויסן דעם סוף פון דער
שיינער רחלען, נעבעך? זייער אַ טרויריקער סוף. און וואָלט עס שוין
אַמאָל אַ סוף זיין! אָבער וואָס ס'האָט אַמאָל פּאַסירט, פּאַסירט נאָך
איצט אויך. אַלץ איין וועלט וואָס אַמאָל, וואָס היינט!...

פאָרנדיק מיט יעקבן צוריק אַהיים צו זיין פאָטער יצחקן, האָבן
רחלען אָנגענומען אינמיטן וועג שווערע ווייען. זי האָט אָנגעהייבן
צו גיין צו קינד... פאַרשטייסט דעם טעם: גיין צו קינד אינמיטן
וועג!... און דאָ איז נישטאָ קיין שטוב, קיין בעט, ווו די געווינערין
אַוועקצולייגן און ווו אירע שמערצן איר גרינגער צו מאַכן. און די
ווייען דערוויילע ווערן אַלץ שטאַרקער און עפּטער...

אָבער ס'איז באַשערט געווען, אַז דאָס פאָלק ישראל זאָל
האָבן דווקא צוועלף שבטים, האָבן דער געווינערין אירע כּוחות נאָך
געדינט, ביז זי האָט שוין דאָס קינד מיט מזל געהאַט. אַ שמחה, אַ
פרייד, מען דאַנקט גאָט, איבערגעקומען, געפּטערט דאָס פּעקל! און
מען מיינט, אַז זי איז שוין אינדערהיים. ערשט מען גיט אַ קוק:
דער שיינער געווינערין לאָזן זיך אויס די כּוחות, און דער טויט
ליגט איר שוין אויפן פּנים...

— לאָז זיך נישט אָפּ, שיינע רחלע! — שרייט צו איר די הייבאַם. —
אַ יינגל, מיין קרוין, האָסטו געבוירן!

טרייסט מען זי. וואָס העלפט אָבער די טרייסט, אַז עס זע־
נען שוין די כּוחות אויסגעגאַנגען, אַז קיין יאָרן זענען נישטאָ!...

זי האָט אַ קוק געטאָן אויף איר ערשט געבוירן קינד, און גע־
געזעגנט צו אים:

— מיין קינד פון מיין פּיין!

און האָט צוגעשלאָסן אירע ליכטיקע אויגן, נישט צו זען מער מיט זיי די ליכטיקע זון אין הימל, איר קינד און איר מאַן.

געשטאָרבן איז זי, נעבעך, אין רעכטן מיטן וועג, אפילו ביז יעקבס היים נישט דערפאָרן!

יעקב האָט זי מקבר געווען, דאָס הייסט ער האָט אויסגעגראָבן אַ גרוב ביי דער זייט פון וועג, גענומען דער שיינער רחלען און אריינגעלייגט זי אין גרוב און באַשאָטן זי מיט ערד און אַוועקגעשטעלט אַ מצבה איר צוקאָפּנס... און אויס רחלע!... פאַרשטייסט?

בעקע זיצט פאַרקלעמט און שטיל. די באָבע פאַרטראַכט זיך. קלאָגנדיק אויף דער מוטער רחל, וואָס איז מער ווי מיט דריי טויזנט יאָר צוריק אוועק פון דער וועלט דורך אַ קינפּעט, דערמאָנט זיך די באָבע אָן דער טייערער שנור, בעקעס מאַמען, וואָס האָט אויך געלויכטן, ווי די זון אין הימל, וואָס איר זון, בעקעס טאַטע, האָט זי אויך ליב געהאַט, און וואָלט זיין גאַנץ לעבן פאַר איר געדינט, און וואָס איז, נעבעך, אויך אַזוי ווי רחל, פון אַזאַ שווערן קינפּעט אַוועק פון דער וועלט.

און עס דאַכט זיך דער באָבען, אַז פון רחלען ביז איר שנור זענען נאָר עטלעכע טעג אַריבער: איין קרבן נאָך דעם אַנדערן!

אָבער בשעת רחל איז איר נישט באַקאַנט, און זי ווייזט זיך איר נאָר אין דמיון, זעט זי די שנור אירע, בעקעס מאַמען, ווי זי וואָלט געשטאַנען אַ לעבעדיקע פאַר אירע אויגן: אָט הייבט זי אָן זיך צו קרימען, וואַרפט זיך אין אַלע זייטן און קען קיין אָרט נישט געפינען.

— מינעלע, אפשר שיקן רופן די אַקושערקע? פרעגט זי די שווינער.

— ניין, נאָך נישט אַזוי גיך... עס וועט איבערגיין, שוויגער!

אָבער עס איז נישט איבערגעגאַנגען.

די ווייען זענען געוואָרן שטאַרקער.

— זי האָט נישט אויסגעזאָגט, מיין גאָלד... אַן ערשטלינג, אַ ביסל זיך צוגעשעמט, און וואָס האָט זי געוווסט ווי עס דאַרף צוגיין?

און אַז די אַקושערקע איז געקומען, האָט זי נישט געהאַט וואָס צו טאָן: נאָך צופרי...

און זי איז צוריק אַוועקגעגאַנגען.

צוויי מעת-לעת האָט זי זיך, נעבעך, אָנגעמוטשעט און אָנגע־ליטן, און אַז זי האָט געהאַט דאָס קינד, האָט זי נאָר געקענט אַרויס־זאָגן דידאָזיקע ווערטער:

— שוויגער, פאַרגעסט מיך נישט, האָט ליב מיין אומשולדיק קינד!

און צוגעמאַכט האָבן זיך אירע שיינע בלויע אויגן, און דאָס פּנים האָט זיך איינגעצויגן. זי איז אָבער נאָך געווען שיין, פריש, יונג, בלוט און מילך...

קיינער האָט נישט געגלויבט, אַז זי איז געשטאָרבן.

איינגעשלאָפן, מיין פייגעלע, איר אייביקן שלאָף, שטיל, אָן טענות, ווי אַ קרבן, פאַר איר אומשולדיק קינד, וואָס זי האָט אויף דער וועלט געבראַכט!...

און ווייבער און שמשטעס זענען געקומען, מען האָט זי אָפּ־געהייבן, אַוועקגעלייגט אויף דער ערד, אָנגעצונדן ליכט פאַר איר פּשרער נשמה און אָט טראָגט מען זי שוין אין דער מיטה און מען קלאַפּט מיט דער פּושקע:

צדקה תּציל ממות!

און עס גייען נאָך ווייבער מיט רויט אָנגעוויינטע אויגן, און זי, די שוויגער, גייט אויך נאָך, נאָר ווער עס איז געשטאָרבן, האָט זיך איר געדאַכט, ווייסט זי נישט.

— ווי אַ מחותּנתטע אויף אַ פרעמדער חתונה, בין איך נאָכ־געגאַנגען! און ווי געשיינט האָט איר ליכטיק פּנים אין אָפענעם קבר! ווי אַ קינפּעטאָרין אין איר צוגעפּוצטן קינפּעט־בעט איז זי געלעגן... אַזוי יונג, אַזוי פריש, אַזוי שיין...

— ווייבער האָט גאָט אין האַרצן! — האָט זי דעמאָלט גע־וואָלט אַ געשריי טאָן. — גיט נישט קיין עין־הרע דער ליכטיקער קינפּעטאָרין! עסט זי נישט אויף מיט די אויגן, לאָזט איר זיין אַ מאַמע איר ערשט געבוירן קינד!...

אין יענער רגע האָט זי דערהערט אַ קול פון קבר אַרויס־שרייען:

— מינעלע, זיי מיר מוחל, אַלץ, וואָס איך טו, איז עס בלויז פאַר דיין כּבוד וועגן! דיין מאַן, מיכל, בעט דיך מחילה, דיין שוויגער אסתּרל בעט דיך מחילה, שרהלע ר׳ זיסלס בעט דיך מחילה... אַלע, אַלע, וואָס זענען געקומען דיר אָפּגעבן דעם לעצטן כּבוד, בעטן ביי

דינעזאָן

דיר מחילה... טאָמער האָט דיר ווער פוגע בכבוד געווען אין דיין לעבן, בעטן דיר אַלע מחילה, און זיי אַ גוטע בעטערין פאַר דיין מאַן און פאַר דיין קינד, עס זאָל זיך האָדעווען אין עושר, גדולה ומעשים טובים צו לאַנגע יאָר, ש י ט !...

און פון אַלע זייטן האָבן זיך אָנגעהייבן שיטן גרויסע לאָפּאַטעס ערד, און איידער זי, די שוויגער, איז צו זיך געקומען, איז שוין אויסגעוואַקסן אַ פרישׂ בערגל זאַמד...

אָבער אירע אויגן האָבן נאָך אַלץ געזען דאָס זיסע שמייכעלע אויף דער געשטאָרבענער קינפּעטאָרינס ליפּן...

איר זון, מיכל, האָט געזאָגט קדיש. ער האָט געחלשט, און מען האָט אים אונטער די הענט אַראָפּגעפירט פון גוטן אָרט...

אָבער נישט ער, נישט דער זון, איז איר געלעגן דעמאָלט אין זינען, נאָר זי, די יונגע קינפּעטאָרין, נעבעך, וואָס ליגט שוין אין פינסטערן קבר, איז איר, דער שוויגער, אַ רגע פון זינען נישט אַרויס.

אירע ליפּעלעך שמייכלען נאָך, איר גוטסקייט ליגט איר נאָך אויף איר שיין פּנים אונטער די ברעטלעך, אונטער דעם באַרג ערד, מיט וואָס מען האָט דאָס זיסע פּנים צוגעדעקט.

אַזוי זיצט זיך די אַלטע און זעט עס אַלץ אין אירע שווערע און טרויעריקע רעיונות.

זי קוקט אַפילו אויף בעקען, אָבער זי זעט זי נישט.

זי זעט נישט די פּערלדיקע טרערעלעך, מיט וועלכע עס זענען פאַרלאָפן אירע ליכטיקע אייגעלעך.

זי באמערקט נישט, די באָבע, ווי דעם קינדס הערצל קלעמט און איז באַדריקט געוואָרן פון דער טרויעריקער געשיכטע פון רחלס טויט, וואָס זי האָט דאָ ערשט געהערט, ווי עס קרימען זיך אירע שיינע ליפּעלעך, און עס דריקט זי, — אָט-אָט צעוויינט זי זיך...

אָבער זי האַלט זיך איין, וויינט נישט. זי האָט צוגעזאָגט דער באָבען רויק אויסצוהערן די טרויעריקע מעשה, און נישט איבערצושלאָגן זי, אַז נישט — וועט די באָבע אינגאַנצן אויפהערן צו דערציילן.

— באָבע, — רעדט זי נאָכדעם אַרויס מיט אַ געדריקט קולכל, — יעקב מיט יוספן האָבן געמוזט אַזוי וויינען, אַזוי וויינען... האַ ? זייער ביטער וויינען ?

— וואָס קלערסטו, מיין קינד, אוודאי האָבן זיי געוויינט און געקלאָגט אויף רחלען. ס'איז עפּעס גוט אַזאַ ליב ווייב צו פאַר־לירן? אַזאַ טייערע שיינע מאַמע צו באַגראָבן?

— ניין, באָבע, אויף זיי האָב איך נישט אַזאַ רחמנות, ווי אויף רחלען! — דריקט בעקע אויס דאָס, וואָס פּייניקט איצט איר הערצל. — זיי לעבן דאָך, קענען גיין אין גאַס, קענען זען דעם הימל, די זון, די לבנה און שטערן. זיי קענען זיך אפילו זען אין שפּיגל, אָבער רחל פון דער ערד קען שוין גאָרנישט, גאָר־נישט זען!...

מיט די ווערטער הייבן זיך אָן קויקלען פּערלדיקע טרערן איבער אירע בליענדיקע בעקעלעך, און זי צעוויינט זיך.

— וויין, וויין, מיין קינד, וויין אויף רחלס יונגן טויט, און חיין נאָכמער אויף דעם טויט פון ד יי ן מאַמען, עלנט קינד, וואָס איז אויך מיט אַזאַ עלנטן טויט געשטאָרבן, ווי אונדזער מוטער רחל! דו ווייסט נאָך גאָרנישט, קיינער האָט דיר גאָרנישט דערציילט, מיין אָרעם עלנט קינד!

בעקע פאַרשטייט נישט דער באָבעס ווערטער.

וואָס ווייסט זי, בעקע, נאָך נישט? למאי דאַרף זי וויינען אויפן טויט פון איר מאַמען, וועלכע לעבט, וועלכע זי האָט ערשט געזען און וועט זי באַלד ווידער זען?

און זי פרעגט דער באָבען:

— באָבע, וואָס הייסטו מיר וויינען אויף מיין מאַמען? אָט גיי איך שוין צו איר, צו מיין טייערער ליבער מאַמען!

— ניין, ניין, מיין קינד! איך ווייס וואָס איך רעד און איך רעד צו דיר, דו זאָלסט עס שוין אויך אַמאָל וויסן... דו האָסט, מיין טאָכטער, ביז אַהער נאָר אין טעות געלעבט. דו האָסט געמיינט, אַז שרהלע, וואָס דו רופסט זי מאַמע, איז טאַקע דיין אמתע מאַמע. זיי זשע וויסן, אַז דיין אמתע מאַמע, וואָס האָט דיך ניין חדשים אונטער איר יונגן האַרצן געטראָגן, מיט פּיין און שמערצן דיך געהאַט, איז געשטאָרבן... יאָ, געשטאָרבן... און שרהלע, מיין קינד, איז נישט דיין מאַמע, כאָטש דו רופסט זי מאַמע, אין זי האָט דיך טאַקע ליב, ווי אַ מאַמע! זיי־זשע וויסן, מיין אָרעמע יתומהלע, אַז דיין מאַמען האָט מען גערופן מינעלע און נישט שרהלע... און שיין ווי רחל איז זי געוועזן, און גוט און קלוג ווי די גאַנצע וועלט. באַרימען

דינעזאָן

מעגסטו זיך מיט אזא מאמען, און נישט אפּלייקענען זי און נישט װעלן װיסן, חלילה, פון איר!...

בעקע האָט שוין נישט איינמאָל געהערט, װי מען זאָגט, אַז שרהלע איז כּלומרשט נישט איר מאַמע.

אז שרהלעס דינסטמויד פלעגט איר עפּעס פּוגע בכּבוד זיין און בעקע פלעגט זאָגן:

— איך װעל דערציילן דער מאַמען!

פלעגן יענע איר אַמאָל אָפּענטפערן:

— נאַריש קינד, װו האָסטו אַ מאַמען? דו מיינסט, אַז שרהלע איז דיין מאַמע? זי איז ד י ר אַזא מאַמע, װי זי איז מ י ר אַמאַמע!

אָבער יענע, װאָס פלעגט עס איר זאָגן, האָט פּאַר שנאה זיך געריצט מיט איר, אָבער די באָבע, רייצט זיך דאָך נישט מיט איר, טאָ פאַרװאָס נעמט זי איר צו אַ שטיק לעבן?

און זי פרעגט:

— פאַרװאָס רייצסטו זיך מיט מיר, באָבע? װאָס האָב איך דיר געטאָן? איך שלאָג דאָך דיר נישט איבער!

און זי כאַפּט אָן דער באָבעס ביינערדיקע הענט און באַדעקט זיי מיט קושן און טרערן.

— נישט איך, מיין הארץ, נאָר גאָט אליין האָט זיך מיט דיר געריצט! — ענטפערט די באָבע. — ער האָט דיר געגעבן אַ מאַ־מען, װאָס דו װאָלסט זיך געקענט באַרימען מיט איר, און האָט זי ביי דיר צוריק אָפּגענומען, איידער דו האָסט נאָך געעפנט דיינע אייגעלעך... ער האָט דיר צוגעשיקט אַ פרעמדע יידישע טאָכטער, װאָס האָט דיך געזויגן, געהאָדעװעט, װי אַ מאַמע... האָט זיך דיין גוט הערצל צוגעקלעבט צו איר, און דיר איז איצט שװער זיך צו שיידן מיט איר... אָבער דו מוזט זיך צעשיידן מיט איר, מיין קינד. װייל גאָט אַליין װיל מסתמא אַזוי! — אָט זיי שוין דאָ ביי מיר מיין טאָכטער, ביי דיין אייגענעם טאַטן אין שטיבעלע... װי מיין אויג פון קאָפּ װעל איך דיך אָפּהיטן. דיינע גאָלדענע פיסלעך װעל איך אָפּװאַשן, און דאָס װאַסער װעל איך טרינקען. דאָ זיי פון היינט אָן, גאָלדן קינד מיינס... דאָ װעט דיך קיינער נישט אָנרופן „פרעמד מיידל", װי דאָרט, װו דו ביזט טאַקע פרעמד, און װו דו מיינסט, אַז זי ביזט אייגן...

דיגעזאָן

די אַלטע רעדט און רעדט אַלץ ווייטער און ווייטער, און טרערן גיסן זיך פון אירע אויגן, אָבער בעקע הערט שוין גאָרנישט, פאַר־שטייט שוין גאָרנישט.

עס דאַכט זיך איר, אַז די באָבע דערציילט עס אַלץ ווייטער די מעשה מיט יוספס שוועסטערל, מיט יוספס מאַמען און מיט יוספן.

זי, בעקע, איז דינה, א י ר האָט דאָס גרויסע אומגליק גע־טראָפן. א י ר גאַנץ פנימל, דאַכט זיך איר, איז מיט בלאָטע אויס־געשמירט, און ז י קען זיך שוין נישט ווייזן אויף דער גאַס, און אַז זי איז יוספס שוועסטערל, איז דאָך יוספס מאַמע אויך איר מאַמע, איז שוין רעכט, וואָס די באָבע הייסט איר וויינען און קלאָגן אויף יוספס מאַמען.

יוספס מאַמע איז דאָך טאַקע געשטאָרבן, און דאָס הערצל טוט איר וויי, וואָס אַזאַ שיינע רחל איז, נעבעך, געשטאָרבן, און זי זעט שוין נישט די ליכטיקע וועלט.

אַזוי האָט זיך צוזאַמענגעגאָסן אין דעם יונגן מוחל די געשיכטע פון דריי טויזנט יאָר צוריק, וואָס די באָבע האָט פריער דערציילט, מיט דער געשיכטע פון איר אייגענער מאַמען, וואָס די באָבע דער־ציילט איר איצט.

און די באָבע רעדט און רעדט, און בעקע הערט און הערט, און ווייסט נישט ווו עס ענדיקט זיך יענע געשיכטע און ווו הייבט זיך אָן די, וואָס איז נאָך טרויעריקער און ביטערער פון יענער...

פּלוצלונג דערמאָנט זי זיך, אַז זי איז דאָך גאָר בעקע, נישט דינה; איר מאַמען רופט מען דאָך שרהלע, נישט רחל, איר ברודערל רופט מען דאָך מייטשיק, נישט — יוסף. וואָס־זשע וויל פון איר די באָבע?

זי רוקט זיך אַרויס פון דער באָבעס האַנט, לויפט אַרויס פון שטיבעלע, און לויפט אַוועק גלייך אַהיים, נישט צו רחלען, נאָר צו א י ר מאַמען שרהלן, נישט צו יוספן, נאָר צו איר ברודערל מייטשיקן.

.XII

שרהלע, וואָס האָט אין יענעם מרה־שחורהדיקן טאָג אַליין גע־בעטן דער באָבען, זי זאָל בעקען ווי עס איז דערקלערן איר טעות, האָט באַלד חרטה געהאַט, ווי נאָר דער מרה־שחורהדיקער וואָלקן האָט זיך אָפּגעטאָן פון איר, און אין איר האַרץ האָט צוריק אַריינ־געשיינט אַ שטראַל פון האָפענונג אויף איבערצוקומען בשלום איר בעקל, און ווייטער לעבן אויף גאָטס וועלטל אָן צער און זאָרג, ווי ביז אַהער.

— זאָגט איר נאָך גאָרנישט, אסתרל, עס האָט נאָך צייט, פאַרלאָזט זיך אויף גאָט. ער דרייט דאָס רעדל. ער וועט עס נאָך אפשר איבערדרייען אַזוי, אַז איר וועט נישט דאַרפן אָנטאָן דעם האַרציק קינד אַזאַ צער! — פלעגט זי אַלע טאָג זאָגן דער באָבען, ווען יענע פלעגט אַריינקומען נעמען בעקען צו זיך.

דערפאַר, ווען בעקע פלעגט אַנטלויפן פון דער באָבען אין שטוב אַריין און פלעגט צופאַלן צו שרהלן, אַן אויסגעווייקטע פון טרערן, האָט נאָך שרהלע גאָרנישט חושד געווען, אַז דאָס וויינט בעקע נאָר צוליב דעם, וואָס זי ווייסט שוין איר ביטערן טעות.

— וואָס איז דיר געשען, מיין קינד? וואָס וויינסטו און כלי־פעסטו כסדר, און ווילסט מיר נישט ענטפערן? -- האָט שרהלע זי עטלעכע מאָל איבערגעפרעגט.

— מאַמע, מאַמע, מאַמע! — כליפּעט בעקע און קושט האַר־ציק שרהלעס הענט און איר קלייד.

דערזעענדיק איצט דער מאַמען, איר איינציקער ליבער מאַמען, וואָס די באָבע, צי ווער עס איז, האָט איר נאָר וואָס געזאָגט, אַז זי האָט זי שוין נישט, איז בעקעס אָנגעקלעמט הערצל נאָכמער פאַר־

דינעזאָן

קלעמט געוואָרן, און זי האָט בלויז געקענט אַרויסרעדן דאָס צוריק־געפונענע וואָרט:

— מאַמע און מאַמע!...

— גיי נישט אַוועק פון מיר, מיין טייערע ליבע מאַמע! — האָט זי געכליפּעט און זיך אַלץ באַגאָסן מיט הייסע טרערן.

ווען שרהלע האָט זיך אָפּגעקערט אויף אַ רגע, האָט זיך בע־קען געדאכט, אַז די מאַמע וויל שוין אנטלויפן פון איר.

— איך גיי ערגעץ נישט, אָט בין איך דאָך דאָ לעבן דיר, מיין קינד! — טרייסט זי שרהלע, וועלכע האָט שוין אָנגעהייבן פאַר־שטיין וואָס מיטן קינד איז געשען ביי דער באַבען.

בעקע האָט זיך אַ ביסל באַרויקט.

— מאַמע, פאַרוואָס ווילסטו נישט זיין מיר אַ מאַמע? איך האָב דיך דאָך אַזוי ליב! איך וועל דיר אַלץ פאָלגן, אַלץ, אַלץ, וואָס דו וועסט מיר הייסן... וויל מיר נאָר זיין א מאַמע! — בעט זיך דאָס קינד.

— ווער האָט דיר געקענט זאָגן אַזאַ ליגן, אַז איך וויל דיר קיין מאַמע נישט זיין, מיין טייער הארציק קינד! — פרעגט שרהלע מיט צער און פאַרדרוס אויף דער באַבען, וואָס האָט זיך אַזוי צוגעאיילט.

שרהלע נעמט בעקען אויף איר שויס, דריקט צו איר קעפּעלע צו איר ברוסט און קושט עס הייס און גערירט.

— מאַמע, איך וועל שוין נישט גיין צו דער באַבען. קיינמאָל, קיינמאָל וועל איך שוין נישט גיין צו איר! — רעדט בעקע אַרויס אַ ביסל אויפגעמונטערט. כאָטש דאָס הערצל צוקט נאָך און כליפּעט אין איר.

— פאַרוואָס, מיין קינד?

— פאַרוואָס דערציילט זי מיר אַזוינע מעשיות, אַז איך מוז וויינען?

— וואָס האָט זי דיר דערציילט?

בעקע כליפּעט נאָך, אָבער זי רעכנט אויס פאַר שרהלען:

— אַז יוספּס שוועסטערל — דינה האָט מען זי גערופן — איז געווען אַן ארומלויפערקע, האָט זי געכאַפּט אַ פריצל און האָט זי אַזוי אויסגעשמירט דאָס פּנים מיט בלאָטע, אַז זי האָט שוין אַלעמאָל געמוזט זיצן אינדערהיים, און האָט שוין קיינמאָל, קיינמאָל נישט גע־קענט זיך ווייזן מיט איר איינגעריכטן פּנים אויף דער גאַס... און פון גיהנום דערציילט זי אונז פון יתומים...

דינעזאָן

און בעקע שליינגט אראָפּ א פּאָר געזאַלצענע טרערן און רעדט ווייטער:
— יאָ, מאַמע, עס איז נישט וואָר? דו גלויבסט נישט אין דעם? זאָג, מאַמע, איז עס וואָר?
— פאַרוואָס, זאָל עס זיין נישט וואָר? — פרעגט שרהלע.
זי פאַרשטייט נישט, פאַרוואָס בעקען ווילט זיך אַזוי, אַז דאָס זאָל זיין נישט אמת.
— יאָ, אַז מען שמירט אויס דאָס פּנים מיט בלאָטע, קען מען זיך אַרומוואַשן מיט זייף און מיט אַ ביסל וואַרעם וואַסער, נישט אָאָר? די באָבע דערציילט סתּם אַזוי אין דער וועלט אַריין...
שרהלע ווייסט נישט וואָס צו ענטפערן, און שווייגט.
— און וואָס צו יוספן האָבן זיך געבוקט די זונען און די לבנה מיט עלף שטערן, איז אויך נישט אמת, — רעדט בעקע ווייטער אַליין, וואָס איר מישט זיך אויס אין צעטומלטן מוחל.
— פונוואַנען ווייסטו?
— אַז מען בוקט זיך, מאַמע, שטייט מען דאָך אויף די פיס מיט צוזאַמענגעלייגטע הענט, און מען בויגט אַראָפּ דעם קאָפּ ווי צו „ואנחנו כורעים“ פון ברכה! ווי האָבן די זונען און די לבנה מיט עלף שטערן פיס און הענט און אַ קאָפּ זיך איינצובויגן? — פרעגט בעקע.
זי שווייגט אַ ווייַלע און רופט זיך ווידער אָן:
— און יוספס מאַמע רחל, וואָס איז געשטאָרבן אין וועג, און מען האָט זי אַריינגעלייגט אין קבר אָן פאַרשאָטן, איז אויך נישט מיין מאַמע, ווי די באָבע האָט דערציילט... דו ביזט דאָך מיין מאַמע, מיין אמתע ליבע מאַמע, און נישט קיין אויסגעטראַכטע מאַמע פון אַ מעשה, וואָס די באָבע דערציילט.
שרהלען פאַרדריקט דאָס האַרץ, און זי קען גאָרנישט ענטפערן: בעקע האָט אומזיסט געוואַרט אַ רגע, אַז די מאַמע זאָל איר זאָגן, „יאָ, מיין קינד, א י ך, א י ך בין דיין מאַמע, נישט יענע שיינע און גוטע רחלע, וואָס איז געשטאָרבן“...
אָבער די מאַמע שווייגט.
— מאַמע, — בעט זיך בעקע נאָכאַמאָל, — וויל מיר זיין אַ מאַמע! איך האָב דיך דאָך אַזוי ליב...
— איך וויל דיר זיין אַ מאַמע, — רופט זיך אָן שרהלע מיט אַ פאַרקלעמט האַרץ. — גלויב קיינעם נישט, ווער עס זאָגט דיר אַפילו, אַז איך וויל נישט!

דינעזאָן

בעקע לאָזט זי אָבער נישט אָפּ.

זי פרעגט:

— און נישט יוסף איז מיין ברודערל, מייטשיק מאַמע, איז דאָך מיין ברודערל! יוספן האָב איך אויך ליב. אַזאַ שיי־נער, און ער האָט, נעבעך, קיין מאַמען נישט! ער האָט אַזוי געוויינט, אַזוי געוויינט, אַז זיין מאַמע איז געשטאָרבן!... אָבער מייטשיקן האָב איך נאָכמער ליב. און ער האָט מיך אויך ליב. ער ווייסט, אַז אַ שוועסטערל מוז מען ליב האָבן, האָט ער מיך טאַקע ליב... און דעם פעטער ר' זיסלען האָב איך אויך ליב, כאָטש ער שרייט אויף מיר: אַרויס, שרוצה! אַרויס, הולטאַיקע!

און נאָך לאַנג האָט בעקעס הערצל זיך נישט געקענט באַרויקן אינגאַנצן. און זי האָט נאָך אַלץ גערעדט און געפרעגט, כאָטש שרהלע האָט איר שוין עטלעכע מאָל פאַרזיכערט, אַז זי איז איר אַ מאַמע און וויל איר זיין אַ מאַמע...

— מאַמע, מאַמע און מאַמע!... — האָט דאָס קינד כּסדר געחזרט שטילערהייט, אפילו אין דער רגע, ווען שרהלע האָט גערעדט און געהייסן איר זיך צוהערן צו דעם, וואָס זי רעדט.

קיינמאָל איז בעקען אַזוי ליב און זיס נישט געווען דאָס וואָרט „מאַמע" אַרויסצורעדן, ווי אין דער שעה.

קיינמאָל האָט זי שרהלען מיט אַזויפיל פרייד און ליבשאַפט גלייך אין די אויגן נישט אַריינגעקוקט, ווי אין דער רגע, ווען שרהלע האָט איר אַמאָל נאָך אַמאָל אַלץ געענטפערט:

— איך בין דיר אַ מאַמע און איך וועל דיר זיין אַ מאַמע!...

ווי אַלע קינדער, וואָס ווייגען זיך לאַנג אָן, איז בעקע געוואָרן מיד און שלעפעריק.

נישט פילנדיק, וואָס זי טוט, האָט זיך איר מיד קעפּעלע אַליין אַראָפּגעלאָזן אויף דער מוטערס ברוסט, און זי איז באַלד אַנטשלאָפן געוואָרן.

אָבער אויך שלאָפנדיק, האָבן נאָך אירע ליפּעלעך אַלץ געשעפּ־משעט דאָס ליבע וואָרט:

— מאַמע, מאַמע, מאַמע!..

עס זענען אַוועק נאָך עטלעכע שווערע טעג און בעקע ווייסט שוין, אַז עס זענען דאָ דרייערליי מאַמעס אויף דער וועלט:

אַ מאַמע, וואָס טראָגט און האָט, וואָס זויגט, האָדעוועט און

דינצאָן

האָט ליב דאָס קינד ווי אַ אויג פון קאָפּ, און הערט נישט אויף צו זיין אַ מאַמע, ווי לאַנג זי לעבט, און בלייבט אַ מאַמע פאַרן קינד אפילו נאָך איר טויט, אַזוי לאַנג ווי דאָס קינד לעבט.

אַזאַ מאַמע איז מינעלע, וואָס איז געווען דעם טאַטנס ווייב.

זי האָט בעקען אונטער איר האַרצן געטראָגן גאַנצע ניין חדשים, און אַז בעקע איז געבוירן געוואָרן, איז די מאַמע מינעלע געשטאָרבן, ווייל זי האָט מער קיין יאָרן נישט געהאַט.

— אַזאַ מאַמע, מיין קינד, — האָט איר די באָבע דערקלערט, — איז דיר מינעלע, כאָטש דו זעסט זי נישט און קענסט זי נישט. ווילסטו אָבער וויסן, ווי זי האָט אויסגעזען, גיי צו, מיין קינד, צום שפּיגל, טו אַ קוק אויף זיך, זע דיינע גרויסע ליכטיקע אויגן... פּונקט אַזוי האָט אויסגעזען דיין אמתע מאַמע... אין איר ביזטו געראָטן, נאָר מער יאָרן און וויניקער צער זאָלסטו האָבן פאַר איר!

איצט איז זי שוין אַן אויסגעלייטערטע נשמה אין גן־עדן, פון דאָרט קוקט זי אַראָפּ אויף דיר, מיין קינד, און באַרימט זיך מיט דיר, ווען דו ביזט גוט און פרום, און ווערט זיך, חלילה, שעמען מיט דיר, ווען, די שעה זאָל נישט זיין, דו ווערסט, חלילה, זיין נישט קיין פרו־מע גוטע יידישע טאָכטער, ווי זי וויל דיך אַלעמאָל זען פון איר הייליקער רו אַראָפּ...

בעקע איז אויף טשיקאַווע צוגעגאַנגען צום שפּיגל, און זיך גוט איינגעקוקט דערין.

זי האָט אפילו נאָר זיך אַליין געזען, און נישט דער אמתער מאַמען פון הימל, פונדעסטוועגן האָט זיך איר אַליין געדאַכט, אַז היני־טער איר פּנים אין שפּיגל רירט זיך עפּעס, קוקט פון דאָרט אַראָפּ אויף איר אַזוי ליב, אַזוי געטריי...

זי איז אַוועקגעלאָפן פון שפּיגל, צוגעלאָפן צו דער באָבן, באַ־האַלטן איר קעפּל אין די פאַלדן פון דער באָבעס קלייד און זיך שטיל אויסגעוויינט.

— און נאָך אַ מין מאַמע איז פאַראַן, — האָט איר די באָ־בע דערקלערט — ווען די ערשטע, די אמתע און געטרייע מאַמע שטאַרבט, און דער טאַטע האָט נאָכאַמאָל חתונה, דאָס הייסט ער ברענגט אַריין צו זיך אַ פרעמד מיידל, אָדער ווייבל, רופט צו זיין קינד צו זיך, און זאָגט:

— אָט זאָלסטו רופן מאַמע!..

דינעזאָן

— אזא מאַמע, מײַן קינד — נישט װיסן זאָלסטו און אַלע גוטע קינדער פון איר, — איז גאָרנישט קײן מאַמע און טײלמאָל איז זי אַ סך ערגער פאַר אַ פרעמדער פרוי... אַ דם שונא איז אָפט אַזא מאַמע דעם קינד, און װײסט אַלײן נישט פאַרװאָס, עס פאַרגינט דעם קינד נישט, װאָס עס עסט, װאָס עס איז געזונט און װאָס עס לעבט אויף דער װעלט...

אַזא מאַמען רופט מען „שטיפמאַמע" אָדער „שטאָכמאַמע", װײל װען עס דערזעט, אַז איר מאַנס קינד איז פרײלעך און מונטער, שטעכט עס איר אין די אויגן, און דערשטעכן װאָלט זי דאָס קינד, װען זי זאָל נאָר נישט מורא האָבן פאַר גאָט און פאַר דער װעלט. אָפגעהיט זאָלן װערן אַלע גוטע מײדעלעך פון אַזא מאַמען... פון אַזא מאַמען צו האָבן, האָט דיך, מײַן קינד, גאָט אָפּגעהיט, און האָט דײַן גוטן טאַטן אַזא האַרץ געגעבן, ער זאָל קײנמאָל נישט קענען פאַר־געסן דײַן אמתע געטרײַע מאַמע, נאָך װעלכער ער קלאָגט נאָך איצט אויך, און טראַכט גאָר קײנמאָל נישט אַרײַנצוברענגען אין שטוב אַ שטיפמאַמען !...

און די אַלטע האַלט אין אײן רעדן און דערקלערן.

— און נאָך אַ דריטער מין מאַמע איז פאַראַן, — זאָגט זי, — דאָס איז די גוטע פרומע אשה, װאָס נעמט צו אַזא פּיצל קינד, װאָס האָט שוין קײן מאַמען נישט, און זויגט און האָדעװעט עס גלײַך װי איר אײגן קינד... פאַר אַזא מאַמען דאַרף מען אַלע טאָג גאָט בעטן, ער זאָל איר שענקען געזונט און לאַנגע יאָר, און קושן מעג מען די טריט פון אַזא מאַמען!

* * *

און בעקע װײסט שוין, צו װעלכן פון די דרײַ מינים מאַמעס עס געהערט שרהלע, איר ליבע מאַמע...

בעקע קען שוין אַפילו איבערדערצײלן אויסנװײניק מיטן זעלבן נוסח, װי די באָבע האָט איר דערקלערט, די גאַנצע טעאָריע װעגן די דרײַערלײ מאַמעס, װאָס זענען פאַראַן אויף גאָטס װעלט...

פונדעסטװעגן באַנעמט עס נאָך נישט איר יונג מוחל, און איר יונג הערצל קען עס נאָך נישט גלויבן, אַז שרהלע איז איר פּאָרט נישט אַזא מאַמע, װי זי איז איר מײטשיקן, און זי פרעגט זיך

דינעזאָן

אַליין: פאַרוואָס איז שרהלע ביז אַהער געווען איר אַ מאַמע, איר איינציקע ליבע מאַמע, אַזוי ווי זי איז געווען מייטשיקן און איצט שוין אַ מאַמע — פון דריטן מין? וואָס האָט זי דער מאַמען געטאָן? האָט זי דען נישט אַזוי ליב דער מאַמען אַזוי ווי מייטשיק?

ווען שרהלע אַליין האָט איר אויך דאָסזעלבע דערקלערט, אַז זי, שרהלע, איז איר, בעקען, אַ מאַמע, אָבער נישט אַזאַ מאַמע, ווי זי איז מייטשיקן, און בעקע האָט ווידער געפרעגט: פאַרוואָס? האָט שרהלע איר געזאָגט:

— ווייל גאָט האָט אַזוי געוואָלט, און אַז ער האָט שוין איינמאָל פון אָנהייב אַזוי געמאַכט, קען שוין אַנדערש נישט ווערן...

דעמאָלט האָט בעקע מיט טרערן אין די אייגלעך און מיט קושן געבעטן שרהלען, זי זאָל נישט אויסזאָגן מייטשיקן, אַז זי, שרהלע, איז איר נישט אַזאַ מאַמע, ווי זי איז אים.

— וואָס אַרט עס דיך, אַז מייטשיק וועט יאָ וויסן, מיין קינד? — האָט שרהלע געפרעגט.

— מייטשיק וועט מיך פיינט האָבן... אַן אייגן שוועסטערל מוז מען ליב האָבן, אַ פרעמד מיידל מוז מען פיינט האָבן! — האָט בעקע געענטפערט שטאַרק באַקלעמט און צעטרייסלט.

— אַך, בעקעלע, האַרציק קינד מיינס, דווקא צוליב דעם וועט מייטשיק דיך נאָך צען מאָל ליבער האָבן, ווי איצט, און נאָך צען מאָל טייערער וועסטו ביי אים אַמאָל ווערן! — טרייסט זי שרהלע און קושט איר אויפן בעקל.

אָבער בעקע קען נישט וויסן וואָס שרהלע מיינט, און בעט נאָך שטאַרקער, אַז שרהלע זאָל אים נישט דערציילן, ער זאָל פון גאָרנישט וויסן, און שרהלע האָט עס איר צוגעזאָגט.

אַז מייטשיק וועט זיך דערוויסן, האָט זי מורא, וועט ער זי פיינט האָבן. אַנדערש קען גאָר אין דער וועלט נישט זיין, און אַז מייטשיק וועט זי פיינט האָבן און זיין אַלעמאָל ברוגז מיט איר, שטעלט זיך איר פאָר, וועט איר נאָך זיין ערגער, ווי איצט.

די מאַמע, כאָטש זי איז איר נישט קיין אמתע מאַמע, האָט זי בעקען פאָרט ליב אַזוי ווי פריער, אָבער אַז מייטשיק וועט זיך דערוויסן, אַז ער איז איר שוין נישט קיין אמתער ברודער, און

איז איז אים נישט קיין אמתע שוועסטערל, וועט ער זיך אָפּקערן פון איר און וועט אַפילו נישט וועלן רעדן מיט איר.

— פאַרוואָס זאָל ער זי ליב האָבן, אַז ער איז איר נישט קיין אמתער ברודערל? — פרעגט זי זיך טיף פאַרזאָרגט און פאַרטראַכט.

דאָס הערצל טוט איר שטאַרק וויי און זי פאַרשעמט זיך, אַז זי דערזעט מייטשיקן, וואָס איז איר שוין נישט קיין אמתער ברודערל, ווי ביז אַהער, כאָטש ליב האָט זי אים נאָכמער, נאָך שטאַרקער, ווי פריער.

— באָבע, ברידערלעך זענען אויך פאַראַן דרייערליי, אַזוי ווי עס זענען פאַראַן דרייערליי מאַמעס? — האָט זי בעקע אַמאָל געפרעגט.

עס האָט זיך איר כאָטש געוואָלט וויסן, וואָס פאַר אַ מין ברודערל איז איר מייטשיק.

אַז ער איז גאָר קיין ברודערל נישט, כאָטש מען האָט עס איר שוין אַזויפיל מאָל דערקלערט, קען זי פאָרט נישט גלויבן.

— פאַראַן, מיין קינד, אויך דרייערליי ברידערלעך און שוועסטערלעך, אַזוי ווי עס זענען פאַראַן דרייערליי מאַמעס אויף דער וועלט! — ענטפערט די באָבע.

און זי האָט איר לאַנג דערקלערט, וואָסער ברודערל און שוועסטערל זענען אמתע און וואָסערע זענען שטיף-ברידערלעך און שטיף-שוועסטערלעך, און וואָס פאַר אַ מין ברודערל מייטשיק איז איר, און וואָס פאַר אַ שוועסטערל זי איז מייטשיקן.

— אַזאַ ברודערל, ווי מייטשיק איז דיר, מיין קינד, כאָטש ער איז דיר גאָר קיין ברודערל נישט, קען ער אָבער, ווען גאָט וויל, ווערן אַמאָל דיין חתן, וואָס וועט דיך נאָכמער ליב האָבן, ווי אַן אמתער ברודערל אַפילו קען ליב האָבן זיין אמתע שוועסטערל!... פאַרשטייסט, רבקהלע?..

— אָבער איך וויל נישט קיין חתן, אַ ברודערל וויל איך, — האָט בעקע מיט כּעס געענטפערט.

דער באָבעס דערקלערונגען ווירקן נישט אויף איר.

די אַלטע קען ביי איר קיינמאָל נישט פועלן, אַז קוים איז עס אַזוי, קען עס שוין קיינמאָל אַנדערש נישט ווערן.

בעקעס הערצל קען דערמיט נישט מושוה ווערן.

דינעזאָן

אמאָל ווילט זיך בעקען צופאַלן צו שרהלען, זיך אַ וואָרף טאָן איר אויפן האַלדז, און מיטן גאַנצן כוח אַ געשריי טאָן:

— מיין מאַמע, מיין ליבע טייערע מאַמע!

און קושן זי און וויינען אויף איר האַלדז! אָן אַן אויפהער, אָן אַ סוף...

נאָר יעדעס מאָל האַלט זי עפּעס אָפּ, און זי שעמט זיך פאַר דער מאַמען...

קוקט זי און קוקט טרויעריק און ווי בעטנדיק אויף דער מאַמען, ביז די מאַמע קערט זיך אַוועק פון איר און גייט צו זיך אין איר שלאָפצימער אַריין.

דעמאָלט דאַכט זיך בעקען, אַז די מאַמע וויינט דאָרט אין שלאָפצימער. דעמאָלט ווערט בעקען דאָס הערצל אַזוי פול, אַזוי שווער, אַז זי לויפט אַוועק צו דער באָבען און הייבט אָן שרייען צו איר:

— פאַרוואָס האָט גאָט באַדאַרפט, עס זאָלן זיין דרייערליי מאַמעס און דרייערליי ברידערלעך און שוועסטערלעך אויף דער וועלט? וואָס וואָלט עס אים געאַרט, אַז אַלע, אַלע קינדער פון דער גאַנצער וועלט זאָלן האָבן נאָר איין איינציקע מאַמע, נישט איינע — אַזאַ און די צווייטע — אַן אַנדערע מאַמע?...

און בעקע בלייבט זיצן אַ צעמישטע און אַ צעטומלטע.

אַן אַנדערש מאָל טרעפט, ווען עס ווילט זיך בעקען צוגיין צו שרהלען, זאָגן איר עפּעס, אָדער זי פרעגן עפּעס, דערמאָנט זי זיך די גאַנצע ענדערונג, וואָס דאָ איז מיטאַמאָל געוואָרן, און זי ווייסט נישט, ווי זאָל זי רעדן צו דער מאַמען? זאָגן איר: מאַמע? האָט מען איר דאָך שוין אַזוי־פילמאָל געזאָגט, אַז שרהלע איז איר נישט קיין מאַמע.

זאָגן ווידער איר: „שרהלע", ווי אַלע זאָגן צו איר? ווי קען זי אָבער צו איר מאַמען זאָגן: שרהלע?...

אָבער אַז דידאָזיקע פיינלעכע פראַגע קומט בעקען נאָר אין זינען אַריין, האָט זי באַלד חרטה אינגאַנצן, און זאָגט שוין שרהלע בעסער גאָרנישט און פרעגט זי שוין בעסער גאָרנישט...

און מייטשיק ווייסט נאָך פון גאָרנישט, און אַז ער קומט פון חדר און געפינט נישט בעקען אינדערהיים, לויפט ער באַלד אַוועק

דינעזאָן

צו דער באָבען, און דאָרט זעצט ער זיך לעבן בעקען, און וואונדערט זיך, וואָס זי קוקט אויף אים אזוי אומעטיק, אזוי שטיל.

און עס דאכט זיך אים, אז פון אירע אומעטיקע אויגן קוקט ארויס עפּעס אזוינס, וואָס קריכט אריין גלייך צו אים אין הארצן און מאכט אים אויך אומעטיק, און אז זי רעדט נישט, קען ער אויך נישט רעדן.

— בעקע, — זאָגט ער איר אמאָל, — קום, בעקע, אהיים, די מאמע וועט שרייבן!

און בעקע טוט נאָכאמאָל אומעטיק א קוק אויף אים, און עס ווילט זיך אים שוין נישט גיין אהיים, נאָר דאָ זיצן לעבן איר און קוקן אויף זיין ליב שוועסטערל, וואָס רעדט גאָרנישט, וואָס טוט גאָרנישט, נאָר וואָס איז אים איצט ליבער און טייערער, ווי דעמאָלט, ווען זי איז פריילעך געוועזן, געשפּילט מיט אים און געשטיפט מיט אים. פאַרוואָס? ווייסט ער נישט, נאָר ער קען עפּעס קיין איין רגע נישט פארגעסן אירע בלויע אומעטיקע אויגן. קיינמאָל זענען זיי אזוי בלוי נישט געוועזן, קיינמאָל האָבן זיי נישט אזוי ליב געקוקט אויף אים...

און די מאמע שרהלע איז עפּעס נישט געזונט.

זעלטן ווען בעקע אָדער מייטשיק אפילו קענען צוקומען צו איר.

עפּעס א פרעמד ווייבל זיצט ביי איר אין שלאָפצימער, וואָס לאָזט זיי נישט צו צו דער מאמען.

אז די מאמע באָדט זיך, דארף א קינד נישט אריינגיין! — שרייט דאָס ווייבל, וואָס טראָגט א ווייסן לאנגן פאַרטוך.

אמאָל, ווידער, שרייט דאָס ווייבל:

— נארישע קינדער, וואָס שטופּט איר זיך וווהין מען דאַרף נישט?

און גייט שוין אפילו אַרויס די מאַמע צו זיי, ווען דאָס ווייבל איז נישטאָ, הייבט זיי אָן גלעטן, קושן, און זיי ווילן עפּעס רעדן מיט איר, קומט באַלד צו דער טאַטע, פירט זיי אַוועק פאַרן הענטל און זאָגט זיי אָן, נישט צו דולן דער מאַמען דעם קאָפּ!...

איינמאָל האָט מען זיי ביידע אויפגעוועקט גאַנץ פרי מיטן באַגינען.

בעקען האָט מען אַריינגעפירט צו דער באָבען, און מייטשיקן האָט מען אָפּגעשיקט מיטן משרת אין חדר, אוןביידן האָט מען

אַנגעזאָגט — נישט צו קומען אַהיים פריער, איידער מען וועט שיקן נאָך זיי.

פון דער אײַלעניש און פונם שעפּטשען זיך אין שטוב, זענען ביידע קינדער אַזוי צעשראָקן געוואָרן, אַז זיי האָבן נישט געוואַגט אַ פרעג צו טאָן אַפילו: פאַרוואָס און פאַר ווען?

בעקע איז אַ גאַנצן טאָג געזעסן ביי דער באָבען, און עפּעס איז די באָבע אויך נישט געווען, ווי אַלעמאָל. עפּעס האָט זי פון אַ גרויסן סידור געדאַוונט און געוויינט.

אַלע האַלבע שעה פלעגט אַריינקומען אַ יידענע, אָדער אַ ייד פון דערהיים, רעדן עפּעס שטילערהייט מיט דער באָבען, און דער באָבעס פּנים פלעגט יעדעס מאָל ווערן אַלץ אומעטיקער און פאַרזאָרגטער.

— בעט דו אויך גאָט פאַר דיין מאַמען, דער גוטער שרהלען! — האָט איר די באָבע געהייסן. — דער חסד, וואָס זי האָט מיט דיר, מיין קינד, געטאָן, זאָל איר דאָרט דערמאָנט ווערן אין איר נויט!

און בעקע האָט גאָט געבעטן:

— גאָט, מיין מאַמע שרהלע זאָל געזונט זיין! זאָל זי געזונט זיין, איך בעט דיך, גאָט!...

און ווידער איז אַריינגעקומען עפּעס אַ יידענע און די באָבע איז אַנטקעגן געלאָפן און געפרעגט:

— וואָס הערט זיך?

— הלוואי זאָל זיך בעסערס הערן! דערווייל איז זייער נישט גוט, — האָט יענע געענטפערט.

— גאָט וועט חסד טאָן, אירע מעשים טובים וועלן איר דער־מאָנט ווערן! — האָט געענטפערט די באָבע, און האָט זיך ווידער גענומען צו איר סידור, געדאַוונט און געוויינט.

בעקע געדענקט נישט ווי אַזוי און ווען זי איז איינגעשלאָפן, נאָר אַז זי האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט זי געזען, אַז זי איז נישט אינדערהיים, נאָר זי ליגט אין איר טאַטנס שלאָפצימער אַליין.

די באָבע איז נישטאָ. און דאַכט זיך, אַז אין איר אייגענעם בע־טעלע ליגט זי. און זי זעט א י ר ווייסינקע קישעלע, איר ראָזע אַטלאַסענע קאָלדרעלע מיט די אויסגעהאָפטענע ווייסע שפּיצן.

אפילו דאָס האַנטוכל הענגט אויפן שטול פאַר איר בעטעלע, און די פאַנטאָפּעלעך שטייען אויך דערביי...

דינעזאָן

און זי וווּנדערט זיך: דאָס בעטעלע און אַלץ איז אַזוי ווי אינדערהיים, אָבער דאָס צימער איז דעם טאַטנס.

— אַט שטייט דעם טאַטנס בעט, פאַרבעט מיט דער פּלושענער דעקע, און אַט שטייט דאָס טישל מיטן טאַטנס וועקזייגער אויף אים, און אויף דער וואַנט הענגט אפילו דעם טאַטנס פּידל...

— ווי קומט דאָ מיין בעטעלע אַהער? — פרעגט זי זיך און ווערט עפּעס אומרויִק.

— פאַרוואָס בין איך נישט געגאַנגען שלאָפן אינדערהיים? — פרעגט זי זיך און דערמאָנט זיך באַלד, אַז מען האָט איר נעכטן אָנגעזאָגט, זי זאָל פריער נישט גיין אַהיים, ביז מען וועט שיקן נאָך איר.

און זי דערמאָנט זיך דעם גאַנצן נעכטיקן פרימאָרגן, דעם צע־שראָקענעם צעטומלטן פרימאָרגן, דאָס רעדן אַלץ אינדערשטיל, דאָס אומלויפן איבע״ן שטוב אויף די שפּיץ פינגער — און עס ווערט איר נאָך אומרויִקער און אומהיימלעכער אויף דער נשמה.

וואָס איז געשען? ווו איז די מאַמע? פאַרוואָס האָט זי נישט געפרעגט אַ גאַנצן טאָג: ווו איז די מאַמע? וואָס איז דער מאַמען?

און נאָכאַמאָל באַקוקט זי איר בעטעלע, אין וועלכן זי ליגט, און ווידעראַמאָל קוקט זי זיך אַרום. וואָס איז פאַרט געשען?

עפּעס אַ געדאַנק ברענט איר דאָס קינדישע מוחל:

— אַרויסגעטריבן האָט מען מיך, באַהאַלטן האָט מען דער מאַמען, זי זאָל נישט זען, ווי מען טרייבט מיך אַרויס, און ווי מען טראָגט אַרויס פון מיין חדר מיין בעטעלע און מען טראָגט עס אַוועק אַהער צו דער באָבען!

אַ שטאַרקער ווייטיק האָט אַ צופּ געטאָן איר הערצל, זי האָט איינגעגראָבן איר קעפּל אין צאַרטן ווייסן קישעלע, און האָט נישט געוואָלט מער אָטעמען.

די באָבע אָבער איז באַלד אַריינגעקומען, דערזען, אַז בעקע איז וואַך, האָט זי איר נישט איבערגעפרעגט, ווי זי פילט זיך און האָט זי באַלד אָנגעהייבן טרייסטן.

— זע, מיין טאָכטער, וואָס פאַר אַ פּיצל קינד דו ביזט נאָך, — האָט די באָבע געזאָגט, — אַט ליגסטו אין דיין אייגענעם בעטעלע, אויף דיין אייגן ווייסן קישעלע, צוגעדעקט מיט דיין אייגענעם קאָלדרעלע... אַט זענען דיינע שיכעלעך, זעקעלעך, קליידעלעך, און

אפילו דיינע קוקלעס, וואָס דו שפּילסט זיך שוין נישט מיט זיי, האָט מען דיר אויך אַריינגעשיקט, און וואָס פעלט דיר נאָך, קינד מיינס...

— מיין בעטעלע, מיין קישעלע, מיין קאָלדרעלע און אפילו די קוקלע. וואָס איך דאַרף זי שוין גאָרנישט, אַלץ איז דאָ, באָבע. אָבער מיין ליבע מאַמע שרהלע איז דאָ נישטאָ! — שרייט בעקע און קען זיך נישט באַרויקן.

— שטיי אויף, מיין טאָכטער, גיס אָפּ נעגלוואַסער, טו זיך אָן און בעט בעסער גאָט פאַר דער מאַמען... אַי, אין אַ גרויסער סכנה איז, נעבעך, שרהלע איצט. איין גאָט זאָל אויף איר רחמנות האָבן! — רעדט די באָבע שטאַרק באַזאָרגט.

בעקע דערמאָנט זיך, אַז נעכטן האָט די באָבע איר אויך געהייסן בעטן גאָט פאַר איר מאַמען, און זי האָט אים געבעטן.

— וואָס איז מיין מאַמען, באָבע? — טוט זי אַ געשריי. — איך האָב דאָך שוין געבעטן גאָט פאַר איר, איז זי נאָך אַלץ נישט געזונט?

— בעט אים היינט נאָכאַמאָל, מיין קינד! — הייסט די באָבע. — גאָט דאַרף מען אַלע מינוט בעטן, כסדר בעטן, און גאָר קיינמאָל נישט אויפהערן צו בעטן...

— באָבע, ער פאַרגעסט, אַז מען בעט אים נישט אַלע מינוט?

ביזט אַ קינד... פרעגסט, ווי אַ קינד! שטיי זשע אויף גיכער, און בעט גאָט פאַר דער גוטער שרהלען!

בעקע טוט זיך אָן, וואַשט זיך, זאָגט ברכה און בעט ווידער גאָט פאַר דער מאַמען.

— גאָט, זאָל מיין מאַמע געזונט זיין... זאָל מיין מאַמע געזונט זיין... געזונט זיין!

און ווידער גייט אַריבער אַ שווערער טרויעריקער טאָג אין גאָט בעטן, אין בענקען נאָך דער מאַמען און אין שאלות און תשובות.

בעקע רייסט זיך אַהיים. זי וואָלט שוין וועלן אַ קוק טאָן אויף דער מאַמען. אָבער די באָבע לאָזט נישט.

— מען קען נאָך נישט, מען טאָר נאָך נישט, האָב געדולט נאָך אַ ביסעלע, וועסט זיך נאָך פרייען מיט שרהלען און זי מיט דיר — אויך!

און בעקע ווייסט נישט, פאַרוואָס מען קען נישט, פאַרוואָס מען טאָר נישט? אָבער דער באָבעס אומעטיק פנים ווירקט אויף איר

אזוי שטאַרק, אַז זי גלויבט איר הײנט אַלץ, און זי בעט ווידער בײַ גאָט שטילערהייט :

— זאָל מײַן מאַמע זײַן געזונט... געזונט... געזונט... גאָט, איך בעט דיך !

און ווידער גייט כמעט אַ גאַנצער טאָג אַריבער, אַ שווערער פֿיַנלעכער טאָג.

בעקע זיצט ווי אַ צעמישטע לעבן דער באָבען, און ווייסט שוין גאָרנישט וואָס דאָ טוט זיך...

פֿון דערהיים קומט קײנער זי נישט רופֿן. עס קומען נאָר אַרײַן ווײַבער און רעדן עפּעס מיט דער באָבען שטיל, פֿאַרזאָרגט, און זי, בעקע, פֿאַרשטייט נישט קיין איין וואָרט וואָס צו רעדן.

— דאָס רעדט מען אַלץ װעגן מיר, — טראַכט זי זיך מיט אַנגסט, — וועגן מײַן בעטעלע, וואָס מען האָט שוין פֿון דערהײם צוגענומען און אַרײַנגעשטעלט אין דעם טאַטנס שלאָפֿצימער. דאָס רעדט מען וועגן דער מאַמען, וואָס וויל מיר שוין קיין מאַמע נישט זײַן! אַז נישט וואָלטן זיי דאָך רעדן הויך, אַז איך זאָל אויך הערן!

פֿאַרנאַכט ערשט האָט זיך מיטאַמאָל די טיר ברייט פֿאַנאַנדער־עפֿנט, און מײַטשיק איז אַרײַנגעלאָפֿן א מבולבלער, אַ צעחושטער.

— שוין ! — האָט ער אַ געשריי געטאָן.

— וואָס שוין ? — גיט זיך אַ וואָרף די באָבע צו אים, האַלב דערשראָקן, האַלב אויפֿגעמונטערט.

— שוין דאָ אַ נײַע בעקע! — ענטפֿערט מײַטשיק. — איך האָב אַליין געהערט ווי זי שרײַט... אָט אַזוי שרײַט זי!

און ער נעמט זיך נאָכמאַכן ווי אַ ערשט געבוירן קינד שרײַט.

— גאָט צו דאַנקען! — רעדט אַרויס די באָבע דערפֿרייט, אויפֿהייבנדיק העגט און אויגן צו דער בעלקע.

— וואָס האָט די מאַמע, זאָל געזונט זײַן, געהאַט מיט מזל, אַ ייִנגל, צי אַ מיידל ? — פֿרעגט די באָבע, נישט פֿאַרשטייענ־דיק פֿון מײַטשיקס רייד אַקוראַט, וואָס זי האָט געהאַט.

מײַטשיק ענטפֿערט:

— די מאַמע האָט גאָרנישט געהאַט. דער טאַטע האָט געבראַכט צוטראָגן אַ נײַ שוועסטערל און זאָגט : אָט האָסטו שוין, מײַטשיק, אַ נײַע בעקע...

— זאָל זיין אַ מיידל אויף לאַנג יאָר, אַבי איבערגעקומען! — רעדט אַרויס די באָבע.

—אָבער איך וויל נישט, איך וויל נישט!—פּראָטעסטירט מייטשיק.

— וואָס ווילסטו נישט? — פרעגט די באָבע.

— איך וויל נישט קיין ניי שוועסטערל, איך וויל נישט קיין נייע בעקע! איך האָב ליב די בעקע! — ווייזט ער מיטן הענטל אויף בעקען.

— צי דו ווילסט, צי דו ווילסט נישט, ביי דיר פרעגט מען נישט! ווי גאָט טוט, אַזוי דאַרף זיין! — זאָגט די באָבע.

— איך ווייס, פאַרוואָס מען האָט אַרויסגעטראָגן בעקעס בעטעלע פון דערהיים און מען האָט דאָ אַוועקגעשטעלט!—גיט ער פּלוצלונג אַ זאָג.

— פאַרוואָס? — פרעגט בעקע.

— ווייל דאָרט, וו דיין בעטל איז געשטאַנען, דאַרף שטיין אַ וויגעלע, וו די נייע בעקע וועט שלאָפן...

— האָסטו זי געזען די נייע בעקע? — פרעגט בעקע ווידער.

— נאָך נישט... איך וויל זי גאָרנישט זען! איך וויל דו זאָלסט מיר זיין אַ שוועסטערל, איך וויל נישט קיין אַנדערע שוועסטער-לעך... זיי דו מיין שוועסטערל! בעקע! — בעט זיך מייטשיק.

— האָב מיך ליב, מייטשיק! — ענטפערט בעקע. — האָב מיך ליב, איך האָב דיך דאָך אויך אַזוי ליב, אַזוי ליב...

— פרומע, די קעכין, זאָגט: אויס בעקע! בעקע וועט שוין זיין ביי דער באָבען אַלעמאָל, זאָגט פרומע, וועסטו שוין דאָ זיין, נישט קומען צו דער מאַמען, ווייל די מאַמע, זאָגט פרומע, האָט שוין אַן אַנדער בעקען, און דאַרף שוין נישט יענע בעקען...

— און וואָס האָסטו איר געזאָגט? — פרעגט בעקע.

— איך האָב איר אַ שפּיי געטאָן, און בין אַרויסגעלאָפן צו דיר. איך וועל שוין אויך זיין דאָ... אַלעמאָל זיין דאָ... איך וויל נישט שלאָפן מיט דער אַם און מיט דער נייער בעקען!... פע, יענע שרייט און קוויטשעט...

— וו וועסטו דאָ שלאָפן? האָסט דאָך דאָ נישט קיין בעטעלע!

— אָט דאָ וועל איך שלאָפן! — ווייזט ער איר אויף דער קאַנאַפּע.

— און אַז דיין טאַטע וועט שרייען?

— וועל איך זיך באַהאַלטן! — ענטפערט מייטשיק.

* * *

דינעזאָן

פון דעם טאָג אָן האָט זיך אָנגעהייבן פאַר בעקען אַ מער באַוווסטזיניק לעבן. דאָס ניי־געבוירענע מיידעלע האָט איר אַזוי חי אַלץ אויפגעקלערט.

זי האָט שוין אָבער נישט געליטן.

זי איז געגאַנגען צו שרהלען, האָט געגעסן און געטרונקען ביי איר, האָט זי גערופן מאַמע, האָט זי עפּטער געקושט, האָט זיך געשפּילט מיטן עופּעלע, אָבער אין איר איז ביסלעכווייז אָפּגעשטאָרבן געוואָרן דער געדאַנק, אַז זי איז אַ קינד פון דעם הויז.

זי איז אָבער געווען גליקלעך מיט איר שטאַרקן געפיל צו מייטשיקן. עס האָט זי געצויגן צו אים, און אים האָט געצויגן צו איר. ביידע קינדער האָבן זיך אַזוי איינגעקלעבט אין איינאַנדער און אַזוי געוואָקסן, אַז די היימישע מענטשן, קוקנדיק אויף זיי, האָבן זיך איבערגעשעפּטשעט:

— יאָ, דאָס וואַקסן חתן־כלה... מען מעג כאָטש איצט שרייבן תנאים... זיי וועלן נישט קענען לעבן איינער אָן דעם אַנדערן.

און די היימישע מענטשן האָבן מיט הנאה געשמייכלט.

Free Public Library, Newark, N. J.